תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · שלטי הגיבורים

שלטי הגיבורים על גיטין

רבי יהושע בועז

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שלטי הגיבורים על גיטין

רבי יהושע בועז

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שלטי-הגיבורים-על-גיטין/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 5
דף א: 5
דף ב. 6
דף ב: 7
דף ג. 8
דף ג: 9
דף ד. 10
דף ד: 11
דף ה. 12
דף ה: 13
דף ו. 14
דף ו: 15
דף ז. 17
דף ז: 17
דף ח: 19
דף ט. 21
דף ט: 22
דף י. 23
דף י: 25
דף יא. 25
דף יא: 26
דף יב. 27
דף יב: 28
דף יג. 28
דף יג: 29
דף יד. 30
דף יד: 31
דף טו. 32
דף טו: 33
דף טז. 34
דף טז: 36
דף יז. 37
דף יח. 40
דף יח: 41
דף יט. 42
דף יט: 43
דף כ: 44
דף כא. 45
דף כא: 46
דף כב. 47
דף כב: 48
דף כג. 49
דף כג: 50
דף כד. 50
דף כד: 50
דף כה: 52
דף כו. 53
דף כו: 55
דף כז. 57
דף כז: 57
דף כח. 59
דף כח: 61
דף כט. 61
דף כט: 62
דף ל. 63
דף ל: 63
דף לא. 64
דף לא: 64
דף לב. 65
דף לב: 65
דף לג. 66
דף לג: 67

דף לד. 68
דף לד: 69
דף לה. 70
דף לה: 71
דף לו. 72
דף לו: 73
דף לז. 75
דף לז: 76
דף לח. 76
דף לח: 77
דף לט. 77
דף לט: 78
דף מ. 79
דף מ: 80
דף מא. 81
דף מא: 81
דף מב. 83
דף מב: 84
דף מג: 84
דף מד. 85
דף מד: 85
דף מה. 86
דף מה: 88
דף מו. 91
דף מו: 91
דף מז: 92
דף מח. 93
דף מח: 93
דף מט. 93
דף מט: 96
דף נ. 97
דף נ: 98
דף נא. 99

דף א.

כתב סמ"ג מנהג הוא שהכותב גט משרטט י"ב שיטין כמנין גט ורב סעדיה פי' משום דכתיב ספר כריתות כמנין שיטין שבין ספר לספר וי"א משום דכתיב זה ספר תולדות אדם הגט נקרא ספר וזה בגימטריא י"ב הוו:

לשון ריא"ז

לפיכך שליח המביא גט ממקום למקום במקום שאין השיירות מצויות ואין עדים מצויין לקיימו חוששין שמא יבא הבעל ויערער ולפיכך תקנו חכמים שיאמר השליח בשעה שנותן הגט לאשה בפני נכתב ובפני נחתם כדי לקיים חתימתו ושוב אין הבעל נאמן לערער אלא אם יביא עדים שהוא פסול ואם לא אמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם הרי זה גט פסול ואף אם נישאת בו האשה תצא ואע"פ שלא בא הבעל וערער אא"כ מתקיימת חתימתו כדרך קיום שטרות או שיבא הבעל ויודה בו כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הרא"ש ודוקא כי אמר בפני נכתב ובפני נחתם הוא דהימנוהו רבנן אבל אם אמר ידעתי כלומר מכירני חתימת העדים לא הימנוהו דדוקא כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם מידק דייק ולא מרע נפשיה לומר שנעשה בפניו והוא לא ראוהו מעולם אבל בידעתי מצי לאישתמוטי למימר כסבור הייתי שאני מכיר' ולא מרע נפשיה כולי האי :

דף א:

כתב סמ"ג ופוסק רבינו יעקב כרבא ומצריך עכשיו בכל מקום לומר בפני נכתב ובפני נחתם דכ"ע ניידי שאין להם נחלות וקרקעות כמקדם וכ"כ הטור.

לשון ריא"ז

בבל הרי היא כא"י לגיטין לפי שבאותו הזמן היו שם ישיבות קבועות והשיירות מצויות ללכת ממקום למקום ואין הדברים הללו אמורים אלא באותו הזמן כשהיו הישיבות קבועות בא"י ובבבל אבל עכשיו שנתמעטו הישיבות ובתי דינין בין בא"י בין בבבל הרי הן כולן כחו"ל וכן ביאר מז"ה בפסקיו בני העיר שיש מחלוקת ביניהם ואין רגילין ללכת בני שכונה זו אצל שכונה זו או שהיה דרכן של בני העיר לצאת לסחורה ואינן קבועין במקומן ומתוך כך אינן מכירין אלו החתימות של אלו המביא גט באותה העיר אפי' משכונה לשכונה ואפי' באותה שכונה עצמה צריך לומר בפ"נ ובפני נחתם שהרי אין עדים מצויין לקיימו לפיכך נראה בעיני להחמיר בכל גט שאין חתימת העדים ניכרת לרוב בני אדם שאין חותמין אלא לפרקים שיהא צריך השליח לקיים חתימתן ולומר בפני נכתב ובפני נחתם ואפי' במקום שהשיירות מצויות כמבואר בקונטרס הראיות:

פסק בספר התרומה שאין לזיין בגט אותיות של שעטנ"ז ג"ץ כמו שעושין בס"ת כי אם באת לשנות המנהג נמצאת מוציא לעז על גיטין הראשונים ועוד אם ירגילו לעשות תגין יש הרבה מן הסופרים שאינן בקיאין לעשותן ויעשו גדולים כעין מקלות ויקלקלו האותיות ברוב המקומות ולכך טוב לחדול מלזיין ולעשות כמנהג ואע"פ שצריך שתהא כל אות ואות מוקפת גויל היינו טעמא דלא הוי אות כשנוגעת לחבירתה כשאין ניכר להיכן כלה האות אבל בלוא תגין נקראת אות התגין לדרשה הן באין. וריצב"א היה מדקדק כיון שלא יתחייב עליהן בשבת אם יכתוב בלא זיון כמשפטו כדאיתא בפ' הבונה א"כ לא מיקרי אות בלא תגין והיה מצריך לעשות תגין כמו בס"ת:

כתבו רש"י וסמ"ג דלאו שיטה ראשונה ממש קאמר אלא שיטה ראשונה שיש בה שם האיש ושם האשה והזמן אבל היו בסופו של גט ולא בתחלתו פסול והטור כתב שאם שמע שאומר לכתוב את הגט לשמה ולא ראה תיקון הקלף והקולמס לא מהניא דשמא לא כתבוהו מיד וכתבוהו לאחר זמן לשם אחר ששמו כשמו וכל זה דוקא בכתיבת הגט אבל בחתימתו כל מקום שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם צריך שיראה כל החתימות מתחלה ועד סוף ואין צריך השליח שיעמוד ויראה כתיבת הסופר ממש אפי' היה הסופר בעלייה והשליח בבית הואיל ושמע הברת הקולמוס בשעה שכותב דיו ואם בא אדם להחמיר על עצמו לראות כתב הסופר בכל אות ואות אין שומעין לו שא"כ הוא מוציא לעז על הגיטין הראשונים וכן כל כיוצא בזה כמו שביאר ר"ח ואפי' היה הסופר נכנס ויוצא וכותב לסירוגין כשר:

דף ב.

והר"ף מחמיר וכתב אע"ג דקי"ל כר' יוחנן דאמר בפני שנים טוב ליתנו בפני ג' שלא יבאו לטעות כשהשליח קרוב או אשה וכתב עוד א"צ שישבו הג' אע"פ שהן כעין דיינים לקבל עדות השליח שאומר בפני נכתב ובפני נחתם אמנם שמעתי ממורי ה"ר מנחם בר שמואל שהיה מצריך להושיב הג' דיינים לקבל עדות השליח ואולי לא אמר אלא לכתחלה אבל בדיעבד אין לחוש אם עמדו. ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם בשעה שנותנו ליד האשה או סמוך לו מיד בתוך כדי דבור:

לשון ריא"ז

במקום שצריך שיאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם צריך שיתנהו השליח בפני ג' לפי שהגט מתקיים על פיו כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם וקיום שטרות צריך ג' ואם היה השליח עצמו כשר להיות דיין הרי הוא ממנין השלשה במקום שאינו צריך לומר

בפ"נ ובפני נחתם נותנו לה בפני שנים ואם השליח כשר לאותה עדות הרי הוא עולה למנין השנים:

כתב סמ"ג נראה לפרש דלאו דוקא בשעת נתינה צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אלא אפי' בתוך כדי דבור מועיל אבל קודם נתינה [לידה] (הרבה) מספקא ליה אם מועיל וכן מספקא ליה אחר כדי דבור אם מועיל כל זמן שעסוקים באותו ענין או לא ועוד כתב ר"י שצ"ע אם הלכה כר"מ במשנה ממטבע משום דהלכה כר"מ בגזירותיו אפי' לגבי רבים כדמוכח בכתובות [דף נ"ז] וגם סתמי משנה כמותו או שמא כיון דחשיב ליה (בהו הני) [בהזהב דף נ"ה] חומרא יתירתא טובא ושמא גם במקומות אחרים משמע לשון תלמודא כרבנן ואין הלכה כמותו ובירושלמי דגיטין יש ר' יעקב בשם ר' חלבו אמר הלכה כר"מ בגיטין אפי' יחיד אצל רבים והרמ"ה כתב אי איתנהו לעדי מסירה או אפי' ליתנהו כלל ואיכא עדים דידעי בהאי שליח דמסריה להאי גיטא ניהלה בעדים א"צ ליטלו ממנה וליתנו לה פעם אחרת אלא אומר לה בפני עדי מסירה או לפני עדים שיודעים שהוא מסרו לה בעדים גט שנתתי לה בפניכם או בפני פלוני ופלוני בפני נכתב ובפני נחתם וכי קאמר שצריך ליטול ממנה ולחזור וליתנו לה מיירי שאין כאן עדי מסירה ולא עדים שיודעים שמסרו בפני עדים וכתב עוד וצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם בפני אשה ומסתברא דאי אמר להו לסהדי ולא אמר לדילה וליתא לשליח לחזור ולומר לא מצרכי מידי אחרינא והרא"ש כתב לכך טוב ליזהר שיאמר בשעה שרוצה לתת הגט לאשה ואם שינה יחזור ויתקן מה ששינה כמו שכתב רבינו:

לשון ריא"ז

שליח שנתן גט לאשה ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם במקום שצריך לומר הרי זה נוטל ממנה ואפי' לאחר ג' שנים כמבואר בתוספתא וחוזר ונותנו לה ואומר בשעת נתינה בפני נכתב ובפני נחתם ואם נשתתק ואינו יכול לדבר יתקיים הגט בחותמיו ואם אינן יכולין לקיימו לא תינשא באותו גט ואם נישאת תצא ואין הולד הימנה ממזר כמבואר בקונט' הראיות:

דף ב:

כתב רשב"א ז"ל אסיקנא בפ' מי שמת דקרקע לאו דוקא דעשו מטלטלים שיור אצל העבד ופי' רשב"ם שם במשייר קרקע או מטלטלים סתם וטעמא משום דאי שייר קרקע אמרי' דלמא גופו של עבד שייר דדיניה כקרקע. ואי שייר מטלטלים נמי אמרי' דלמא גופו של עבד הוא ששייר דקרי ליה מטלטלי משום דמטלטל ונאיד. אבל אם פירש חוץ

ממטלטלי פלוני או חוץ ממקרקעי פלוני קנה עצמו בן חורין ועל זה כתב רשב"א ואינו מחוור דהא אמרי' בפרק מי שמת חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם והאריך על זה עי' בחידושי גיטין:

כתב מיי' שלא יצא לחירות והרא"ש כתב שיצא לחירות:

הא דאסיקנא הכא דפלגינן דבורא ועבד שהביא גיטו וכתוב בו כל נכסיי קנויין לך ואמר בפני נכתב ובפני נחתם דמהמנינן ליה אעצמו ויצא בן חורין ולא מהמנינן ליה אנכסים ולא קנה נכסים איכא דקשיא ליה אמאי דגרסי' בירושלמי ומייתי לה הרי"ף ז"ל במכות פרק כיצד כתב כל נכסיו לשני בני אדם והעדים כשרים לזה ופסולים לזה ר' יוחנן אמר פסול ור"ל אמר כשר א"ר אלעזר מתני' מסייעא ליה לר' יוחנן מה שנים נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אף ג' נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אלמא משמע דלא פלגינן דבורא דקי"ל דכל ר' יוחנן ור"ל הלכה כר' יוחנן חוץ מתלת. ורבינו אפרים כתב דההיא דאתפלגון בירושלמי בכותב נכסיו לשני בני אדם ליתא דהא קי"ל דבתרי גופי פלגינן דבורא כדאסקי' ביש נוחלין. והרב בעל העיטור כתב דודאי דההיא דבירושלמי לאו כתרי גופי הוא דהא כותב כל נכסיו ביחד לשני בני אדם אחד היא וכיון דנכסים אינן מוחלקין כעדות אחת היא ולא פלגינן בה דבורא דומה לכותב כל נכסיו לשני עבדיו דנכסים אינן מוחלקין אבל בכותב לעבדו עצמך ונכסי קנויין לך בההיא איכא לפלוגי דבורא. ועיין בחידושי רשב"א דמכילתין:

דף ג.

כתב מיי' שצריך ג"כ שיהא כתוב בתלוש ושיחתמו עדיו זה בפני זה כמותו ודומה לו נמי לענין שהוא פסול אם נעשה בערכאות של עובדי כוכבים אפי' בעדי מסירה ישראל ודומה לו נמי למוליך ומביא שהמביא גט שחרור בא"י אין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם ואם מביאו בחו"ל אם אין עדים לקיימו אומר בפני נכתב ובפני נחתם וזהו קיומו ואם בא האדון אח"כ ומערער אינו כלום וכשם שהאשה עצמה מביאה גיטה ואומרת בפני נכתב ובפני נחתם אם התנה שלא תתגרש עד שתגיע לב"ד פלוני כן העבד מביא שחרורו ואומר בפני נכתב ובפני נחתם וכשם שהאשה שגיטה יוצא מתחת ידיה ואומרת שנתגרשה בו אינה צריכה לקיימו הואיל ויוצא מתחת ידיה כך העבד ששטר שחרור יוצא מתחת ידו א"צ לקיימו [והרי הוא] כהלכתו בכל הענינים:

דף ג:

ומיהו כתב ר"ת חתמו זה בפני זה וחותם בו שלישי שלא בפניהם שפיר דמי:

לשון ריא"ז

עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה לפי שפעמים (שהוא) מקפיד הבעל להחתים בו הרבה עדים ואם יחסר א' מהם לא יהיה גט לפיכך גט שחתום בו עד אחד כותי אע"פ שהכותים פסולים בחתימת הגט לפי שאין להם מדרשי חכמים זה שחותם בו עד א' כשר הוא והוא שהיה ישראל כשר חתום למטה ממנו שהרי זה בפני זה הם חותמים ובשאר שטרות שחותמים זה שלא בפני זה אין להכשיר חתימת הכותי אע"פ שחתום ישראל למטה ממנו שאפשר שלא ידע בו כשחתם עליו וכבר גזרו חכמים על הכותים ועשו אותם כעובדי כוכבים גמורים לכל דבריהם כדאיתא בפרק הכל שוחטין ופסולים בגיטין עד שיתגיירו כדרך שהעובדי כוכבים צריכים להתגייר ונראה בעיני שראוי לומר בזמן הזה על הצדוקים כדרך שאמרו על הכותים מתחלה שהרי הצדוקים אין להם מדרשי חכמים ואין מחזיקים בתורת גיטין וקדושין כישראל:

כתב הטור דלדברי הכל אלו השטרות שכותבים הסופרים אין להם דין ערכאות אע"פ שהם ממונים על פי השופטים כיון שאין נעשים בפני השופטים ואם לא נעשו בערכאות אפי' נעשו במקום הקבוץ שלהם פסול אפי' נמסר בפני עדי ישראל כיון שעדי עובדי כוכבים חתומים ואינם ערכאות ה"ל כמזוייף מתוכו וחספא בעלמא הוא אבל אין עדי עובדי כוכבים חתומים בו ונמסר בפני עדי ישראל כשר לגבות ממנו מבני חרי ומיתמי ואינו יכול לומר פרעתי והוא שידעו עדי מסירה לקרותו ויהיה עשוי כהלכתו בכל ענינים שיהא נכתב על דבר שאינו מזוייף והחזירו בו מענינו בשיטה אחרונה ומיי' כתב שאם נעשה בהדיוטות ועדי עובדי כוכבים חתומים בו ומסרו בפני עדי ישראל גובין בו מבני חרי והרא"ש כתב כרבינו:

לשון ריא"ז

וכן כל השטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהם עובדי כוכבים כשרים בד"א בשטרי מכר ושטרי הודאות והלואות וכל הדומין להם שראוי הנתבע להתחייב בהן על פי עצמו בלא שטר ובלא עדים אבל שטר מתנה שאין בו קנין ולא עדים אע"פ שהיו חתומים בו ערכאות אינו כלום שהרי מן התורה אינן בני עדות ושטר זה הרי הוא כחרס ואע"פ שאנו מוחזקים בהן שאינן משקרין לא תהא עדותו גדולה מהודאת פיו כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ד.

כתב הטור אבל שטרי מתנות כגון שדי נתונה לך שעיקר הקנין נעשה ע"י השטר והם חתומים בו וכן שטרי הודאות שפלוני הודה לפלוני שהוא חייב לו או שטרי מחילות ופשרות שנעשו בערכאות אינן כלום אפי' אם נמסרו בפני עדי ישראל וכתב הרא"ש אם הנהיג המלך שלא יעשה שום שער אלא בפני הערכאות אז כל השטרות הנעשים בערכאות כשרין אפי' שטרי מתנות והודאות משום דינא דמלכותא אבל באתרא דליכא דינא דמלכותא שיהו כל השטרות נעשים בערכאות הני שטרי מתנות הנעשים בערכאותיהם חספא בעלמא הוא אפי' נמסרו בפני עדי ישראל אבל אם הנותן הקנה למקבל בקנין סודר וכתבו הערכאות שבפניהם הקנה נותן למקבל בקנין סודר השטר כשר דלראיה בעלמא הוא אע"ג דקנין סודר לא מהני ליה בדיני עובדי כוכבים כיון דבעלי הדבר ישראל מהני עדותן דכל מילי דאיתעביד קמייהו לא מרעו נפשייהו לאסהודי שקרא עד כאן והרמ"ה כתב דשטרי מכר והלואה שנעשו בהדיוטות או שטרי הודאות שנעשו בין בערכאות בין בהדיוטות אם נמסרו בפני עדי ישראל דידעי למקרייהו ומכירין השטר ומעידין שקראו אותו השטר בעת שנמסר לפניהם ולא נשתנה בו שום דבר והוא עשוי כהלכתו ככל תיקון השטרות ועדים החתומים בו שמות מובהקים שאין ישראל קורין בשמם או במקום שאין ישראל רגיל לחתום כלל בשטרות אז הם כשרים לגבות בו מבני חרי כדין שטרי מכר העולים בערכאות ואם חסר דבר אחד מכל זה פסולין דחספא בעלמא נינהו והרא"ש כתב כסברא הראשונה כתב הרמב"ן שטרות העשוין בנטורי"ן של מלכות פי' ע"י סופרי המלך ואפי' אין עדים חתומים בו אלא אחד ממונה ע"פ המלך כשר ולא מן הדין אלא משום דינא דמלכותא ואם חסר בו דרך מדרכי ההקנאה כגון שלא הקנה מטלטלי אגב מקרקעי או שלא כתב דאיקני וכיוצא בהן אין דנין בו לענין אותו דבר שחסר בו ואם הוא דבר הפוסלו כגון שנתן לו מתנת מעות בלא אגב או שטרות בלא מסירה וכתיבה קני לך איהו וכל שעבודא דאיתבי הפסולים לגמרי דלא עדיפי בערכאות מבסופרי ישראל שאין דינן של מלכים אלא להכשיר שטרות שלהן ולעשות סופר שלהן נאמן כמאה עדים שלנו אבל לענין דרכי ההקנאה לא עדיפי משטרות שלנו שאף העובדי כוכבים במקומות הרבה בדינים חלוקים דנין אותן וכשחסר להם דרך מהנימוסין שלהם לפי דעתו של דיין פוסלים אותו זה בורר לו דין ונימוס אחד [וזה בורר לו כו'] כפי מחלוקת חכמיהם ומנהג מקומותיהם שאין המלכים מקפידין אלא בהכשר השטרות שלהם:

כתב רב אלפס ז"ל ודוקא ערכאות דלא מקבלי שוחדא וכתב עליו הרא"ש ז"ל ולא ידענא פירושא דמלתא אי נחת לפרש טעמא דערכאות משום דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא אבל כנופייאי דארמאי חיישינן דלמא מקבלי שוחדא ומסהדי שקרא או בעי למימר דוקא ערכאות דידיע לן דהני לא מקבלי שוחדא יוהרמב"ם ז"ל כתב והוא שיהיו עשוים בערכאות שלהם אבל במקום קבוץ פליליהם בלא קיום השופט שלהם לא יועיל לו כלום וכן צריכין שיעידו עדי ישראל על אלו העובדי כוכבים שהן עדי השטר ועל זה השוטר או השופט שקיים עדותן שאין ידוע בקבלנות שוחד ולא מסתבר לי דא"כ נפל פיתא בבירא דמי יעיד עליהם בזה כדאמר בפ' כל כתבי אלא מסתברא דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא:

כתב מיי' צריך שיתן המעות בפניהם ויהא כתוב בו בפנינו מנה פלוני לפלוני כך וכך דמי מקח או מעות החוב ואינו גובה בו אלא מבני חרי וכתב עוד צריכין עדי ישראל שיעידו על אלו העובדי כוכבים שהם עדי השטר ועל זה השופט שקיים עדותו שאינו ידוע בקבלת שוחד ואם חסר דבר מזה הרי הוא כחרס ויראה מדבריו שהוא מפרש שעדי עובדי כוכבי' החתומים על השטר וערכאות שהוא דיין ממונה על פי המלך מקיים אותם וכן פי' הרמ"ה וכתב דמתחזקי בהימנותא דלא מצלי דינא ולא מחנפו לבר נש ולא מקבלי שוחדא ואף לא מקבלי סהדי אא"כ איתחזק להו בהימנותא כגון דהוו דייני ואזלי ולא אישתכח עליהם ריעותא דלא יכילנא לאפקינהו מסתמא מחזקה דלא מקבלי שוחדא אלא בראיה וכתב ג"כ דלא גבי בה אלא מבני חרי וכ"כ הראב"ד וכתב הרא"ש ולא נהירא לי דמי יעיד עליהם בזה אלא דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא וכיון שנעשו בפניהם גובים בו אפי' ממשעבדי בלא עדי מסירה ישראל ופירש הוא ערכאות היינו שאין העדים חותמין השטר עד שיבאו בעלי הדבר בפני הערכאות וידעו הערכאות אמיתת הדבר ואז יתנו הם רשות לעדים לחתום ונגמר כל דבר לפני הערכאות ויכירו וידעו הערכאות ואנו סומכים עליהם דאי לא יהבי זוזי קמייהו לא הוי מרעו לנפשייהו לצוות לחתום בו ואפי' כי נפקי עלייהו קלא דמקבלי שוחדא לאצלויי דינא לעדות שקר לא הוו מרעי נפשייהו יראה מדבריו שאין צריך שיהא כתוב בו שראו נתינת המעות אלא שאנו סומכים עליהם שודאי ראו:

דף ד:

והראב"ד פוסל לכתחלה ומכשירו בדיעבד הרא"ש מכשירו לכתחלה:

לשון ריא"ז

גט היוצא מתחת ידי אשה וחתומים בו עובדי כוכבים שאין דרך ישראל לקרות באותן שמות והיא אומרת בעלי מסרו לי בפני עדי ישראל אם העובדי כוכבים החתומים בו מערכאות שלהם שהוא מקום וועד פילוליהן שאנו מכירין בהן שאינן מריעין עצמם בקבלת שוחד הרי אשה זו מותרת בגט שהדבר ידוע שלא חתמו אלו העדים אלא ביד הבעל והבעל נתנו לה בכשרות ואם היו אותן חתומים בו הדיוטים חוששין שמא קבלו שוחד וחתמו ביד האשה וגט זה מזוייף הוא ואם באו עדי ישראל ואמרו שהבעל מסרו בפניהן מותרת וכן בשטר שחרור של עבד:

ואפי' עשאו שמעון שליח וכתב לו הרשאה לא מהני וראיה מפ' הכותב גבי יימר בר חשו דאמר ליה לשלוחיה זיל תפיס לי וקאמר התם דלא קנה אבל אפוטרופא שתפם בשביל היתומים כתב ר"ח דמהני ואם ראובן חייב ג"כ ליהודה מהני מה שתפס לצורך שמעון אע"פ שלא תפס לצורך עצמו מיגו דאיבעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ואם הלוה אמר זכה בחפץ זה בשביל פלוני בעל חובי ודאי זכה לו ואפי' אם יש בע"ח אחרים ובמקום שאינו חב לאחרים כגון שאין לו בעלי חובות אחרים מהני תפיסה וכתב רב אלפס בתשובה דוקא דאית ליה פסידא לבע"ח כגון דמת לוה ואי לא תפיס ליה מפסיד לגמרי דנכסים דיתמי לא משתעבדי אי נמי בגברא דמפסיד נכסי' או העני וירד מנכסיו אבל אם הוא אמיד לפרוע לא מהני ורבינו פרץ כתב דלא מהני תפיסה אלא כשעבר הזמן ולא נהירא להרא"ש אלא תוך הזמן נמי מהני אם אין לו נכסים אחרים ויפסיד המלוה אי לאו הך תפיסה וכתב הרמ"ה דוקא דנקיט בע"ח שטרא בידיה דיכול השתא לקיימו בבי דינא א"נ מחייב בע"ח שבועה לא מפקי' מיניה דתופס אלא אומרים לו לישבע מיד ונוטל התופס אבל אי לית ליה ראיה מהדרינן ממונא למריה ולא מצי למימר קבעו לי זמן דאייתי ראיה:

דף ה.

כתב ב"ה התופס לבע"ח במקום שאינו חב לאחרים חייב באחריותו דשוי נפשיה עבד לוה לאיש מלוה וכיון שקנה נפטר הלוה וחייב באחריותו ומדברי הרא"ש יראה שאינו חייב שכתב אם יאמר הלוה לתופס קבל עליך אחריות או החזיר לי מה שתפסת שומעין לו דאפי' רב דאמר הולך מנה לפלוני שאני חייב אם בא לחזור וליטלו אין שומעין לו ואפ"ה הוא באחריות הלוה שאני התם שנותנו לו מידו מדעתו והאמינו אבל זה שתפס שלא מדעתו יכול לומר לו לא מהימנת לי ע"כ משמע אבל בסתם אינו חייב באחריותו כתב הרמב"ן נפקד שתפס בפקדון לתופסו לבע"ח במקום שאינו חב לאחרים מועיל לו

תפיסתו לענין זה שאם מת המפקיד שאינו נעשה מטלטלין אצל בניו ושביעית אינה משמטת ואם נתנו לאחר אינו נתון ומ"מ אם אין בע"ח אין הנפקד יכול לעכב הפקדון בשבילו ואפי' אם הלוה מודה ולכשיבא מלוה יאמר אני תפסתי בשבילו וידונו ב"ד ביניהם ואם הנפקד מסרו ליד המלוה אין זו פשיעה ואפי' היה שומר שכר אינו מתחייב בכך לפי שאומר למפקיד אילו החזרתי לך היה גובהו ממך או משאר נכסיך:

כתב מיי' אמר זכו בגט זה לעבדי יצא מיד לחירות אע"פ שלא הגיע לידו קודם מיתת האדון אבל אמר תנו לו אע"פ שאינו יכול לחזור בו לא יתנו לאחר מיתה ור"ת כתב דבתן לו נמי אם נתן האדון הגט מידו ליד השליח ואומר ליתנו לעבד הוי כזכה ויצא לחירות מיד כשהגיע להשליח אפי' מת האדון קודם שהגיע ליד העבד אבל אם לא נתן הגט ליד השליח אלא אמר תנו גט זה לעבדי כי האי גוונא אמרי' אם מת האדון לא יתנו לו אפי' אם הגט לפנינו כיון שלא מסרו ביד השליח:

השיב רש"י האשה שאמרה בפני עדים הריני ממנה את פלוני שבמקום פלוני שליח לקבל גיטי והודיעו את השליח ששליחות הוגנת הויא משום דגילתה דעתה שהיא חפצה בגירושין משום איבה שביניהם ומעתה זכות הוא לה ושליחות גמור הוא מאחר שנתרצה ליעשות שלוחיה ואשה שנאסרת על בעלה ימסור הבעל גט ליד מי שירצה ויאמר בלשון הזה זכה בגט זה לאשתי פלונית והרי היא מגורשת מיד בקבלתו של זה כי זכות הוא לה מאיז:

וכתב הרמב"ם בד"א בעבדיו אבל בעבדים שהכניסה לו אשתו בנכסי מלוג חייב במזונותיהם שע"מ כן הכניסה אותה אליו ואם לא יזון אותם ימותו או יברחו והרי אינו חייב באחריותן:

ואי תקשי לך ברייתא דלעיל בגמ' רשב"ג אומר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות וחכמים אומרים הרשות בידו דע"כ בין רשב"ג בין רבנן סברי דאינו יכול וי"ל דאע"ג דבשאר שנים יכול בשנת בצורת אינו יכול דבשאר שנים יחזור על הפתחים וימצא מרחמים יותר משני בצורת כ"כ הרא"ש:

דף ה:

והרמ"ה כתב דוקא במצוה מחמת מיתה שקנה באמירה או במחלק כל נכסיו להרבה בני אדם וצוה לתת מכללן מנה לזה דהוי מסתמא מצוה מחמת מיתה אבל היכא דלא אקני אלא חד מנה בסתם לא קני באמירה דהוי מתנת ש"מ במקצת ובעי קנין כמו מתנת

בריא והכא כיון דמנה אקני ליה ואפי' בקנין לא קנה דמטבע אינו נקנה בחליפין עד דאקני ליה אגב קרקע אי נמי דמסר ממונא ליד שליח מחיים ע"כ:
ריב"א ור"ת אומרים דאפי' בעל כרחו של לוה ושל נפקד אם א"ל במעמד שלשתן קנה והיה ר"ת אומר דמעמד שלשתן שתקנו חז"ל היינו לגבי ישראל אבל בעובד כוכבי' לא תקנו דכיון דהלכתא בלא טעמא היא הבו דלא להוסיף עלה והוסיף ר"י לבאר דג' חלוקים יש בדבר דאם הנפקד או הלוה עובד כוכבים ואמר לו ישראל תנהו לישראל אחר במעמד שלשתן לא קנה שהרי אפי' זיכה לו ע"י עובד כוכבים זכייה גמורה לא קנה ולא עדיף מעמד שלשתן מזכייה גמורה. ואם הנפקד ישראל ומקבל מתנה הוא עובד כוכבים כל זמן שאין הישראל חוזר יכול הוא ליתנו לעובד כוכבים דאפי' אם אמר לו בינו לבין עצמו מה שיש לי בידך תנהו לעובד כוכבים פשיטא שיתנהו לו כל זמן שאין הישראל חוזר בו אבל אם חוזר בו הישראל אפי' במעמד שלשתן לא קנה העובד כוכבים וחייב הנפקד להחזיר למפקיד ומיהו אם אין הנפקד יכול להשמט מן העובד כוכבים שלא יפרע לו לפי שבדיניהם הוא חייב לו כיון שא"ל ליתן אז ודאי יתן לעובד כוכבים ופטור מן המפקיד דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה כי ידע שיצטרך הנפקד לתתו לעובד כוכבים. ואם הנותן הוא עובד כוכבים והנפקד והמקבל מתנה ישראל קנה ישראל ויכול להוציאו מיד ישראל בב"ד דכיון שהפקיעו חכמים ממונו של ישראל במעמד שלשתן כ"ש ממון העובד כוכבים ועוד שגם בדיניהם הוא כך:
ועוד אני אומר אם מלוה הוא והעובד כוכבי' [1]אנס והוציא בכח מן הלוה קודם שפרע לישראל חייב הלוה לפרוע [גם] לישראל שהרי כבר נתחייב לפרוע לישראל ועיין בהרא"ש באורך:

דף ו.

ראובן שהיה לו שט"ח על לוי ואמר לו מנה יש לי בידך בשטר תנהו לשמעון במעמד שלשתי כתב מיי' שמעון קנה אותו אע"פ שלא נתן לו השטר ונשתעבדו לו הלקוחות כמו שנשתעבדו לראובן אלא שאין שמעון הזוכה יכול להוציא גוף השטר מידו של מלוה שאותיות יש בהן שני קנינים קנין הגוף וקמן השעבוד ואין אחד מהם נקנית בהקנאת חבירו אלא שמעון הוא תובע ללוה ואם כופר לו או אם הוצרך לגבות מן המשועבדים ב"ד כופין למלוה להוציא לו השטר ודנין אותו על פיו שראיה של הזוכה היא אצל המלוה ואין כובשין לו עדותו וראייתו ואם פרע הלוה לשמעון הזוכה מוציאין גוף השטר מיד

[1] בטור הגי' הנותן אנס כו' קודם שיתן לישראל המקבל חייב כו'

המלוה ומחזירין אותו ליד הלוה:
ראובן הפקיד שטרי חובות אצל שמעון ואמר לו שטרות שהפקדתי בידך תן אותם ללוי במעמד שלשתן כל זמן שלא חזר בו ראובן יש לשמעון ליתנם ללוי חזר בו יש לו להחזיר לו שכל זמן שלא קנה השעבוד שלהם לא קנה גיפם בין במסירה בין בחליפין בין במעמד שלשתן ואם כתב לו והקנה הן וכל השעבוד שבהם והמחה זה אצל אותו שמפקידין בידו המחאה זו כמו מסירה ונמצא שהן קונין לו בכתיבה ומסירה:
ראובן היה לו שטר על שמעון ולוי חתום בו ומכרו ללוי העד אין לוי חשוב נוגע בדבר ולא חיישי' לחשדא שהוא חתם לו שקר כדי שיקנוהו ממנו אח"כ לפי שהעד האחר לא היה מסכים עמו להעיד שקר בשביל הנאתו של לוי ואם מכרו לשני העדים החתומים עליו חיישינן להכי ואם אין הלוה מודה בו אין יכולים לגבות:
ראובן שיש לו שטר על שמעון ונתנו ללוי בכתיבה ומסירה והיה שמעון אחד מעדי המתנה ואחר עמו ורצה ראובן לחזור מן המתנה וטוען שהשטר פסול הוא לפי ששמעון נוגע בעדות הוא שרוצה להעיד כדי שיפטר מבעל דינו שהשני נוח לו הדין עמו והרי הוא חשוב נוגע בדבר:

דף ו:

כתב הטור ואם החזיר לוי המנה לראובן והעני אח"כ ולא היה לו לפרוע בענין שהפסיד שמעון שלו לוי חייב לשלם שהוא פשע במה שהחזירו לראובן ואם מחמת אונסו החזירו לראובן שאיים עליו ראובן עד שהוצרך להחזירו פטור ומיי' כתב החזירו לו שניהם חייבים באחריותו עד שיגיע לו והא דבפקדון אינו יכול לחזור וליטלו מיד לוי דוקא כשהוחזק הנפקד כפרן דאז זכות הוא לו למפקיד שיצא מתחת רשותו אבל לא הוחזק כפרן יכול הוא לחזור וליטלו כתב הר' משה הכהן ואי שוייה מריה דפקדון שליח להביאו לו כיון דגלי דעתו דניחא ליה דליתביה ניהליה אם בא לחזור אינו חוזר ואפי' בממציא לו שליח דלא מיפטר שומר בהכי מאחריות או אפי' לא ממציא ליה שליח אלא דשליח נאמן גבי מפקיד ובכל יומא הוה מפקיד גביה אם בא לחזור אינו חוזר כתב בעל התרומות אמר שליח למלוה הנה מעותיך ששלח לך פלוני בחובך בידי אך אני רוצה להחזיק בהן בשביל חוב שיש לי בידך אם המלוה מודה לשליח שיש לו בידו ואין לו שאר נכסים שיגבה זה מהם חובו והגיע זמן הלואתו אין כח ביד המלוה לערער על המשלח ולומר הפסדתני מעותי שמסרתם ליד מי שאיני יכול להוציאם מידו שהרי המשלח יאמר לי אף אם היו עדיין בידי היה מוציאן מידי מדר' נתן הואיל ואין לך נכסים

אחרים אבל יש לו נכסים אחרים המשלח כופה לשליח ליתנם שכל זמן שלא נתנם לו לא נפטר המשלח מן החוב והשליח חוזר וגובה אותו ממנו וכ"שאם אין המלוה מודה לשליח שחייב ליתנם למלוה אפי' אם אין לו נכסים אחרים אע"פ שהוא נאמן כנגד המלוה לומר אני תופסם בחובי במיגו דפרעתיך הואיל וכל זמן שלא באו ליד המלוה לא פקע שליחותו ונמצא שהשליח בעל דברים של המשלח הוא וכנגד המשלח אין לו מיגו שאינו נאמן לומר החזרתים לך הואיל והולך כזכי דמי לפיכך אם מת המשלח ולא הניח נכסים חזר הדין בין השליח ובין המלוה שנשתלחו לו ואפי' קבלם השליח מן המשלח בעדים מיגו שיכול לומר למלוה פרעתיך ונאמן בהיסת נאמן ג"כ בהיסת לומר לו אני תופסם בחובי שאתה חייב לי כיון שאין תובעו בהן המשלח ולא יורשים אבל הרמ"ה כתב אם השליח בא להחזיק בהן בשביל חוב שיש לו ביד המלוה או המפקיד אינו יכול דכיון דאמר תן או הולך כמאן דאמר ליה זכי דמי או הולך ע"מ שתתנו לפלוני דמי ואי מקיים תנאיה זכי ואי לא לא זכי וכאילו לא יצא מיד הלוה או הנפקד:

פר"ת דה"ה נמי אם אמר תן מנה לפלוני במתנה שאינו כזכי ויכול לחזור בו כל זמן שלא הגיע לידו אא"כ א"ל זכה ואז זכה לו וקנה וכגון שהיה ברשותו אבל אם אינו ברשותו לא ומיהו אפי' אם אינו ברשותו לכשיבא לרשותו יזכה לו אם לא יחזור בו הנותן קודם לכן ומיי' כתב דתן הוי כזכי במתנה וכ"כ הרמ"ה וכתב ומיהו דוקא שנותן לו החפץ עתה בידו ואומר לו תן חפץ זה לפלוני דכיון דנותנו עתה לידו כדי ליתנו לו מיד כשיבא לידו זכה בו המקבל אבל אם מתחלה לא בא לידו על דעת לזכות לזה ואח"כ אמר לו תנהו לפלוני לא קנה אלא במעמד שלשתן ואפי' הוא תופס החפץ בידו בשעה שאמר לו תן כיון שלא בא לידו מתחלה לשם כך וה"מ שאמר לו תן לו אבל אם אמר זכה לו בעוד שהחפץ בידו זכה לו אע"פ שלא בא לידו מתחלה לשם כך או אפי' לא היה בידו בשעה שאמר לו זכה אלא שהגביהו אח"כ כדי לזכות בו זכה אפי' שלא בפני הנותן ושלא בפני המקבל דכיון שאמר לו זכה שליחותיה קא עביד אבל אם לא אמר לו זכה מחד אנפי אפי' איתיה לפקדון בחצירו של שליח לא זכה למקבל מתנה ע"כ:

הרא"ש ז"ל דייק מן הירושלמי דתן והולך שוים בכל מקום והא דאמרי' גבי עבד תן כזכי אע"פ שמרצון לב משחררו שאני שחרור דאי לאו דעבד ליה נייח נפשיה לא הוה משחרר ליה הלכך הוי כמו חוב:

כתב הטור לכאורה נראה שאם ירצה הנותן יכול לחזור בו כדין מתנת ש"מ שאינו קונה עד לאחר מיתה אבל הר' משה כהן כתב שאינו יכול לחזור ולהכי אמר יתן למקבל או ליורשיו אם מת ולא אמרי' שישאר ביד השליח עד שיראה אם ימות הנותן אם לא כמו

שעושין לשאר מתנת ש"מ משום דלא דמי לשאר מתנת ש"מ שאינו נותן במסירה ואינו מוציא הממון מתחת ידו אבל זה שהוציא הממון מתחת ידו ודאי דעתו היה שיקנה מיד ולא משום דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי וכל היכא דקני מקבל מהשתא לא קני באמירה גרידתא אלא היכא כי קני במשיכה דידיה או במשיכת ההוא דזכי ליה הוא דקנה אע"ג דהולך דבריא לאו כזכי דמי הולך דש"מ כזכי דמי דמסתמא כי יהיב ממונא לשליח אדעתא דלזכי ביה למקבל קא מסר ליה והא דלא אמר זכי אגב צערא לא רמיא אדעתיה מידי דהוה אגיטו דאע"ג דבריא שאמר כתבו גט לאשתי אינו כלום עד שיאמר תנו גבי ש"מ כותבין אע"ג דלא אמר תנו שדעתו לומר תנו אלא שבהול היה ה"ה נמי לגבי מתנתו הו"ל כאילו אמר מהיום אם מתי לפיכך כל זמן שלא עמד אינו חוזר ואם יעמוד חוזר אפי' אם כבר בא ליד הנותן ומ"מ כל זמן שלא נתברר שנתרפא צריך השליח לעשות שליחותו ואין לחוש שמא יתרפא אלא יתננו למקבל אם ימות הנותן ישאר למקבל ואם יתרפא יחזירנו לנותן:

דף ז.

והעדים שיחתמו בו צריכין שישבו שם כשיכתוב הסופר שיראו שזהו הגט שצוה הבעל לכתוב ושנכתב לשמה אמנם אפי' לא היו אלא בשעת כתיבת הגט שיטה ראשונה וידעו שלשמה היה והלכו להם כשר די"ל כמו שהתחיל לשמה כן גמרו כולו ורש"י פי' דלאו שיטה ראשונה ממש אלא שיטה ראשונה שיש בה שם האיש והאשה והזמן אבל אם היה בסופו של גט ולא בתחלתו פסול:

אמר בפני נכתב כולו ובפני חתם העד הא' אע"פ שהיה השליח בעצמו העד השני שחתום בגט אין הגט מתקיים על פיו הואיל והוא מעיד על כתב ידו כדרך קיום השטרות צריך שיתקיים חתימת הא' ג"כ כדרך קיום השטרות ואם היה השליח מעיד על חתימת הא' ושנים מעידים על חתימת השני כשר כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

דף ז:

וכתב הטור ומ"מ כשיבא הבעל יכול לערער ולומר מזוייף הוא וצריך שיתקיים בחותמיו וא"צ שיהיו שניהם אדוקים בגט אלא אפי' הוא ביד הא' ואמר שהבעל עשה שניהם שלוחים להוליך גט זה לאשתו והא' נתנו במעמד חבירו ואפי' לא עשה שליח אלא הא' והשני מעיד על שליחותו אין צריך לומר וכ"כ הרמ"ה וכ' עוד דהיכא ששניהם שלוחים לא סגי דלא מסרי לה תרוייהו ומקיימי כולה מלתא בבת אחת אבל חד דמייתי אע"ג

דאיכא תרי דמסהיד אשליחותיה א"נ חד דמצטרף בהדיה לא פסיקא מלתא לאכשורי ביה סתמא דהא ודאי צריך ליתנו לידה בפני עדי מסירה ואי לא מסר באפי עדי שליחות גופייהו אע"ג דמסר לה באפי סהדי אחריני לא מתכשר דה"ל שליחות דכל כת וכת חצי דבר ובהא אפי' רבנן מודי דלא מצטרפי ע"כ:

עי' פ' ארבעה אחין דברי סמ"ג גט שזמנו מאוחר כשר לגרש בו ופי' הראב"ד כשר לגרש בו משעת הכתיבה ור"ח כתב שאינו גט אלא עד הזמן שכתוב אפי' אם נתנו לה מיד כי אין הגירושין חלין אלא עד הזמן שכתוב בו ומיי' פסל גט המאוחר שכתב גט שיש עליו עדים ואין בו זמן או שהיה מוקדם או מאוחר או שנכתב ביום ונחתם בלילה אע"פ שהיו עסוקים באותו ענין או שכתב הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד פסולים והרא"ש כתב כסברא ראשונה וכתב עוד שאין לסמוך על מה שפסל נכתב ביום ונחתם בלילה אע"פ שעסוקים באותו ענין. כתב עוד הרמב"ם חתך ממנו הזמן ונתנו לה או שלא כתב שם היום אלא בשבת ראשונה או שניה בחדש פלוני ולא הזכיר החדש ואפי' בשבוע פלוני כשר וכן אם כתב בו היום גרשתיה כשר שמשמע היום הזה שיצא בו הגט וכתב הטור ואיני יודע היאך מכשיר חתך ממנו הזמן דהיינו אין בו זמן וכן השיג עליו הראב"ד:

לשון ריא"ז

וכן אם היה זמנו מאוחר פוסל הר"מ בפ"א מהל' גירושין וכבר השבתי עליו בקונטרס הראיות וביארתי שהמאוחר כשר וכן אם היה זמנו כתוב בשנה פלונית ולא היה כתוב באיזה יום ולא באיזה חודש ואפי' לא היה כתוב באיזו שנה אלא באיזו שמיטה של יובל כשר. גט שכתוב בו גרשתי' היום כשר והוא שמבררין עדי מסירה שהיום נכתב והיום הוא זמנו אבל אם לא נתברר היום ע"י עדי מסירה הרי אינו יודע איזה יום הוא ונמצא שאין בו זמן ופסול חתך הבעל הזמן מן הגט ונתנו לאשה בלא זמן ר"מ מכשיר ואני אומר שהוא פסול ככל גט שאין בו זמן כמבואר בקונטרס הראיות:

ואף בזמן הזה דליכא למיחש לחפוי פסלינן לגט בלא זמן כדתנן ג' גיטין פסולין ובימי רבי נשנית משנה זו דאיכא למיחש שמא יחפה על בניה שהן ממזרין אי נמי שלא תיאסר עליו אם זינתה קודם גירושין אבל לאחר גירושין מותרת לחזור לו כדאיתא בפ"ב דסוטה וכתב הרא"ש והני טעמי לא מחוורן לי דאם היה ראוי לתקן זמן מהני טעמי לא הוה צריך רבי יוחנן לומר משום בת אחותו דהני טעמי שייכי בכל הנשים דאינו רוצה שיצא קול על הולד שילדה ממנו שהוא ממזר וגם אינו רוצה שתאסר עליו ואפשר דהני טעמי סעד הם לטעם דחפוי ור' יוחנן עיקר טעמא נקט והאידנא אע"ג דבטל טעם דחפוי מאינך טעמי פסלינן גט בלא זמן:

דף ח:

ואם הקדים הזמן פסול ומ"מ נכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו או אפי' מכאן ועד עשרה ימים פסק הרא"ש שהוא כשר בשעת הדחק שא"א ע"י גט אחר והרמ"ה כתב שהוא פסול וכתב הרא"ש בתשובה אם נתגרשה בגט מוקדם ולא נודע פסולו עד שקדשה אחר דלא תפסי בה קדושי שני ואינה צריכה גט ממנו ומותרת לחזור לראשון. השולח גט ממקום למקום אע"פ שמקדים הזמן שהרי כותב הזמן מיום הכתיבה שאינו יודע מתי יגיע לידה כשר כיון דאית ליה קלא שהקול יוצא בשליחות הגט וכל אדם יודע שנכתב קודם שנמסר לה ואם תבא לגבות הפירות שמכר הבעל משלה צריכה להביא ראיה מתי בא הגט לידה:

לשון ריא"ז

תקנו חכמים זמן בגיטין כדרך שתקנו בשטרות וכל גט שאין בו זמן פסול ואם נישאת בו האשה לא תצא כמו שמבואר בפ' אחרון וכן גט שזמנו מוקדם פסול ונראה בעיני שדינו כגט שאין בו זמן לפיכך אם נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ואפי' היו עוסקין באותו הענין כדברי הר"מ וכבר השבתי עליו וכתבתי שאם היו עוסקין באותו ענין כשר:

כתב בעל העיטור ורב אלפס פסק כר' יוחנן ומדגרסי' פ' שנים אוחזין בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה וליחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזל בעל וזבין פירי מניסן עד תשרי ולא קא פריך ליחוש משום בת אחותו ש"מ זנות לא שכיחא ואע"ג דאיכא למימר התם ליכא למיחש משום בת אחותו דאפי' לא יחזיר לא קטלינן לה דספק נפשות להקל אכתי איכא למוכח מההיא דפ' כל הגט ומקום הזמן קא פסיק ותני לא שנא מן האירוסין ולא שנא מן הנשואין ואסיקנא דעילא ס"ל משום תקנת ולד ולא משום בת אחותו פי' רבוותא רמי בר חמא נמי הכי ס"ל כריש לקיש ואישתכח דעולא ורמי בר חמא וריש לקיש קיימי בחדא שיטתא הלכך ר' יוחנן יחידאה הוא לגבייהו ולית הלכתא כוותיה ועוד דר"ש דמתני' הכי ס"ל דמשום פירות הוא וכן הלכתא. והרשב"א ז"ל סתר ראיותיו של בעל העיטור ועי' בחידושיו על מס' גיטין ובעל העיטור כתב דכ"ע היכא דכתב ביה שנה חודש שבת שבוע אי נמי גזייה לזמן ויהביה ניהליה וכתביה ואותביה בכיסיה וגיטין הבאים ממדה"י כולהו פשיטא לן דכשרין נינהו ותינשא בהן לכתחלה דהא בכולהו אמר כשר לפי שלא חידשו תקנה בגיטין משאר שטרות אלא לעשותן כשאר שטרות והראב"ד כתב דגט מאוחר כשר לגרש בו לאלתר אלא שיש לבעל פירות עד אותו זמן הכתוב בגט. וכתב הרא"ש ודבריו אינם מבוארים כיון שהבעל מצוה לכתוב הגט ומגרש האשה בע"כ למה תפסיד האשה פירותיה אם הבעל צוה לאחר הזמן.

אלא כך יש ליישב דבריו להכשיר הגט אם נכתב הזמן מאוחר לדעת האשה אז מחלה האשה פירותיה עד זמן הכתוב בגט והגט כשר כדין שטר מאוחר הכשר ואם נכתב שלא מדעת האשה תראה האשה גיטה בב"ד ויכתבו לה ב"ד שהיום נתגרשה וזכתה האשה בפירותיה עד שיביא הבעל ראיה שמדעתה נכתב הזמן מאוחר בגט ומ"מ נכון להחמיר כדברי ר"י שלא תהא מגורשת בגט מאוחר עד זמן הכתוב בו כדאמרי' בעלמא זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאילו כתוב בו מהיום הכא נמי הוי כאילו אמר לה ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד אותו זמן:

כתב סמ"ג דבספר רבי פריגרו' היה כתוב מיום הנתינה אמנם ברוב ספרים כתוב מיום הכתיבה כן יש בירושלמי והרא"ש כתב משעת נתינה מעשה באחת שנתגרשה ויצא קול של פסול על הגט והצריכה ר"ת גט אחר מפני הלעז אע"פ שכשר היה והתירה לינשא מיד ולא הצריכה להמתין ג' חדשים אחר הגט השני אלא לבטל הקול ור"י אומר שצריך להמתין ג' חדשים אחר הגט השני וכן היא מסקנת הרא"ש:

פי' ר"י דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אין תקנה להכשירו אלא ע"י שליח שימסרנו לה ע"י שליח דבהכי יש לה קלא כדאמרי' גבי גיטין הבאים ממדה"י אית להו קלא לפי שיש קול להולכת השליח ולביאתו ומידע ידעין אינשי זמן המסירה ה"ה נמי בגט שנכתב קודם שנמסר אע"פ שאם היה מוסרו מידו לידה היה פסול משום דאתיא למיטרף מלקוחות שלא כדין מיום שנכתב כשנתנו ליד שליח ליתנו לה אית ליה קלא ולא נפקא מינה חורבא ואין נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב הרי שאמר לשנים לכתוב גט ולחתום וליתנו לאשתו ונתאחר הדבר ימים או שנים או שנמצא הגט בטל והוצרכנו לכתוב לו גט אחר כשכותבים הזמן והמקום אין כותבים לא הזמן שאמר להם הבעל לכתוב בו ולא אותו המקום כיצד היה בירושלים כשאמר להם הבעל והיו עומדים בתשרי ונתאחר עד ניסן והרי הן בלוד כותבין זמן מניסן ובלוד והרא"ש כתב כדברי ר"י לפסוק הלכה סתם הגט הבא לפנינו אנו תולין שביום שנכתב נמסר ואינה צריכה להביא ראיה מתי בא לידה:

כתב הרא"ש ודברי הרי"ף ז"ל תמוהין למה פסק הלכה כשמואל הא קי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד דרב פפא ורב הונא דאינון אמוראי בתראי עבדי כרב ויש ספרים שכתוב בהם והלכתא משעת כתיבה ומשמע דרב אלפס אינו גורס אותו מאחר שלא כתבו בהלכותיו ובכל אשכנז וצרפת נהגו משעת נתינה כרב:

כתב הרא"ש מדהביא רב אלפס עובדא דחייא בר רב משמע שפוסק הלכה דלא כשמואל וכן מצאתי בתשובת הרי"ף שפסק כרב ותימה הוא למה פסק דלא כשמואל דהא הלכתא

כוותיה בדיני ונראה דהיינו טעמיה דמדתמה תלמודא לימא כשמואל ס"ל ומאי קשיא ליה אי סבר כשמואל אלא ידע תלמודא דסוגיא דעלמא דלא כשמואל ולהכי היה תמה אם רב יסבור כשמואל בזה ומשני דרב פליג אשמואל ולית הלכתא כוותיה. והרמב"ם כתב דגט שנכתב ביום ונחתם בלילה פסול אפי' עסוקין באותו ענין ואין לסמוך על זה והא דפסלינן שטרות שנכתבו ביום ונחתמו בלילה היינו בדלא קנו מיניה אבל אי קנו מיניה ליכא למיחש כדאמרי' בב"ב אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דאקניתו ביה:

לשון ריא"ז

הקפיד הבעל להחתים הרבה עדים בגט שנים צריכין לחתום ביום הכתיבה והשאר חותמין אפי' לאחר כמה ימים לפי שאין חותמין השאר משום עדים אלא משום תנאי שהקפיד הבעל להתנות בכך לפיכך אפי' אם קרובין או פסולין אין הגט נפסל בחתימתן משום עדות ובלבד שלא יחתום שום א' מן הפסולין אלא לאחר שיחתמו השנים הכשרין ואם חתם א' מן הפסולין תחלה פסול:

והרמ"ה כתב דלכתחלה אין לקרוב או פסול לחתום עמהם אפי' חותם בסוף אפי' חתמו שנים הראשונים ביומו והקרוב או הפסול אח"כ ואי חתום בדיעבד בתר דחתימי תרי כשרים כשר הוא והוא דחתימי הנך תרי ביומיה ואי אמר בהדיא כולכם משום עדים לא מתכשר עד דהוו כולם כשרים וחתימי ביומיה:

דף ט.

ובעל העיטור כתב ומסתברא כריש לקיש דהא בההוא עובדא דאתא לקמיה דר' יהושע בן לוי אמר בההוא כריש לקיש סבירא ליה שמע מינה דהכי הלכתא ואמר רבינו האי דאיכא פלוגתא ביני רבוואתא איכא מ"ד מדאמר ריב"ל כדאי היא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק שמע מינה דהלכתא כוותיה ואיכא מ"ד משום דחתים עלי' בי תרי מינייהו ביומיה הוא דקאמר הא לאו הכי לא ונראה דהלכתא כר"ש דמתני' בשעת הדחק ונכתב ביום ונחתם בלילה כשר ואפי' מכאן ועד עשרה ימים כר' יוחנן דהא ריב"ל קאי כוותיה: ומיי' כתב כתבו בשחור ובשיחור או באבר כשר ואין כותבין בהם לכתחלה ואינו נראה כן מלשון הרא"ש:

לשון ריא"ז

כתבו בדבר שאינו מתקיים כגון במשקין ובמ' פירות ה"ז אינו כתב וגט זה פסול מן

התורה היה רושם האותיות באבר או בפחם ה"ז כשר וכן אם היה סורט בסכין ורושם האותיות בגט בשירטוטיו כמו שביאר מז"ה בפסקיו:
והרמ"ה כתב דאפי' בגט לא שרינן לכתחלה אלא לקרוע להם נייר חלק אבל לצייר להם אפי' ברוק לא וכ"ש באבר או במי מילין אפי' על גב מי מילין דלא דכיון שרשומן ניכר לפי שעה גזרינן אטו סיקרא וכיוצא בו ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד שציירו בהן ברוק או באבר או במי מילין כשר ותתגרש בו לכתחלה. ציירו להם במיא דאברא או בעפצא על גב מגילתא דלא עפיצא וכל כיוצא בזה שהתחתון כתב וחתמו עליו אע"פ שהעליון ניכר יותר אינו גט ואם נתגרשה בו פסולה לכהונה:

דף ט:

פי' הרמ"ה לא שישרט להם צורת האותיות של שמותיהם על הנייר של גט והם ימלאו השרטים דיו אלא חותכין צורת האותיות של שמותיהן בנייר חלק בפני עצמו ונותנין אותו על גב הגט במקום שיש להם לחתום והם ממלאים הקרעים דיו והוא עובר דרך הקרעים וירשם בגט. וכן פי' ר"ח:
לשון ריא"ז
מביאין נייר חלק וקורעין בו כעין תבנית האותיות שרוצה לחתום העד ונותנין הנייר על גבי הגט במקום שרוצה העד לחתום וממלאים הקרעים דיו ומסלק הנייר ונשאר החתימה בגט אבל אם שרטו כעין אותיות בנייר וחתמו העדים באותן השריטות חתימה זו פסולה כמו שביאר מז"ה וכן אם כתבו האותיות בסיקרא או בכל דבר המתקיים וכתב עליהם עד כדי חתימתו פסולה מספק כמבואר בקונט' הראיות:
וכתב מיי' והוא שיכירו לשון הגט ונראה דאפי' אין מכירין לשונו אם הקורא לפניהם מתרגמו לפניהם ש"ד ודוקא בגיטי נשים הקילו בכה"ג משום עיגונא אבל בשאר שטרות לא יסמכו על א' שיקרא לפניהם עד שיהיו שנים או ראש ב"ד וסופר שלו כההיא דרב נחמן שהיה דיין מומחה וסופר ב"ד קורא לפניו וחותם:
וכתב בעל העיטור מסתברא בשאר שטרות דאי מקרי להו לתרי דידעי למקרי במסיח לפי תומו חותם כדאמרי' בשטר פרסאה והלכך היכא דחתימי סהדי ולא קים לן אי ידעי למקרי או לא בחזקת כשרים קיימי ומקיימי להו בי דינא ומגבינן ביה כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואי קים לן דלא ידעו למקרי אע"ג דמסהדי אחתימת ידייהו דייקינן בסהדותייהו על פה אי מכווני אשטרא מקיימין ליה והכי כתבו רבוותא ואי אמרו אקרינא ליה למאן דידעי למקרי סמכינן עלייהו וכתב הרא"ש ומה שכתב במסיח לפי

תומו לא נהירא דלא בעינן לפי תומו אלא משום דאי הוה ידע דסמכינן עליה הוה משקר אבל בי תרי ישראל לא חשידי לשקר:

השיב רבינו שמחה גט שלא חתמו העדים בכתב ידן אלא הסופר חתמו כשר אפי' לר"מ דאמר עדי חתימה כרתי לא הוי מזוייף מתוכו אבל אם חתמו עליו עדים פסולים או שחתמו שלא לשמו פסול וכתב בא"ז ואין נראה בעיני כלל אלא כל הגט שאין עדיו חתומים בכתב ידן הרי זה פסול גמור כדמוכח באורך ואם בא מעשה לידי אני פוסלו:

דף י.

כתב סמ"ג מכאן מדקדק ר"י אם לא קראו הגט קודם נתינה שהוא פסול עיין פרק הזורק:

לשון ריא"ז

אם לא קראו העדים חוששין שמא אינו גט ור"מ כתב שאע"פ שהבעל אומר גט כשר היה הרי זו ספק מגורשת וכבר ביארתי בקונט' הראיות שאם הבעל מודה שהגט כשר היה הרי זו מגורשת ומותרת להנשא:

מעשה באחד שזרק גט לאשתו לבי דני (בין החביות) ובדקו ומצאו שם מזוזה ואמרו ז"ל אין דרך להמצא מזוזה בין החביות והוא הגט שזרק לה ואין חוששין לה משום גרושה ומותרת לכהונה נמצאו שם שתי מזוזות בידוע שהאחת היתה שם תחלה ושמא כמו שהיתה שם האחת היתה גם השניה והגט שזרק לה גט היה והעכברים נטלוהו והרי זו ספק מגורשת. ונראה בעיני שלא אמרו כן אלא כשלא קראו העדים הגט תחלה [אבל אם קראו העדים תחלה] ואח"כ הכניסו הבעל לתוך ידיו וזרקו לה בין שנמצאת שם מזוזה אחת בין שנמצאו שתי מזוזות ולא נמצא שם גט הרי זו ספק מגורשת כמבואר בקונט' הראיות:

והרא"ש ז"ל מסיק הלכך לכתחלה צריך לקרותו קודם נתינה ואחר נתינה ואם קראוהו אחר נתינה ולא קודם נתינה מגורשת ואם לא קראוהו כלל ונאבד צריכה גט אחר. ואם קראוהו קודם נתינה ועיילה לבי ידיה ולא קראוהו אח"כ אינה צריכה גט אחר:

רבינו השמיט הא דאמרי' בגמ' כתב ולא חקק ומיי' כתב שאם חפר ירכי האותיות כשר וכן אם חקק הירכות מאחורי הטס עד שבלטו בפני הטס כשר אבל אם חפר תוך האות עד שיראו הירכות גבוהות מכאן ומכאן ככתב דינר זהב שהכתב בולט אינו גט [שאינו כתב] ומתוך כך פסק סמ"ג בשם ר"י שאם נפל דיו לתוך ד' ונעשה ה' או לתוך ב' ונעשה פ' או מ' פתוחה ונעשה סתומה שצריך לחזור ולכתוב גט אחר ולא יועילו למחוק הטיפה דמאחר שזה האות אין שמה עליה אלא על ידי מחיקת הטיפה זה קרוי חק תוכות ופסול

וכ"כ הטור כדברי מיי' וכדברי סמ"ג וספר התרומה:

לשון ריא"ז

חקק הגט על גב טבלא או על גבי טס של מתכת אם חקק ירכי האותיות שהאותיות עצמן שוקעות ה"ז כשר אבל אם חקק האותיות וצדיהן עד שהאותיות עצמן בולטות כעין האותיות שבולטות במטבעות אינו כתב וגט זה פסול מן התורה ובספר התרומה אומר שאם נפלה טיפת דיו לתוך חלל האותיות [2]מאחרי הטס עד שהן בולטות בפני הטס כעין האותוות שבולטות בדפוס שבתפילין ה"ז כתב כשר:

כתב סמ"ג מזה הטעם צריך שיחתוך הקלף כשיעור הגט מן היריעה ואח"כ יכתוב הגט שאם כתב הגט תחלה ואח"כ חתכו פסול וכן פסק ר"י ור' מנחם ור"ת הלכה למעשה בחותך גט מקלף גדול אבל לא מדבר מועט וכן נראה דהא לא גרע חותך גט מקלף גדול מעפר עיר הנדחת דאמרי' פרק כסוי הדם שמחוסר תלישה קציצה ושריפה ואע"פ שרבינו שמואל ורש"י היו מחלקין שלא מצינו טעם זה אלא בקוצץ מן המחובר או מבעלי חיים כגון שכתב הגט על קרן פרה אבל בחותך גט מקלף גדול אין לחוש מ"מ נכון להחמיר וב"ה נמי מכשר ובה"ג והראב"ד פסקו לפסול והרא"ש כתב ומיהו דוקא כשנחתך מקלף גדול הוא דחשיב מחוסר קציצה אבל אם חתכו ממנו דבר מועט כדי ליפותו לא מקרי מחוסר קציצה ומ"מ כתב בסדר כתיבת הגט וז"ל ויחתוך הסופר הקלף למדת הגט שלא יצטרך לחתוך ממנו עוד ע"כ לפיכך אם טעה הסופר בגט לאחר שכתב קצתו ומתחיל אחר באותו הקלף יחתוך תחלה המועט שכתב:

כתב ב"ה כתבו על ספר אע"פ שיש ענינים אחרים בתוכו ונתן לה הכל כשר:

הגה"ה וכתב הרא"ש ומיהו נהגו להחמיר ולהקיף האותיות גויל ואם יש בו אותיות דבוקות יכול להסיר הדיו שביניהם ולהבדילם אבל אם נפלה טיפת דיו בתוך האות ואינה ניכרת האות אינו יכול להעביר הדיו ולתקן האות דה"ל חק תוכות:

ומההיא דהיו מוחזקין בטבלא כתבו הפוסקים שצריך שיהיה הקלף והדיו מבעל. כתב הרמ"ה האומר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי אין צריכין לזכות לו הנייר קודם כתיבה אלא אע"ג דכתבו מדידהו ויהבי לה כיון דבשליחותו קא עבדי מכי יהבו לה בשליחותיה דבעל כמאן דיהבו לבעל והדר בעל ויהיב לאיתתא דמי דכיון דמזכה לאשה בשליחותיה אקנויי אקנו לבעל לגרושי ביה ונמצא זכיית הבעל וגרושי האשה באין כאחד ואי גזל נייר וכתיב בה גיטא ויהיב לה כשר אפי' נתנו לה קודם יאוש שהרי אינה חייבת להחזירו (לבעלה) [לבעלים] שיש כאן שינוי שם ושינוי מעשה:

[2]חסר כאן

לשון ריא"ז

הנותן גט לאשתו צריך שיהיה הנייר והדיו שכותב בו האותיות הכל משל בעל לפיכך אם היה הנייר והדיו של סופר צריך הסופר להקנותן לבעל. האשה עצמה כותבת גט ברשות בעלה ואע"פ שהנייר שלה ואין חוששין שמא לא תקנה הנייר לבעל:

דף י:

והרמ"ה פוסק כר' יהודה דפוסל עד שיכתוב כולו בתלוש ול"נ לטור וכתב עוד כל היכא דפסלינן מחובר אפי' תלוש ולבסוף חברו פסול ואפי' כתבו וחתמו בתלוש ואחר חתימתו חזר וחברו ואח"כ תלשו ונתנו לה פסול:

כתוב בשם רש"י שהיה מכשיר אם כתב גט בקלף גדול ואח"כ חתכו ומעשה היה בימי ריב"א ופסלו ונחלקו עליו גדולי הדור ובעל ה"ג פוסלו אם נחתך ממנו כלום וכך ר"ת היה מחמיר בדבר וראיותיו כתובים באורך עיין בהרא"ש ונראה להרא"ש דאם חתכו מן הגט דבר מועט כדי ליפותו לא מקרי בהכי מחוסר קציצה:

כתב סמ"ג וצריך שלא יהיה שום טשטוש בגט ושלא יכתוב על המחק ואם יארע שיכתוב על המחק צריך שיקיימנו למטה. כתב מיי' שבכל מקום הנמחק ונתקיים כשר ובטופס כשר אפי' בלא קיום וכ"כ הרא"ש בתשובה שגט שיש בו מחקים וקיומים כשר ועיין פרק המגרש גבי גט שכתבו עברית:

דף יא.

וכתב הרמ"ה דוקא שיאמר לו הבעל תחלה לכותבו שצריך שיכתבנו הוא או שלוחו דאי לאו הכי אינו כלום ואפי' ריח הגט אין בו. לפי' ר"י עבד פסול לכתיבת הגט וכן מנאו הרמב"ם ז"ל בכלל הפסולין:

לשון ריא"ז

אם בן דעת עומד על גבן שהן עושין על דעתו הרי אלו כשרין ואם אין בן דעת עומד על גבן אין כותבין טופס שמא יכתבו תורף שפיסולו מן התורה ואם כתבו הטופס ונכתב התורף ע"י בן דעת פסול גזירה טופס משום תורף. תורף שמו ושמה והזמן והרי את מותרת לכל אדם וכל שאר הגט הוא טופס. העבד אע"פ שישראל עומד על גביו פסול מן התורה לכתוב גט לאשה לפי שעל דעת עצמו הוא כותב לה ולא על דעת ישראל והוא אינו חושש לכתוב לשמה והר"מ עושה העבד כעובד כוכבים ומבטל גטו מן התורה שאינו פוסל אפי' לכהונה ואני אומר שלא פסלו אלא הבאתו כמו שביארנו אבל לא

כתיבתו שהרי אף העובד כוכבים לא נפסל לכתוב הגט אלא לפי שאינו כותב לשמה אבל העבד הכותב לשמה כשר כמבואר בקונטרס הראיות:
וכתב הרא"ש דג"כ בטופס צריך שיהיה גדול עומד על גביו ומדברי מיי' יראה דלא בעינן עומד על גביו אלא לכתחלה כמו שכתב הטור. עוד כתב מיי' כתב גט בשבת או ביום הכפורים בשוגג הרי זו מגורשת כתבו וחתמו בזדון ביו"ט ונתנו לה אינה מגורשת שהרי העדים פסולים מן התורה כתבו וחתמו בזדון ביו"ט ונתנו לה בפני עדים כשרים ה"ז גט פסול:

דף יא:

מיי מיי' הקרובים כשרים לעדות זה וכן הפסולין מדבריהן בעבירה כשרים לעדות זה אבל הפסולים מדברי תורה פסולים להביא הגט ואם הביאו ה"ז פסול בד"א כשנתקיים בחותמיו אבל אם לא נסמך עליו אלא על דברי הפסולים בעבירה מן התורה אינו גט כלל ואין דעת הרא"ש כן שכתב כל הפסולין מד"ס יכולין להביא הגט אפי' בחו"ל ואם היו פסולים מדברי תורה פסולים להביאו כתב הרמ"ה שפסולים בין בארץ בין בחו"ל ואם היו פסולים כשנתמנו שלוחין וחזרו בתשובה קודם שנתנוהו לאשה כתב הרמ"ה שכשרים וכן מסתברא דבני כריתות נינהו ואינן פסולין אלא דחשדינן להו דמחמת ממון קא מסהדי שקרא וכיון שעשו תשובה מהימני דלא בעו תחלתן וסופן בכשרות ואם הגט מקויים אפי' לא עשו תשובה כשר דבני כריתות נינהו ולשקרא ליכא למיחש ועוד כתב הרא"ש על מה שכתבו הגאונים בגט שכרכוהו בבגד ונתן הבגד לעובד כוכבים ואומר לו הולך בגד זה לישראל ויתננו לאשתו שלא תנשא בגט זה ואם נישאת לא תצא אע"פ שלא מנה העובד כוכבים שליח לגירושין וכתב הוא ז"ל ודבר תימה הוא ודאי אם עשה הבעל את העובד כוכבים שליח ואומר לו שימנה הוא ישראל במקומו הוי פסול דאין שליחות לעובד כוכבים וגם לא הוי בר כריתות אלא מעשה קוף בעלמא ואם מנה הבעל בכתבו שליח לישראל שבאותו מקום למה יפסל הגט וכן נוהגין באשכנז וצרפת על פי ר"ת לשלוח גט וקדושין ע"י עובד כוכבים וממנה בכתבו ישראל שבאותו מקום שליח. וכבר היה מעשה בקולונייא בגט א' שנכתב ונחתם על פי הבעל והבעל מינה בעדים שליח את ה"ר ברוך בר' שמואל שיקבל הגט מיד העובד כוכבים שהשכירו להביאו למגנצ"א ויתננו לאשתו בעדי מסירה וכתב רבינו אבי"ה ואביו רבינו יואל דהאי גט כשר הוא ועוד מצאתי כתוב אומר אני שבמקום שב"ד ירצו לעשות שליח שלהם על הגט שבא לידם

ע"י שליח שלהם שהעיד בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם שיכולין ב"ד לשלחו ע"י עובד כוכבים כה"ג ע"י שליח כשר והוא יתננו לה ויאמר שליח ב"ד אני וכשר:
כתב סמ"ג בשם ר"י דאפי' רב ששת לא היה מחמיר בדבר זה כי אם בסומא דוקא שיש לחוש יותר פן יטעה א"ל אדם אחר מותר להביא גט לאשה אע"פ שאינו מכירה אלא ע"י העדים שיאמרו לו בשעת נתינה זו היא אשתו של פלוני:
והוא שיכיר האשה בטביעת קול ולא מהני מה שאחרים אומרים לו שהיא זאת אע"ג דמהני בפקח וכתב הרמ"ה אם יש עדים שהבעל מסר לו זה הגט לגירושין כשר שהרי בר שליחות הוא ואינו פסול אלא משום שאין יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכיון שיש עדים א"צ לומר בפ"נ ובפני נחתם ויהיב לה באנפי הנהו סהדי גופייהו וכשר:

דף יב.

והר"ר יוסף בן מיגאש כתב דעבד אינו פסול אלא לקבל האבל להולכה שרי והרא"ש כתב כסברא ראשונה היה השליח קטן כשנתן לו והגדיל או חרש ונתפקח שוטה ונשתפה עבד ונשתחרר עובד כוכבים ונתגייר פסול:
לשון ריא"ז
העבד שפסול שליחותו בגט בין אם היה של איש המגרש בין אם היה של אשה המתגרשת בין אם היה של איש אחר ומעשה שקבל העבד גט אשה מן הבעל ואשת כהן היתה ולא חששו חכמים לפוסלה לבעלה משום ריח הגט וזה מבואר בתלמוד א"י כמו שכתב ר"ח. מיי' כתב על ישראל שהמיר לעבודת כוכבים או מחלל שבת בפרהסיא שהוא כעובד כוכבים לכל דבר וכבר ביררנו בקונטרס הראיות שקדושיו קדושין וגיטו גט כישראל גמור וכשם שהוא פוטר את אשתו בגט ואע"פ שנשאה כשהיה ישראל כשר כך יכול להביא שליחות הגט לאשת ישראל כשר:
וכתב הרמ"ה ואם אומרות בפני נכתב ובפני נחתם בא"י כשרות להביאו שאז אין הבעל יכול לערער ונמצא שאין יכול לקלקלה:
וכתב הרמ"ה שהאשה המביאה גט ואומרת שבעלה נתנו לה נאמנת ואינה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואע"ג שאין מכירין החתימות ואפי' אמר לה אל תתגרשי בו אלא עד ל' יום וכשיגיעו ל' יום או לכשתבא לב"ד פלוני והגט ברשותה מתגרשת בקבלה ראשונה ואינה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם:
כתב הטור ואפי' נכתב לשמו אם לא חתמו העדים לשמו פסול כתב מיי' י"א שהוא בטל לגמרי מפני שהוא מזוייף מתוכו ויראה לי כיון שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני

תקון העולם שאינו מזוייף ממש והואיל ונמסר בעדים הוי גט פסול מדבריהם:

לשון ריא"ז

כל גט שלא נכתב לשם האשה אינו גט כיצד הרי שהיו לראובן שתי נשים ששמותיהן שוים ונכתב הגט לגרש בו האחת ונמלך וגרש בו השניה אינה מגורשת ואפי' לכהונה אינו פוסל לפי שגט זה פסול מן התורה כמבואר בקונטרס הראיות. נכתב הגט לשמה ונחתם שלא לשמה ה"ז פסול מד"ס כמבואר בקונט' הראיות. כתב הגט לשמה אפי' שלא מדעתה ה"ז גט כשר ואם נכתב הגט שלא מדעת האיש המגרש או שצוה המגרש לאחר שכתבו זה אע"פ שכתבו לשמו אינו גט:[3]

דף יב:

כתב מיי' כל גט שפסול מד"ת אם נתגרשה בו עדיין היא כאשת איש ואם נישאת בו תצא והולד ממזר וצריכה גט משני מדבריהם ומהראשון מן התורה להתירה לעלמא ואסורה לשניהן לעולם וכל י"ג דרכים שנוהגים באשה שהלך בעלה למדינת הים ונישאת נוהגים בה אבל אם לא נישאת עדיין אלא נתקדשה מותרת לבעלה ואינה צריכה גט משני ואם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו משום גרושה חוץ מן המגרש ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם שאע"פ שמן התורה אין כאן גט כלל פסול לכהונה וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה וכל גט שפוסל מדבריהם לא תנשא ואם נישאת לא תצא והולד כשר וכותבין לה גט אחר והיא יושבת תחת בעלה ואם א"א לכתוב לה גט אחר והיה הבעל ותיק וגרשה מעצמו ה"ז משובח בד"א שאין לו בנים ממנה אבל יש לו בנים ממנה לא יוציא מפני שמוציא לעז על הבנים וכל שהיא ספק מגורשת בין מחמת פסול שבגט או מצדה או מצד התנאי לא תנשא ואם נישאת תצא והולד ספק ממזר מי שגרש אשתו בגט שיש בו פסול מדבריהם או שיש בו צד ספק ורוצה להחזירה הרי זו מותרת לבעלה וא"צ לחדש הנשואים ולברך שבע ברכות ולכתוב לה כתובה עד שתתגרש גירושין גמורים:

דף יג.

ואפי' בדיעבד שכתבו כתב הרמב"ן שפסול לגרש בו וכ"כ הרמ"ה ואפי' אם נישאת תצא והרמב"ם מכשירו אפי' לכתחלה לגרש בו אם כתבו וכ"כ הרא"ש וטור כתב ול"נ דלא נפסל אלא לכתחלה אבל בדיעבד שכתבו כבר כשר לגרש בו ומ"מ טוב להחמיר

[3] בס"א הגירסא וכתבו זה

ולגרשה בגט אחר אם הבעל לפנינו. לא נכתב לשמו פסול לכך צריך ליזהר כשהבעל מצווה לסופר לכתוב שיאמר כתוב לשם פלונית אשתי וכן יאמר הסופר בפיו כשמתחילו לכתוב והעדים החותמים צריך שיהיו שם בשעה שהסופר כותבו ושיכירוהו שזהו הגט שכתב הסופר לשמה:

דף יג:

הרא"ש ז"ל פסק בפ"ב דכתובות דרב מודה דחיישינן למחזי כשיקרא בקיום שטרות ודלא כרב אלפס שפסק דליתא לדרב פפא כלל:

אבל לא מצאו לאלתר כיון שאינו יודע אם עבר אדם שם אם לאו ואין לו טביעות עין וסימן בכלי ולא בגט פסול דשמא לא זה הגט (שנתנה) [שנאבד] אלא אחר ששמו כשמו של זה כתבו ונפל ממנו (ואפי' אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק בשמו של זה כתבו ונפל ממנו) ואפי' אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק בשמו של זה לא היה בעיר כשנכתב הגט פסול וכן אם ראה שעבר אדם שם פסול אפי' לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ואפי' היה עובד כוכבים שעבר שם אא"כ עדי הגט אומרים מעולם לא חתמנו על גט אחר ששמו כשם האיש הזה אז הוא כשר אפי' אם אינם מעידים שזה התובעו הוא אותו שחתמו לו:

כתב הרא"ש ואע"ג דלאו צורבא מרבנן הוא מהמנינן ליה במיגו דאי בעי אמר לא אבדתי דע"ה נמי אית ליה טביעות עינא כדאמר בפרק גט פשוט האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא וכו' ובפ' כל הבשר מוכח דכ"ע אית להו טביעות עינא והא דלא מהדרינן לע"ה בטביעות עין אע"ג דעדיף מסימנין משום דלא מהמנינן ליה והכא דמצאו הוא עצמו נאמן במיגו:

לשון ריא"ז

גט שנפל מיד הבעל או מיד שלוחו ומצאו זה שאבד ממנו אם מצאו לאלתר שידוע שלא עבר אדם שם ה"ז גט כשר אם אינו ידוע אם עבר אדם שם אם לאו חוששים שמא גט זה מאחר נפל ולשם אחר נכתב ששמו כשמו של זה ואם גירש בו את אשתו הרי זו ספק מגורשת בד"א כשהיו השיירות מצויות באותו מקום אבל אם לא היו השיירות מצויות באותו מקום אע"פ שמצא זה גיטו לזמן מרובה ואע"פ שאין יודע אם עבר שם אדם אחר אם לאו אין חוששין שמא מאחר נפל זה הגט אלא הרי הוא גיטו ואפי' במקום שהשיירות מצויות שם אין חוששין לגט אחר אלא אם הוחזקו באותו מקום שני בני אדם ששמותיהם שוין כגון שני יוסף בן שמעון בעיר אחת ואע"פ שביום שנכתב הגט לא היה

יוסף בן שמעון אחר באותה העיר שנכתב הגט חוששין שמא אמר לעדים במקום אחר לכתוב גט לאשתו והם לא כתבו אותו עד שהגיעו לאותו העיר שהגט כתוב בו ושמא ליוסף בן שמעון אחר הוא זה הגט שהוא בן עירו כמו שמבואר ביבמות ואע"פ שאין שמות נשותיהם שוין חוששין שמא קידש זה אשה אחרת ששמה כשם אשתו של זה וכתב לה אבל אם לא הוחזקו שם שני בני אדם ששמותיהן שוין אין חוששין שם לגט אחר ואפי' במקום שהשיירות מצויות אלא הרי הוא גיטה ומגרש בו את אשתו כמו שביאר מז"ה:

וכתב הרמ"ה אע"ג שאינן מעידים בפירוש שזהו חתימת ידם כגון שאין הגט עתה בפנינו אפ"ה כשר וכגון דלא איתחזק דאיכא עדים אחרים ששמם כשמם של אלו אבל אם יש עדים אחרים ששמם כשמם של אלו אינו כשר עד שיעידו שזהו חתימת ידם או שיאמרו העדים אנו מכירין הגט שיש בו סימן מובהק שיש בו נקב בצד אות פלוני ואפי' אינם אומרים הסימן אלא אחר שיראו אותו ואם התובעו אומר הסימן אינו מועיל אא"כ אמר אותו קודם שיראה הגט אבל בטביעות עין אין מחזירין אותו לתובעו שאין מועיל טביעות עין להכשירו אלא כשמוצאו אותו עצמו שאבד לו:

דף יד.

ומיי' חילק שבמקום שהשיירות מצויות חשיב לאלתר כל שלא שהה אדם שם אע"פ שעבר שם ובמקום שהוחזקו שנים ששמותיהן שוים לא חשיב לאלתר אא"כ לא עבר אדם שם ואינו נראה כן אלא אין חילוק ביניהם וכן השיג עליו הראב"ד:

והרמ"ה כתב דוקא בזקן שהוא פחות מבן שמונים או מבן מאה שנה ולמעלה אבל מבן שמונים עד בן מאה לא ואם נתנו לה תינשא לכתחלה והרא"ש הסכים לסברא ראשונה שאין חילוק:

לשון ריא"ז

בד"א בזקן שלא הגיע לגבורות אבל זקן שהגיע לגבורות שהוא מבן שמנים ומעלה ה"ז ספק חוששין עליו שמא מת עד שלא הגיע הגט לידה והרי היא זקוקה ליבם ואם היה זקן שהגיע למאה שנה הואיל והפליג להיות שלא כדרך הזקנים ה"ז בחזקת שהוא קיים:

לשון ריא"ז

וכן נראה בעיני שלא אמרו בחולה בחזקת קיים אלא בחולה בידי שמים כיון צינים פחים וכיוצא בהם אבל אם הוכה ע"י אדם בחדרי בטנו או שנפצע מוחו שנעשה טריפה או ספק טריפה חוששין עליו שמא מת וה"ז ספק כמבואר בק"ה:

כתב סמ"ג דוקא כשהניחו גוסס חיישינן שמא מת (משנתנו) [כשנותנו] לאשה אבל אם היה חי עדיין אע"פ שהוא גוסס כשר והשיב ריב"ש לרבינו יואל על הגוסס שאם הוא מדבר בטוב ודעתו מיושבת עליו שיכול ליתן גט עיין פרק מי שאחזו:

לשון ריא"ז

הניחו גוסס הואיל ורוב גוססין למיתה חוששין עליו שמא מת והרי זו ספק:

לשון ריא"ז

וכן אם נפלה עליו מפולת או שגררתו חיה נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים כמו שמבואר בתוספתא ונראה בעיני שלא אמרו בספינה שאבדה בים נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים אלא כשהעיד העד סתם שאבדה הספינה בים ואינו יודע מי נצול ומי לא נצול אבל אם העיד שבעלה של זו אבד בים ולא נצול כבר אמרו חכמים במים שאין להם סוף אשתו אסורה ואם נישאת לא תצא שבחזקת מת הוא זה שטבע בים כמב"ה:

והרמ"ה כתב שגם ביוצא ליהרג בדיני עובדי כוכבים חשוב כספק חי אפי' אחר פסק דין: זהו דעת ר"ח והביאו הטור והרא"ש כתב כרבינו וכן דעת ריא"ז:

דף יד:

כתב הרמ"ה [א"ל] אל תגרשנה אלא בימינך ה"ל כאילו אמר אתה הולך ואינו יכול לעשות שליח שני אא"כ חלה ונראה דאפי' חלה נמי אינו יכול לשלחו ביד אחר דה"ל כאילו פירש לא יגרשנה אחר אלא אתה:

כתב הרמ"ה ה"ה נמי בכל תנאי שהתנה הבעל עם השליח כגון אל תגרשנה אלא בבית או בעליה שאינו יכול לשלחו ביד אחר שמא לא ידקדק השני בשליחותו ויתבטל הגט ומיי' כתב שאם הגיע החפץ ליד השני קודם שנתן הגט שהוא גט וכן פירש"י וכתב עוד שאפי' אמר לו תן לה הגט ואח"כ קבל החפץ שלכתחלה לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ואם שלחו ביד אחר הוי גט והרא"ש כתב כסברא ראשונה כתב מיי' אפי' לא אמר קח החפץ תחלה ואח"כ תן הגט אלא אמר קח ותן הגט הוי קפידא שיקח החפץ תחלה ואם שינה אינו גט והרמ"ה כתב בזה שהיא ספק מגורשת ולא תינשא ואם נישאת לא תצא:

והרמ"ה כתב דשליח שני יכול לעשות שליח אפי' בלא אונס דדוקא שליח ראשון דתלה בקפידא דבעל יש חילוק בין חלה ללא חלה אבל בשליח שני אין חילוק:

דף טו.

כתב הרמ"ה שאם מת השליח השני לא נתבטל בכך שליחות הראשון ויכול ליטלו מיורשיו של שני ויוליכנו לה או ישלחנו ביד אחר ולא נאמר בזה כבר עשה שליח שליחותו כדאמרי' גבי עדים שחתמו בשטר ונאבד השטר לפי שלא נגמר שליחות זה עד שיגיע גט לידה:

שאלה לגאון אשה שעשתה שליח לקבלה וחלה השליח אותו השליח עושה שליח אחר או לא עד דא"ל בפירוש שוי שליח בתר שליח והיכא דשויתיה שליח להולכה ולא פירשה מי מצי שוי שליח בתר שליח או לא וא"נ שויא שני שלוחי לקבלה ואמרה אי זה מכם שיתבענו יהא שליח לקבלה יש מן הדין ליחד א' מהם או לא וכן אם עשתה שליח לקבלה וחששה שמא לא ימצאנו אותו שליח ועשתה שליח אחר לקבלה מי אמרי' נתבטל השליח הראשון או לא. והסכימה דעתו עם חכמי הדור נהי שידו כידה לענין קבלה לענין שוי שליח לא מצי משוי עד דאמרה ליה בפירוש ודוקא לקבלה אבל להולכה מצי משוי דשליח הולכה מכח בעל קא אתי וכאילו בעל בעצמו עשה שליח.

וב"ה כתב על דברי הגאונים ומסתברא במקום שהבעל עושה שליח ושליח שליח גם האשה עושה שליח ושליח שליח ואם שלחה שני שלוחין או שליח אחר שליח כיון שלא בטלה בפירוש קבלת השליח כיון שהגיע הגט ליד הראשון מגורשת והרמ"ה כתב ושליח קבלה אינו יכול לעשות שליח אפי' חלה ואפי' אמרה לו תתקבל סתמא שלא אמרה התקבל אתה ולא עוד אלא אפי' נתנה לו רשות לעשות שליח אחר אינו יכול דלא מסרה לו אלא מילי ומילי לא ממסרן לשליח וכתב עוד בין אם עשתה שני שלוחין לקבלה בזה אחר זה או שהבעל עשה שני שלוחים להולכה בזה אחר זה בטל שליחות הראשון בעשיית השני אם לא שגלו דעתם כשעשו השני שעדיין חפצים בראשון. ואין דעת הרא"ש כן.

כתב הרמ"ה דוקא שלא יתן מיד הגט לשליח השני אלא ימסור שליחותו לב"ד והם לא יעשו לשני שליח אלא עד לאחר ל' יום אבל לא יתנו לשליח אע"פ שמתנה עליו שלא יתננו לה עד לאחר ל' יום שמא לא ידקדק בשליחותו ויתנו לה קודם:

לשון ריא"ז

כל הנותן גט לאשתו או השולח גט לאשתו אפי' מעיר אחרת וקבע זמן שלא תתגרש בו עד זמן פלוני צריך להתנות מתחלה ולומר שתהיה היא נאמנת לומר שלא נתיחד עמה בעלה תוך זה הזמן שאם לא התנה כן חוששין שמא בא תוך זה הזמן ונתפייס עמה ובא עליה ובטל שליחות השליח או אותה נתינה שנתנו הבעל לאשה ולא הועיל גט זה

כלום אא"כ חזר הבעל ונתנו לה פעם אחרת כמו שביאר מז"ה ואם לא קבע זמן אע"פ שנשתהה השליח בדרך הרבה אין חוששין שמא קדם הבעל לשליח ובא ונתיחד עמה קודם הגעת הגט לידה כמו שביארו המורה ומז"ה:

ואם לא אמר מעכשיו אם לא באתי בתוך ל' יום יהא גט ואם באתי בתוך ל' יום לא יהא גט כתב מיי' שלא חל הגט עד תשלום ל' יום כשלא בא לפיכך אם מת בתוך הזמן אינו גט כלל ומתייבמת והראב"ד כתב דהוי גט ומותרת לשוק ומיי' חלק וכתב אע"פ שלא כתב התנאי בגט אינו גט כלל ומתייבמת ואם כתב התנאי בגט הוי ספק וחולצת ולא מתייבמת וי"א שלעולם הוי ספק מגורשת וחולצת ולא מתייבמת וכן דעת התוס' שחולצת:

דף טו:

כתב סמ"ג פסק ר"ח דאין אונס בגיטין וג' עניני אונסים הן. ההוא דפ' מי שאחזו גבי ה"ז גיטך אם ימות מחולי זה ונפל עליו הבית או נשכו נחש אינו גט אונס שאינו מצוי כזה אינו גט לכל הלשונות ונם משום פרוצות וצנועות לא שייך לתקן דלעולם לא יסברו שאירע אונס גדול כזה ואונס דפסקיה מברא המצוי. לכל הלשונות אינו מבטל דאיבעי ליה לאתנויי אבל באונס דשכיח ולא שכיח בזה נחלקו והלכה כרבא דאין אונס בגיטין ועי' ריש פ"ק דכתובות בתוס' שם וצ"ע לפרש דברי המרדכי בהאי אונסים והארכתי בחידושי בס"ד ובפ' גט פשוט:

לשון ריא"ז

וכן בכל ענין שנאנס בין שחלה בין שנחבש בבית האסורין ולא יכול לבא לקיים תנאי אינו יכול לבטל גיטו משום טענת אונס כמבואר בקונטרס הראיות:

פירש"י דשותפים קודם זמנים אלו אין מוכרין זה בלא דעת חבירו אבל באותן פרקים מוכר בלי רשות ור"ח פי' דקודם זמנים אלו יכול כל אחד לעכב על חבירו אבל כשהגיעו פרקים אלו אין כל א' יכול לעכב על חבירו מלחלוק וכן פירשה רב אלפס ז"ל בב"מ פ' המקבל ודימה אותה לאידך דאמר רבא בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורווח חד מינייהו אמר תא נפליג ואידך אמר נרווח טפי וכו' עד מזלא דבי תרי עדיף. ופי' רב אלפס התם דמצי מעכב אזביני לפום מנהגא דעלמא כאידך דרבא דתרוייהו בהדי הדדי שייכן וקי"ל כרבא דהכא ודהתם:

דף טז.

פסקו ר"י ומיי' שאין שליח האיש צריך עדים לא בגיטין ולא בקדושין שבכל התורה שלוחו של אדם כמותו וכתב סמ"ג אבל אומר אני שצריך להתיישב בדבר מההיא דירושלמי דפ' השולח אח"כ עיינתי בתשובת ר"י וכתוב בה דע לך כי אמת הדבר שאין שליח להולכה המביא גט לאשה לא צריך לא חתימת ב"ד ולא חתימת עדים להודיע שעשאו הבעל שליח להולכה שהרי גט שבידו מוכיח כן אבל צריך למנות שליח בפני שני עדים כשרים והרא"ש הביא הירושלמי לפסק הלכה ופירש אותו אין השליח עולה משום השנים שהרי הוא בא במקום הבעל עכ"ל ויראה מלשונו דאפי' במקום א' אינו עולה כיון שנותן טעם לדבר שהוא במקום הבעל ונראה לטור שעולה במקום א' שהירושלמי איט אומר אלא במקום ב' אבל עולה במקום עד א' דהא קי"ל אמר לשנים גרשו לאשתי הן הן שלוחיו הן הן עדיו ה"ה נמי אמר לאחד עולה במקום א' ואחר מצטרף עמו וכן דייק לישנא דירושלמי דקאמר אינו עולה במקום שנים אבל במקום אחד עולה וכן דקדק ב"ה לשון הירושלמי וכ"כ מיי' שהשליח הוא עד א' הלכך נראה שעולה במקום אחד ואם השני (החתום בו עמו) [החתים שמו] על השליחות צריך שתתקיים חתימתו קודם שיתן השליח הגט לאשה בד"א בארן ישראל אבל בחו"ל א"צ כדלקמן מדברי הרי"ף מה שכתוב בתקון שטרות שטר הרשאה לשלוח גט לאשתו ממקום למקום נראה שא"צ אלא לפי שכתוב בה שנותן הבעל לשליח רשות לעשות כמה שלוחים ואפי' לא יחלה ולא יאנס ע"כ בתשובות והורגלו עתה לעשות הרשאה לשלוח גט וז"ל בפנינו עדים ח"מ בכך וכך וכו' וגם בפנינו קבל עליו בחרם פלוני הבעל שלא לבטל לא את הגט ולא את השליח ומה שראינו ונעשה בפנינו כתבנו וחתמנו וימסרנו הבעל לשליח בפני עדים ויקראוהו לפני מסירה ולאחר מסירה וכך יאמר הבעל לשליח הולך גט זה לאשתי פלונית בת פלוני ותהא ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי ותהא מגורשת ממני ותהא מותרת לכל אדם וקודם מסירתו לשליח יבטל כל מודעי דאית ליה וגם יקבל עליו חרם שלא לעשות שום ביטול בגט והשליח אומר לאשה הילך גט מפלוני בעלך המכונה פלוני בן פלוני והרי את מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם ואם הבעל רך בשנים טוב להצריך לדקדק אחריו אם הביא סימנים כשעושה שליח שאין קטן עושה שליח ומיהו אם יש לו זקן בפניו אין לחוש:

ראובן עשה בנו שליח להוליך גט לאשתו וכשבא לאמו לא רצה ליתנו לה אא"כ תתן לו כך וכך א"ל א' מן הזקנים כלום אתה עושה זה אלא כדי שלא תינשא בלא דעתך תמסור לנו הגט וכשתרצה לינשא נודיעך ונתנו להם על פי הדברים האלה לאחר זמן

בא בעלה ועדיין היה הגט ביד הזקן ובטל הגט ונתייחד עמה ואמר הזקן שהוא שליח לקבלה ונתגרשה בקבלתו ושני חבריו הזקנים עדים בדבר:
תשובה אם יש עדים בדבר ששמעון בנו היה שליח הבעל ובעדים נתנו ליד הזקן ושהיה הזקן שליח האשה לקבלה בעדים הגט גט ואין ביטול הבעל מועיל אחר שבא ליד השליח ומה שנתייחד עמה ודאי לא בעל לשם קדושין כי היה סבור שהיה הגט בטל ובעל אדעתא דקדושין הראשונים הלכך מותרת לעלמא או יקיימנה:

ירושלמי
עשה שליח להוליך הגט צריך ליתנו לה בפני ב' ואין השליח עולה משום ב' עשה שליח להוליך הגט צריך להחזיקו בפני ב' ואין השליח עולה משום ב' הלך השליח לבטל הגט צריך לבטלו בפני ב' הא דקאמר צריך ליתנו בפני ב' פי' ר"ת דהוי משום דאין דבר שבערוה בפחות משנים וכיון שניתרת לשוק בגט זה צריך שנים בנתינת הגט ואין סומכין על עדי חתימה ואין השליח מן השנים שהרי הוא עומד במקום הבעל:
מצאתי תשובת רש"י ששאלת על אשה שעשתה שליח לקבל גיטה ונתעצל השליח בשליחותו ועשתה שליח אחר וקיבל השליח השני גט שאינו הגון וכששמע הראשון נתחזק בשליחותו והלך אצל הבעל וקבל גט כשר דעתי נוטה שלא בטל שליחותו שלא מצינו בכל מקום שליח בטל בגילוי דעתא וראיה מדאמר גט שנתתי לך בטל הרי זה בטל טעמא דבטליה אבל בגילוי דעתא אינו בטל ועוד דהלכה כאביי דאמר גילוי דעתא בגיטא לאו מלתא היא:
ומיי' פי' דמבעיא בבטל שמשמעותו פועל עבר כתב הרמ"ה אמר יהא פסול הוא בטל אע"פ שאינו יכול לפסול גוף הגט כיון שאמר יהא לשון להבא ר"ל יהא פסול לגרש בו מידי דהוה איהא חרס אע"ג דחזינן דלאו חרס הוא ואמר יהא חרס לענין גירושין קאמר וכ"כ הר' מאיר כהן הרי הוא פסול דמהני מידי דהוה אהרי הוא כחרס ונ"ל דלא דמי דשאני יהא חרס או הרי הוא כחרס דשם זה א"א להתקיים על הגט כלל לפיכך צריכים לפרש דבריו שיהא כחרס לענין שלא להתגרש בו וכיון שלהבא משמע דבריו קיימין אבל יהא פסול או הרי הוא פסול כיון ששם זה יכול להתקיים על הגט ר"ל שיהא פסול וזה אינו פסול שאינו יכול לפוסלו מעתה הלכך אינו כלים והא דאמרי' פסול (שאינו מועיל) [ולא אמר כלום] פירש"י שאינו מועיל לבטל הגט אבל ערעור הוא לפוסלו וצריך שיתקיים בחותמיו וכן פירש הרמ"ה בכל הנך דלא הוי לשון ביטול שהוא ערעור לפוסלו וצריך לקיימו בחותמיו ודאי אם גלה דעתו מעיקרא שרוצה לבטלו ואמר אחד מאלו

הלשונות אינו כלום שאינו לשון ביטול אבל לא גלה דעתו דמעיקרא שרוצה לבטלו ואמר א' מאלו הלשונות כיון שנוכל לפרש דבריו שרוצה לערער עליו אם לא נתקיים בחותמיו הוא נאמן ואם נתנו השליח אא"כ ליד האשה אינו כלום אבל נתקיים בחותמיו כשר:
וכתב הראב"ד דוקא שאינו חב לאחרים אבל אם חב לאחרים כגון שיש לו בע"ח שיש לו לגבות אינו נאמן ורש"י פי' שהוא נאמן אפי' יש לו בע"ח וטעמא דמלתא כיון שלא היה בחזקתו עד עתה וכן דעת הרא"ש כתב מיי' דכשאומר אי אפשי בה לאחר שבאת לידו הוי הפקר וכל הקודם בה זכה ורש"י חלק במטלטלין כיון שהם בידו אמר אי אפשי בהן הויא לשון הפקר [אבל במקרקעי דאינם בידו לא [הוה] (משמע) לשון הפקר] אלא רוצה לבטל המתנה ואינו יכול כיון שכבר קבלה וכ"כ הרא"ה:

דף טז:

תשובה להרא"ש אשה שמנתה שליח לקבל גיטה מיד בעלה בכל מקום שימצאנו וכאשר ארכו לה הימים עשתה שליח אח"כ ג"כ לבקשו ואח"כ בא השליח הראשון והביא הגט ואין ידוע אם הגיע לידו קודם מנוי השני אם לאו ונסתפקת אם מנוי שליחות השני הוי בטול שליחות הראשון דע כי לא נתבטל שליחות הראשון בכך ושניהם שלוחים ואי זה מהם שמביא הגט היא מתגרשת בו ע"כ וגם מ"ש שאפילו נתנה רשות לשליח קבלה לעשות אחר שאינו יכול לעשותו משום דמילי לא מימסרא לשליח לא נהירא דלא אמרי' מילי לא מימסרן לשליח אלא כשמוסר לו דבר לעשותו איני יכול למוסרו לאחר אבל כשאמר לו בהדיא לומר לאחר לחותמו יכול לעשותו כדאמרי' לקמן באומר לשנים אמרו לפלוני ויכתו בלפלוני ופלוני ויחתמו דלא הוי מילי:
כתב סמ"ג לפי לשון התלמוד משמע שאין כח לבעל לבטל גוף הגט ובמס' קדושין פ' האומר מוכח דאם הבעל ביטל הגט בפירוש מודה רב נחמן שבטל וגירסה זו תופס ר"מ עיקר ויש ראיה לגירסא זו מפ"ב דגיטין ועכשיו קשה דמה מועיל ביטול מודעות שנוהגין עתה לעשות בשעת נתינה והלא יש לחוש שמא ביטל גוף הגט ומודה רב נחמן בזה שאינו יכול לחזור ולגרש בו לפי הגירסא דפ' האומר וכתב מיי' וז"ל א"כ מה תקנה בדבר זה שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל הדברים שם סרת שגורמים כשיתקיימו אותן הדברים לבטל הגט הרי הן בטלים והוא אומר להן הן ואח"כ אומר להן לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו ללך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא ויבטלנו ובספר התרומה כתב שלאחר שאמר לסופר לכתוב ולעדים לחתום אינו יכול לבטלו שלא בפניהם כיון שצוה להם לעשות מעשה וכן משמע פרק השולח לפיכך אם קודם

שנגמר הגט או לאחר שנגמר בטלו הבעל לפניהם אז אין מועיל ביטול מודעא אמנם אדם ששולח גט לאשתו במקום אחר דקי"ל הלכה כרבי דיכול לבטל השליח שלא בפניו נכון הדבר לומר לבעל לעשות שבועה שלא יפסלנו כששולח גט לאשתו בעד א' וצריך להתיישב בדבר כתב הרא"ש ואם מסר מודעא ואמר אף אם אבטלנה לא תבטל אם בטל מודעא ומודעא דמודעי עד סוף כל מודעי כשם שהועיל בטולו על מודעא א' כך מועיל על כמה מודעות ועל כל תנאי שהתנה וכן עמא דבר דלא כמיי' שכתב אמר גט זה שאכתוב לאשתי בטל הוא וכל דבר שאבטל בו מודעא זו הרי זה בטל וכתב אחרי כן גט ונתנו לה אע"פ שבטל המודעא קודם שיכתוב הגט ויתנו לה הרי הגט בטל א"כ מה תקנת דבר זה שיאמרו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל הדברים שמסרת שגורמים שכשיתקיימו אותן הדברים לבטל גט זה הרי הן בעלים והוא אומר כן ואח"כ אומר להם לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחנו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יבא לבטלו ולא המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קנין ע"כ. והמגרש אשתו מרצונו אין כאן חשש דכיון דמדעתו מגרשה אינו חשוד לקלקלה בידי שמים ע"כ להרא"ש ומ"מ טוב לכתחלה שיבטל כל מודעא ואפי' מרצונו:

לשון ריא"ז

מי שמסר מודעא על הגט ואמר בפני עדים גט זה שאני רוצה לתת לאשתי אני מבטלו בפניכם אע"פ שמרצונו הוא זימן הגט בלי שום כפייה הואיל ומסר עליו מודעא מקודם בטל הגט ואפי' כפו אותו ב"ד אח"כ עד שנתן הגט מרצונו לא בטל המודעא בכך וגיטו בטל עד שיבטל המודעא שמסר עליו בפירוש ואם מסר מודעא על בטול המודעא ואמר שבאונס אני מבטל ולא בלב שלם הרי המודעא עומדת במקומה עד שיבטל גם המודעא השניה או כל מודעא שמסר כמו שכתוב בדברי הגאונים והמוסר מודעא על הגט היו מכין אותו מכת מרדות מפני שאין האשה יודעת ותינשא בגט בטל כמו שמבואר בפרק רבן גמליאל:

דף יז.

לשון ריא"ז

מי שכפו אותו ב"ד לתת גט לאשתו וצוה לעדים ולכתוב ולחתום וחזר ובטל שליחותו ועוד כפו אותו וחזר וצוה להם וסתמו העדים אזניהם שאם יבטל לא ישמעו בטולו אע"פ שראוהו שרץ אחריהם ונראה שדעתו לבטל כל זמן שלא שמעו העדים בטולו [ולא האשה] ולא השליח הרי גט בחזקת כשרותו עומד. ומז"ה אומר שאין סומכים על הלכה

זו וחוששין על גט זה משום ביטול וכבר ביארתי שהלכה זו עיקר. הרי שכפה אותו הדיין לתת גט לאשתו וצוה לעדי' לכתוב ולחתום וחזר ואמר להם הנה הדיין מצווה לכם שיהיה גט זה בטל הרי הוא כאילו בטלו ומפני פחד הכפייה הוא תולה בדיין וצריך להרשותו וליכתב עוד גט שני אחר שבטל הראשון:

ובפרק חזקת הבתים מפרש דבגט ובמתנה אין צריכים העדים להכיר אנסו דגלוי מלתא בעלמא הוא ואפי' אם האונס שאמר היה שקר מ"מ הרי אומר שאינו חפץ בגט. ואם מסר מודעא ואמר בפני העדים אם אבטלנה לא תיבטל אם ביטל מודעא [ומודעא] דמודעא עד סוף כל מודעא הכל בטל שכשם שבטולו מועיל על מודעא אחת כדאיתא בערכין גם מועיל על כמה מודעות ועל כל התנאים שהתנה וכן עמא דבר ודלא כמ"ש הרמב"ם ז"ל (והביאו הר"ן עיין בזה הדף) עכ"ל הרא"ש וכתב עוד והמגרש אשה מרצונו ולא בטל מודעא אין בו חשש דכיון דמדעתו מגרשה אין חשוד לקלקלה:

ששאלת ראובן מינה שליח להוליך גט לאשתו בכל מקום שימצאנה ואמר לשליח אם תאבה האשה ללכת אחריך ולבא אלי באשביל"ה אקיימנה ואם לא תאבה פטור אותה בגט והשליח הביאה עמו לאשביל"ה והוא מקום שנמסר בו השליחות ובבואם שמה השליח והאשה כבר הוחזק ראובן בדרך והאשה תובעת שיגרשנה בגט זה ונסתפקת אם יכול לגרשה:

תשובה הגט כשר לגרש בו כי לא בטלו הבעל ולא נתבטל בשביל שבאה לאשביל"ה כי התנה אם תבא אלי אקיימנה והיא לא באה אליו לאשביל"ה כי פנה משם טרם בואה ואפי' אם היה עדיין ראובן באשביל"ה כשבאו שמה האשה והשליח ולא היה רוצה להתפייס עמה היה יכול השליח ליתן הגט כי לא הטיל תנאי במנוי השליחות שיתבטל אם תבא האשה לאשביל"ה אלא דברים בעלמא אמר אם תבא עמך אקיימנה וגלוי דעתא בגיטא לאו מלתא היא:

נראה לר"י אפי' אם לא כתב שם העיר כלל שהיה טוב דדוקא אם שינה הוא פסול דהוא מזוייף מתוכו וראיה מהא דהכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ושם העיר לא הזכיר וכל התקנה שהתקינו לכתוב מקום הלידה העיקר משום שלא יהא לעז משני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת דלכן כותבין סימן בעלמא מקום הלידה וראיתי לרבינו יצחק מדינפיר"ה ורבנים גדולים שהיו עושים מעשה אומרים להני דכתבי גיטא אם מקום הלידה מרופה בידם יניחו מלכתוב והיכא דשינה מקום הלידה יש מחלוקת:

כתב סמ"ג כתוב בה"ג בתקון טופסי גיטין שצריך לכתוב כל שום וחניכא דאית ליה ולא נתיישב לרבינו יעקב כי אדם שאין לו שום חניכה ושום כנוי וכתבו בגט כל שום וחניכה דאית ליה יאמרו שזה אדם אחר שיש לו כנוי ותיקן לכתוב אני פלוני עיקר השם דמתקרי פלוני שם הטפל או המכונה פלוני כדאמר בגמ' אחא בר הדיא דמתקרי איה מרי ואם אין לו שום חניכה לא יכתבנו כלל. ועל גט של מומר לעבודת כוכבים שגרש אשתו כבר שאלו את ר' יעקב אם צריך לכתוב בגט שם שלו עם שם של יהודית והשיב חלילה שלא להזכיר שם מומר לעבודת כוכבים בתורת משה וישראל ואין לכותבו כלל דשם של יהודי לא גרע מחניכתו וחניכתה דתנן בפ' המגרש דכשר ופי' בערוך אע"פ שלא כתב שם המובהק ועוד תניא בתוספתא גר ששינה שמו לשם עובד כוכבים כשר וכן אתה אומר בגיורת וכ"ש ישראל מומר לעבודת כוכבים ששינה שמו לשם ישראל שהוא כשר. ואף לכתחלה אין לו לכתוב רק שם של ישראל ואם כתב בגט שם של יהודי וכל שום וחניכה אית ליה טוב הדבר ואם יש לא' מהם שני שמות כותבים שם העיקר שנו וכל שום וחניכה דאית ליה אבל אין כותבין שם הטפל וכל שום וחניכה דאית ליה כדאמר לכתחלה אבל בדיעבד אפי' לא נכתב אלא א' מהם כשר ומיי' פשל שכתב כתב השם שאין ידוע ותו כתב וכל שום וחניכה שיש לו ה"ז פסול והרא"ש כתב כסברא ראשונה. ומומר לעבודת כוכבים אין לו לגרש אלא בשיש ישראל ואם גרש בשם עובד כוכבים אפי' דכתיב וכל שום שיש לו פסול וגר ששנה וכתב שמו של עובד כוכבים כשר. והני ספרי דפלגי יקרא לבעלי זרועות וכתבי פלוני החכם או רב או נשיא אע"ג דלא קרו ליה אינשי הכי ואיהו נמי לאו בר הכי אין זה שינה שמו והגט כשר כיון דקרו ליה בשמיה בפירוש אע"ג דפלגי יקרא דלא חזו ליה לאו שנוי השם הוא וכן כתב ר"ת:

כתב הרא"ש בתשובה שאם לא הזכיר שם אבי האשה אלא בכנויו או אפי' לא הזכיר כלל שהוא כשר וכתב עוד על א' ששמו יוסף בן שמעון והמיר אביו דתו לעבודת כוכבים והבן היה לו לגרש ולא רצה להזכיר שם אביו וכתב יוסף בן שמואל שהגט פסול שהרואה אומר אחר מגרשה כי שם בעלה יוסף בן שמעון וזה היה יוסף בן שמואל:

לשון ריא"ז

צריך לכתוב בגט כל השמות שיש לו לאיש המגרש ולאשה המתגרשת שאם קורין אותו בשני שמות בין שקורין אותו בעירו בשני שמותיו ובין שקורין אותו בעיר בשם אחד ובעיר אחרת קורין אותו בשם אחר הואיל והוחזק שיש לו שני שמות צריך לכתוב בגט שני שמותיו ואם כתב א' מן השמות בלבד ה"ז גט פסול היו רוב בני העיר קורין אותו יוסף והמיעוט קורין אותו שמעון צריך לכתוב יוסף הנקרא שמעון ואל יכתוב שמעון

הנקרא יוסף הלך זה שיש לו שני שמות במקום שאין לו אלא שם אחד ה"ז מגרש את אשתו באותו שם הידוע לו בלבד ואם רוצה לשלוח גט במקום שיודעים לו שם אחר צריך לכתוב שני שמותיו כמו שביארנו וכך ראוי לומר על מי שהמיר לעבודת כוכבים ושינה שמו בשם עובד כוכבים שצריך לכתוב שם היהדות ושם העובד כוכבים אנא פלוני דמקרינא בארמיותי כך וכך וכן הדין בשמות האשה המתגרשת ואפי' היה שמה כפתא וכתבו תפתא [הוי] שינוי השם. כתב חניכת אבותיהם כשבא לכתוב פלוני בן פלוני לא כתב שם אביו אלא חניכת זקנו שהיה גדול המשפחה ובני המשפחה נקראים על שמו כשר ובלבד שיכתוב שם המגרש ושם המתגרשת ואין כותבין חניכות אלא עד שלשה דורות ואם כתב משלשה דורות ולמעלה הרי הוא כשנוי השם ופסול:

זה שכותבין בגט אנא פלוני וכל שום וחניכה דאית לי בלא צורך הוי שמי שאין לו אלא שם א' בלבד כותב שמו ודיו ואם הוחזק בשני שמות צריך לכתוב שני שמותיו כמ"ש ומה שכותבים וכל שום וחניכה לא מעלה ולא מוריד כמו שביאר מז"ה בפסקיו ועיין פ' הזורק ופרק המגרש:

דף יח.

מה שבועה נשבעת שלא התפיסה הבעל צררי בחייה ולא תפסה היא משלו כלום ומיי' כתב שצריכה לישבע ג"כ שלא מחלה לו כתובתה או שלא מכרה לו ונראה שאם כתובתה בידה אינה צריכה לישבע על זה שאילו מחלה לו או מכרה היתה מחזרת לו הכתובה ואם היורשים קטנים והאפוטרופסים רוצים להשביעה והיא אומרת שאינה רוצה לישבע עד שיגדלו בניה כי שמא הם ימחלו לה או תתפשר עמהם כתב הרא"ש בתשובה אין שומעין לה אלא לא תטול כלום עד שתשבע. ושאלת אלמנה שאומרת בעלי נתן לי מנה קודם מותו במתנה גמורה ע"מ שלא יכנס לי בכתובתי ועדים אין לה. תשובה אם היא מוחזקת במנה כגון שיש ממון בעלה תחת ידיה והיא יכולה לטעון על אותו ממון אין בידי משל בעלי כלום נאמנת ג"כ במיגו לומר נתנו לי במתנה ובשבועה אבל אם היא אינה מוחזקת בממון בעלה אז אינה נאמנת ומדברי רבינו נראה דאם מכרה או נתנה קודם שנשבעה קיים בין ממקרקעי בין ממטלטלי והרא"ש חלק בין מקרקעי למטלטלי עיין טור אה"ע סי' צו:

וכתב ר"י דהאידנא נהגו להשביע האלמנה בב"ד דבאותו ענין שאנו רגילין להשביעה שהיו גוזרין עליה בחרם ובשבועה שתודה על מה שקבלה בכתובתה אין העונש מרובה כ"כ כמו היכא דבשעת שבועה יוצאה שבועה מפיה לשקר דהוי כעין שבועת שוא דכתיב

לא ינקה ולענין שכנגדו חשוד על השבועה תנא בפרק כל הנשבעין אחד שבועת עדות וא' שבועת הפקדון ואפי' שבועת שוא ופריך וליתני נמי שבועת בטוי ומשני כי קתני שבועה דכי קא משתבע לשקרא קא משתבע אבל שבועת בטוי דאיכא למימר בקושטא משתבע לא קתני ולא מקרי בכך חשוד בשבועה. ומיהו ר"ת פירש דאם הצבור הטילו חרם ועבר אדם עליו או עבר על שבועת בטוי דאוכל ושלא אוכל חשוד הוא על השבועה. והאריך בראיותיו וכתב הרא"ש ומיהו אף לדברי ר"ת דחשיב חשוד על השבועה אפשר דאיתא להא ולהא דר"י דלענין עונש לא נפיש עונשה כמו היכא דיוצא שבועה לשקר מפיה:

דף יח:

כתב מיי' שאם נישאת קודם שתשבע הרי זו נשבעת אחר הנשואין ונוטלת כל זמן שתרצה אבל אינה נודרת ונוטלת שמא יפר הבעל וכתב סמ"ג על שם ר"י כי נדר על דעת רבים יועיל בזה וטור כתב אבל אם נישאת אינה גובה בנדרה שהבעל יפר לה אפי' נדרה על דעת רבים ואפי' נתן לה בעלה רשות שתדור על דעת ב"ד יכול לחזור ממה שהרשה ויפר לה:

כתב הטור נדר על דעת חבירו אין לו התרה אלא מדעת אותו שנדר על דעתו ודוקא שנדר על דעתו בשביל שום טובה שעשה לו כמו משה שנדר על דעת יתרו בשביל שהשיא לו בתו אבל אם מעצמו נדר על דעת חבירו יכולין להתיר לו בלא דעתו ואפי' נדר על דעתו בשביל טובה שעשה לו אם בדיעבד התירו בלא דעתו הויא התרה ומיי' לא חלק שכתב ראובן שהשביע לשמעון וענה אמן אין מתירין לשמעון אלא בפני ראובן [וכן אם נשבע ראובן או נדר שלא יהנה ממנו שמעון וניחם ונשאל לחכם אין מתירין לו אלא בפני שמעון] ואפי' אם היה שמעון קטן או עובד כוכבים כדי שידע הנדור שהתיר זה נדרו ולכך יהנה לו:

כתב הטור ואין נקרא רבים פחות מג' וכגון שיפרוט אותם על דעת פלוני ופלוני ופלוני אבל אם אומר בכלל על דעת רבים יש לו התרה וכתב סמ"ג בשם ר"ת שאם נדר בפני ג' אפי' לא פרט אותן רבים שעומדין לפניו קאמר ונדר שנדר מעצמו על דעת שנים יש לו התרה אפי' בלא דעתם ונדר שהודר ברבים יש לו התרה וחרמים שהיו מטילים הקהל לא מקרי על דעת רבים אע"פ שיאמר על דעת המקום ויש להם התרה בלא פתח וחרטה וא"צ לא יחיד מומחה ולא ג' הדיוטות שאינן אלא כעין גזירה ונדוי לכל מי שיעבור על גזירתם הלכך נודרין ומתירין הם בעצמם ומההיא דצריך לפרט הנדר כתב מיי' דנודר

אינו עושה שליח לישאל על נדרו והרא"ש כתב שיוכל לשלוח לחכם בכתב את נדרו והוא יודע שמתחרט ומתיר לו:
וכ"כ מיי' חתמו בו שנים ועבר ונתנו בינו לבינה או שנמצאו עדי מסירה פסולים ה"ז כשר הואיל ועדים שבו כשרים והרי הוא יוצא מתחת ידה ויש מהגאונים שהורו שהוא פסול והרא"ש כתב כדברי הגאונים:
ולהני טעמי אף לכתחלה מתירין הנדר שלא בפניו רק שתודיע לו ההיתר וטעמא דגמ' דילן עיקר ואין להתיר לו אלא בפניו פירוש בידיעתו כמו אין חבין לאדם שלא בפניו עכ"ל הרא"ש ז"ל:

דף יט.

לשון ריא"ז

השמיטה משמטת בין במלוה על פה בין במלוה בשטר ואפי' שטר שיש בו שעבוד נכסים מלוה שיש עליה משכון אינה משמטת ואפי' משכון כל שהוא וכן הכתובה אין השביעית משמטתה לפי שהוא תנאי ב"ד ודומה למעשה ב"ד וכל מעשה ב"ד אינו משמט ודין התוספת כדין הכתובה וזקפה עליה במלוה או שפרע קצתה נעשית עליו כשאר חוב והשביעית משמטתו כמו שמבואר למעלה בפ"ב וכ' הרא"ש בתשובה ששאלת שנוהגים בארץ הזאת לגבות שטרות שעברה עליהן שביעית הוי יודע שתמהתי על זה מיום בואי לארץ הזאת וצווחתי ככרוכיא ולית דמשגח בי ואמרו כי כבר נהגו כן בארץ הזאת וא"א לשנות המנהג ואמרתי מנהג כזה שהוא לעבור על ד"ת ולהוציא ממון שלא כדין אין לילך אחריו ואמרו לי כי הרבה יפוי לשון רגילין לכתוב בשטרות שהן מורין על זה שלא תהא שביעית משמטתו ודקדקתי ולא מצאתי שום תנאי ויפוי לשון שיורה על דרך זה ומה שכתבת שכתוב בשטרות שיוכל המלוה לגבות בכל צד שיוכל בין בדרכים הדתיים בין בדרכים שאינם דתיים אם הוא מתנה לגבות בדרכים שאינם דתיים הרי הוא מתנה על מה שכתוב בתורה ואני מיום בואי לכאן איני דן שלא תשמט השביעית וגם איני סותר מנהגם אני מניחם לדון כמנהגם ובחשבון שנה שביעית איכא פלוגתא לר"י היתה בשנת פ"ח ולרש"י בשנת פ"ט והוא עיקר:
וששאלת אם התובע הלך והראה שטר שיש לו על חבירו והיה מתרעם ממנו קודם שביעית שלא היה יכול להשיג ממנו דין ונתנו לו ב"ד הזמנה שיזמין אותו לדין והלך והזמינו ולא הגיע לדין עד שבאת שביעית אם יהיה זה כמוסר שטרותיו לב"ד אין לנו אלא מה שאמרו חכמים המוסר שטרותיו לב"ד דוקא משום דלא קרינן ביה ולא יגוש

שא"צ ליגש שב"ד נוגשים איתו אבל בנדון זה נוגש הוא:

לשון ריא"ז

ואע"פ שאין כח בחכמים לעקור דברי תורה יש בהם כח להפקיר ממונו של זה וליתן לזה לפי שהפקר ב"ד הפקר וכן היו כותבין הפרוזבול אנו ב"ד ח"מ בא לפנינו פלוני ופלוני ואמר לנו מוסר אני לכם פלוני ופלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה ודי לו בשני דיינים ואותם הדיינים חותמין בו או העדים שהן מעידים שמסר לפני הב"ד וכותבין דבריהם בלשון עדות אפי' אם לא כתב הרי הוא כמו שכתב:

ר"ת כתב בספר הישר דשביעית נוהגת בזמן הזה מדחזינן לכולהו אמוראי שמואל ורב נחמן רבה ואביי ורבנן דבי רב אשי שהיו נוהגים שמיטת כספים ואין לכתוב פרוזבול בזמן הזה שאין אנו בקיאין ומומחין כרב אמי ורב אסי ושוב חזר בו וכתב הוא בעצמו פרוזבול והכי כתב סמ"ג מעשה היה וכתב רבינו יעקב פרוזבול מפני שהיה גדול הדור וכן ה"ה בכל דור ודור הרשות ביד גדול הדור לכותבו:

לשון ריא"ז

והתלמידים מוסרים דברי חובותיהם אלו לאלו ונראה בעיני שאפי' למלוה על פה יכול אדם למסור לב"ד ואין השמיטה משמטת כמבואר בקונטרס הראיות:

דף יט:

מלוה על המשכון אינו משמט ומיי' כתב דוקא מה שכנגד המשכון אבל המותר משמט והרא"ש כתב שאינו משמט כלל וכן משכנו שלא בשעת הלואתו ע"י ב"ד ולקח ממנו כלים אע"פ שצריך להחזירם אינו משמט וכן ב"ד שגמרו הדין וכתבו איש פלוני חייב לאיש פלוני כך וכך אינו משמט שכל מעשה ב"ד כגבוי דמי:

כתב סמ"ג אומר רבינו יעקב דמטעם זה נאמן שלא בשבועה ונראין הדברים דוקא במקום שרגילין לכתוב פרוזבול אבל במקום שאין רגילין אינו נאמן. ופותחין לו תחלה כלוה היה לך פרוזבול:

כתב בעל העיטור שאין הלכה כר"נ אלא כסתם משנה שאינו נאמן [וכן דעת הרי"ף ז"ל. והרא"ש ז"ל פסק כרב נחמן שהוא נאמן] ולא עוד אלא שפותחין לו שמא פרוזבול היה לך ואבד ואם אמר כן נאמן וכן אם אמר המלוה תנאי היה בינינו שלא תשמטנו שביעית או הקפת חנות היה או שאר דברים שאין שביעית משמטתן נאמן במיגו דאי בעי אמר פרוזבול היה לי ואבד והרמ"ה כתב שהוא נאמן אבל צריך שבועה ואפי' בשבועה לא מהימן אלא באתרא דנהיגי למכתב פרוזבול אבל באתרא דלא נהיגי למיכתב פרוזבול לא

נאמן והרא"ש הביא בפסקיו דברי ר"ת שכתב שנאמן בלא שבועה ולא חלק ובתשובת שאלה כתב ומה ששאלת אם נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד. האמת שכתבו רבותינו שנאמן אפי' בלא שבועה ואני לא סמכתי מעולם על זה משום דלא שכיחי האידנא כותבי פרוזבול וגם אין איסור שמיטת כספים ידוע להמון העם ולא מחזיקין ליה איסורא להדורי בתר היתרא ולכתוב פרוזבול וכשהיה בא לפני אחד וטוען פרוזבול היה לי ואבד הייתי שואלו מהו פרוזבול ולמה כתבת אותו ומי הוא שכתבו לך עד שהיה נתפס בשקרן ומעולם לא זכה לפני אדם באשכנז בטענה זו:

והא דאין כותבין פרוזבול בשביעית אע"פ שאינה משמטת אלא בסופה כתב הרא"ש נראה לפרש הטעם על פי המקראות מקץ עשר שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו דפשטיה דקרא ילפינן דאין שביעית משמטת אלא בסופה כדכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה שאינו אלא בסוף השנה אבל מיד כשהתחילה שנת השמיטה אין ב"ד בודקין לגבות שוה חוב וגם המלוה עצמו אין לו ליגוש הלוה דכתיב לא יגוש את אחיו ואת רעהו כי קרא שמיטה לה' מיד שנכנסה השמיטה לא יגוש אבל אם יפרע הלוה מעצמו א"צ שיאמר משמט אני וכמו שאין נזקקין לגבות החוב כך אין נזקקין לכתוב פרוזבול מיד כשנכנסה שביעית:

דף כ:

מיי' נמי פסק כחכמים וכ"כ הרמ"ה והרמב"ן והראב"ד ז"ל והרא"ש ז"ל פסקו כרשב"ג: והראב"ד כתב דנראה דאף דעת רב אלפס כרשב"ג מדכתב וחזינן לגאון דקא פסק הלכתא כרבנן ולא אמר ומסתברא כוותיה אלמא לא מסתבר ליה כפסקא דגאון וכן דעת ר"י דהלכה כרשב"ג כפסקא דר' יוחנן:

לשון ריא"ז

ואם פדאו לשם בן חורין הרי הוא בן חורין לא נתיאש ממנו רבו ראשון זה שפדאו לשם עבד נוטל פדיונו מרבו וחוזר לרבו ואם פדאו לשם בן חורין חוזר לרבו ראשון בלא כלום כדברי ר"מ ולי נראה בין שפדאו לשם עבד בין שפדאו לשם בן חורין בין לפני יאוש בין לאחר יאוש חוזר לרבו [ראשון] ונוטל פדיונו מרבו כמבואר בקונט' הראיות:

כתב הרמ"ה ואם לא זכה בהן שום אדם עד שיגדל ואין להם תקנה שבמיתת הגר לא פקע איסורא מינייהו כי גדלו נמי בתר הכי אע"ג דפקע ממונא איסורייהו לא פקע דבמאי פקע השתא הא ליכא מיתת האדון דליפקע איסורא מינייהו:

לשון ריא"ז

ואף העבדים הגדולים אם החזיק בעבד אחד בחיי רבו והולך ומשתעבד בו עד שמת רבו קנאו שהרי רבו פירש למיתה והוא פירש לעבדות ולא זכה הוא בעצמו במיתת האדון כמבואר בקונטרס הראיות:

דף כא.

ואצ"ל אם האדון נושא שפחתו שהיא בת חורין שאנו אומרים אם לא ששחררה לא היה עושה איסור וכתב הרמ"ה שמקודשת מספק וכופין את רבה לכתוב לה גט שחרור ואי בעי לשהוייה בתר הכי בעיא קדושין אחריני דקדושין קמאי ספק קדושין נינהו ואי לא בעיא לשהוייה לשם אישות בעיא גט לקדושין קמאי דמשום אומדן דעתא היו מפקיעין ממונא אבל גבי איסורא לא אזלינן בתר אומדן דעתא להתירה בלא גט שחרור בין שהשיאו רבו בין בנושא שפחתו והרא"ש כתב הא דמצריכינן גט שחרור במשיא עבדו משום שלא יאמר האדון לא שחררתיו ועבדי הוא אבל ודאי אזלינן בתר אומדן דעתא דודאי שחרר ומפקיעין אותו משני ומותר בבת חורין הלכך גבי מקדש שפחתו דליכא למיחש שיאמר לא שחררתיה אפי' גט שחרור אינה צריכה:

לשון ריא"ז

עבד שהשיאו רבו אשה בידוע שכבר שחררו רבו וכתב לו גט שחרור אע"ג שהעבד אינו יודע שמא זכה לו ע"י אחר שאל"כ [לא] היה משיאו אשה האסורה לו וכופין את רבו שיכתוב לו גט שחרור להיות בידו לראיה כמב"ה:

וכתב מיי' וכותב גט שחרור וכן כל כיוצא באלו הדברים שעשה דבר שאינו חייב בו אלא בן חורין יצא לשחרור וכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור יכן אם נדר נדר שכופין אותו לעבור עליו כגון שנדר שלא לאכול בשר וכיוצא בו שאין הנדר חל עליו והיה יכול לכופו לאוכלו ולא כפאו אלא א"ל מופר לך יצא לחירות שכיון שלא כפאו במקום שיכול לכפותו גילה דעתו שהפקיע שעבודו ומכאן הטור אומר שהמשחרר עבדו בכל לשון והוציא הדברים מפיו שמשמען שלא נשאר עליו שעבוד כלל ושגמר בלבו לדבר זה שאינו יכול לחזור וכופין אותו לכתוב לו גט שחרור אע"פ שעדיין לא כתב ע"כ:

ולא משום דלא מעביד ליה איסורא דמברך עלייהו ואיכא ברכה לבטלה שהרי נשים מברכות על מ"ע שהזמן גרמא ואין מוחה בידן ור"ת פי' שיכולין לברך ואין בזה משום ברכה לבטלה אלא משום דאין עבדים רגילין בתפילין ואי לאו דשחרריה לא הוה מנח ליה שלא יצא עליו קול שחרור ויפסיד את עבדו וכן נמי אם רבו שליח צבור וקראו בתורה יצא לחירות:

רש"י פי' שאם לא נתקררה דעתו אלא בשחרור כופין את היורשין לשחררה והכי מסתבר להרא"ש כתב הרמ"ה אמר אל ישתעבדו בה היורשין לא מצו כייפו לה למעבד עבידתא כלל ולא מצו לזבונה [ל"ש אמר יעשו לה קורת רוח ול"ש אמר אל ישתעבדו בה יורשין דאי אמר יעשו לה קורת רוח לא מצו לזבונה] דהא לא מתעביד לה קורת רוח ווכ"ש אם אמר לא ישתעבדו בה סתמא ואם אמר לא ישתעבדו בה יורשין נמי לא מצו לזבונה דמכירתה לשם שעבוד זהו שעבודה:

לשון ריא"ז

מי שצוה בשעת מותו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה או שאמר עשו לה קורת רוח מצוה לקיים דברי המת וכופין את היורשין ועושין לה קורת רוח שלא להשתעבד בה בעבודת פרך ובניה הרי הן לרבו כשאר כל העבדים:

הקשה רשב"ם דהא דמקחו מקח וממכרו ממכר דוקא משום כדי חייו ומדרבנן ובממון הפקר ב"ד היה הפקר אבל להתירו בבת חורין אין כח ביד ב"ד לעשות בשמו של קטן ואין מעשה קטן כלום דומיא דגט אשה דקטן שבא על יבמתו אינו נותן גט עד שיגדיל ופרשב"ם דהכא כיון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן להפקיע תקנת חכמים היו ב"ד מפקירין לממון הקטן ונתנוהו לאפוטרופוס כדי לשחררו וכתב ליה גיטא על שמיה דאפוטרופוס וכתב הטור דוקא בהאי גוונא שכוון להפקיע תקנת חכמים אבל מת והניח בן קטן ואח"כ שחרר השותף אין מעמידין אפוטרופוס לשחררו אלא עובד את עצמו יום א' ואת הקטן יום א' עד שיגדיל:

דף כא:

וכתב הרמ"ה ה"מ בבריא אבל שכיב מרע שאומר א' מהלשונות האלו כיון שמשמעות לשון שחרור זכה מיד בגופו ואינו יכול לשעבד בו וצריך גט שחרור להתירו בבת חורין ואפי' בבריא אם אמרו דרך הודאה גמורה מהני למקניא נפשיה וצריך גט שחרור להתירו בבת חורין וזה כדברי מיי':

וכתב הרמ"ה דוקא אעשנו אבל אם כתב יהא בן חורין קנה דאעשנו לישנא דהבטחה הוא להבא אבל יהא בן חורין לאו הבטחה הוא אלא לשון שחרור:

וכתב הרמ"ה אבל אם כתב לו בשטר שדה פלוני תהא נתונה לו או תהא שלו קנה אבל בדבורא לא קנה בחד מהנך לישני אא"כ קנו מידו אבל אם אמר אתננו לו אפי' אם קנו מידו לא קנה דקנין דברים בעלמא הוא ולא מחייב לקיומי בעל כרחיה ומיהו אם אמר

אתננה לו מעכשיו בין בשטר בין בקנין קנה לאלתר דכיון דאמר מעכשיו אין זה לשון הבטחה אלא בהאי שטרא או בהאי קנין מקנה ליה גופא דארעא:
וכתב הרמ"ה אם רצה האדון לחזור בו אינו יכול וכופין לו לכתוב גט שחרור והרא"ש ז"ל כתב ודאי זיכה לו ע"י אחר כיון שהעבד אפשר לומר שלא ידע והאדון טוען ודאי הרי הוא בן חורין ומותר בישראלית:
וכתב הרמ"ה ואם שניהם עומדים בדבורם לא איצטריך לאשמועינן דהא לא תבע חד מחבריה מידי ולא איצטריך לאשמועינן אלא דהדרי תרוייהו שהרב אומר לא נתתיו והעבד אומר כן קבלתיו אבל אם העבד חזר בו ואמר כן קבלתיו והרב לא חזר בו כופין אותו וכותב גט שחרור:
כתב מיי' מקבל שטען שדה זו שתחת ידי אינה מתנה בידי או שומר אני עליה וכיוצא בזה או בטלה היתה מעיקרא שלא קבלתיה אלא בעל כרחו באונס או בטעות או כיוצא בזה דבריו קיימין ונשבע על זה שבועת היסת ונפטר ע"כ וכתב הטור ואיני מבין מה ענין שבועה לכאן כשטוען המקבל שאינה מתנה יסתלק ממנה ויניחנה. שאלה להרא"ש יעקב נתן לראובן בנו קרקע במתנה מעכשיו ואחר זמן ירד יעקב מנכסיו ופייס מראובן שיחזור לו שטר המתנה וכן עשה וגם עשה לאביו שטר מחילה אחר כן נתעשר יעקב וביקש ראובן מאביו שיחזור ויעשה לו שטר מתנה כבתחלה ולא רצה יעקב אז ערער ראובן על הבית ואמר שלא יצא מתחת ידו בחזרת שטר המתנה ובמחילה שעשה לו. תשובה הדין עם ראובן שיעקב לא קנה בחזרת השטר ולא במחילה ואם יעקב מודה בכל הדברים יחזיקו ב"ד הקרקע ביד ראובן ואם כופר ואומר שלא נתן לראובן מעולם אם עדי המתנה הם קיימים ומעידים על המתנה הרי הבית של ראובן ואם אין עדים ישבע יעקב שלא נתן לראובן:
ודוקא כשהבן אומר אני הייתי במעמד שאתה אומר שנתת לאבי וראיתי שלא נתת ואפ"ה משלשין ולא אמרי' הודאת בעל דין כק' עדים דמי כיון שהבן לא קבל השטר בידו אלא אומר על קבלת אביו שלא קבל ואיכא למימר שמא טעה וסבר שלא קבל וקבל אבל אי לא היה במעמד היינו כמו נתתי שדה לפלוני והוא אומר לא נתנו דחיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר:

דף כב.

בד"א כשהקדישן קדושת הגוף כגון ששעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי והיה בהן שור והקדישו למזבח אבל קדושת דמים אינו מפקיע אלא יפדהו המלוה בדבר מועט שלא

יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון ואותו המעט של הפדיון יוסיפנו על החוב ויגבנו עם שאר החוב לפיכך האידנא שאין קדושת הגוף אינו מפקיע ואיסור הנאה מפקיע כמו קדושת הגוף לפיכך אם אסרו בהנאה כההיא דפרסי אמיתנא או שעשאה עבודת כוכבים והשתחוה לה מפקיע מידי שעבוד ורבינו האי כתב שאין חילוק בין קדושת הגוף לקדושת דמים אלא אם שייר לעצמו כדי חובו של זה והקדיש השאר ונ"מ שאפי' היה בהקדש אפותיקי מפורש ההקדש מפקיעו וצריך לגבות ממקום אחר משא"כ במכר אבל אם הקדיש כל נכסיו אפי' קדושת הגוף אינו מפקיע מידי שעבוד אלא פודהו בדבר מועט שלא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון אבל משביעין אותו תחלה כדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים חוץ משכיב מרע שהקדיש נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי שאין משביעין אותו דחזקה דאין אדם עושה קנוניא בשעת מיתה. ומיי' כתב הקדיש נכסיו אין בע"ח יכול לטרוף מההקדש שהקדש מפקיע מידי שעבוד וכשפודין הקרקע אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו על מנת לפרוע בעל חובו. לפיכך לכשתפדה ותצא לחולין ביד הלוקח יבא בעל חובו ויטרוף אותה שהרי שעבודו עליה הא למה זה דומה לשני לקוחות שכתב מלוה לראשון דין ודברים אין לי עמך על שדה זו ומכר הראשון לשני שטורף מן השני והרא"ש ז"ל הסכים לסברא ראשונה:

דף כב:

לשון ריא"ז

מכר עבדו לגר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים אבל אוכל נבלות וטרפות ואינו שומר שבתות וי"ט או שמכר לכותי הרי הוא כמוכרו לעובד כוכביה מכרו לישראל מומר לעבודת כוכבים ה"ז ספק וכן נראה בעיני אם מכרו לצדוקי כמבואר בקונטרס הראיות:

עובד כוכבים שקנה עבד מישראל ומת אותו העובד כוכבים וכל יורשיו ונשאר אותו העבד בלא בעלים או ששחררו רבו העובד כוכבים צריך גט שחרור מישראל רבו ראשון או מיורשיו שלא קנאו העובד כוכבים אלא למעשה ידיו וקנין האיסור נשאר עליו אצל הראשון ומז"ה אומר שאם מכר העובד כוכבים עוד לישראל ובקש הלוקח לשחררו צריך גט שחרור מרבו ראשון כמו שביאר בפסקיו ול"נ שא"צ גט שחרור אלא מרבו שני שלא נשאר שום קנין ושום זכות לרבו ראשון עליו הואיל וקנה אותו להשתעבד בו ישראל שני כל זכותו של ראשון חזר לשני כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הטור דאם רצו קרובים לפדותו ביותר מכדי דמיו אין מניחין אותן אבל אדם יכול לפדות עצמו בכל מה שירצה וריא"ז כתב דאם רצו קרובים לפדותו בדמים יקרים אין מוחין בידם. והא דאמרי' בכתובות נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה היינו משום דאשתו חשיבה כגופו ועל עצמו לא תקון רבנן שלא יתן כל אשר לו בעד נפשו. וכן ת"ח שנשבה בהא לא תקון דר' יהושע פדה תינוק שבוי וכ"ש מי שהוא כבר אדם גדול כפי' הרא"ש ז"ל:

דף כג.

כתב הרא"ש וה"ה [אם] לא הפיל עצמו לגייסות אלא ששבוהו דכיון דאין יכול להציל מידם בשום ענין למה לא יטול את דמיו:

וכ"כ מיי' וכתב הרא"ש ותמהתי על דברי הגאון דמה ענין זה לקנסות שאין גובין בבבל דהיינו קנסות שחייבה תורה ואין גובין אותו בבבל משום דבעינן מומחים ואין סמוכים בבבל אבל אם חכמים תקנו קנס לעשות סייג לתורה למה לא יגבו אותו בבבל:

לשון ריא"ז

אמרו משם הגאון שאין גובין קנס זה אלא בארץ ולא בחו"ל כשאר כל הקנסות וכבר ביארתי בקונט' הראיות שאין זה דומה לשאר תקנות וגזירות שתקנו חכמים בין בא"י בין בחו"ל:

וכתב הרמ"ה אפי' אם עדיין לא נתן הדמים אלא קנאו במשיכה או בהגבהה או בחזקה צריך ליתן למוכר מעותיו לשחררו ואפי' אם יאמר איני רוצה להוציאו לחו"ל אלא להשתעבד בו בא"י אין שומעין לו דחיישינן שמא ישדלנו בדברים שיצא אחריו לחו"ל:

לשון ריא"ז

המוכר עבדו בא"י ע"מ להוציאו לחו"ל ומפקיעו ממצות א"י קונסין את הלוקח להוציאו לחירות וכותב לו גט שחרור ומפסיד דמיו ואפי' חזר ואמר הלוקח אני אדור עמו בא"י כדי שלא יקנסו אותו אין שומעין לו אלא מאחר שלקחו על דעת להוציאו יצא לחירות כמו שביאר מז"ה בפסקיו וקנסו הלוקח ולא קנסו המוכר לפי שהאיסור נמצא בידו:

וכתב הטור י"ד סי' רס"ו ואפי' יאמר אשתעבד בו שמה אין שומעין לו שמא ישדלנו ללכת אחריו:

לשון ריא"ז

המוכר עבדו להוציאו בסוריא שהיא מארם צובה ועד דמשק ודמשק בכלל כמו שביאר מז"ה ה"ז כמוכרו לחו"ל וכן המוכרו להוציאו בעכו כמו שמבואר בפ' ראשון:

דף כג:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שהצדוקי הרי הוא ככותי בכתיבת התפילין לפי שהצדוקים אינן מודים בקשירת התפילין כמדרש חכמים כמבואר בקונט' הראיות:

וס"ת שנמצא ביד עובד כוכבים חייבין הצבור לקנותו בכדי דמיו אף ליגנז מדדייקינן יתר על דמיהן הוא דאין לוקחין הא בכדי דמיהן לוקחין ש"מ ס"ת שכתבו עובד כוכבים קורין בו ומשני דלמא ליגנז אלמא דצריך ליקח אותו בכדי דמיו לגנוז:

ודוקא שאמר לה משום שם רע או משום איילונית או משום נדרנית אני מוציאך וכפל דבריו לומר אלמלא השם רע או איילונית או הנדר לא הייתי מוציאך ואז יאמרו לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע או משום איילונית ונדר לא יחזיר אבל לא כפל דבריו יכול להחזירה והרמ"ה כתב שאם אמר לה משום שם רע ואיילונית ונדר אני מוציאך אע"פ שלא כפל דבריו אינו יכול להחזירה והרא"ש כתב כסברא ראשונה אבל האיש שהוציא אשתו משום נדר שנדר להוציאה יכול להחזירה:

דף כד.

כתב הרא"ש יש שרוצים לומר דעל דעת רבים לא בעי אלא שנים וראייתם מפרק שבועת הדיינים אמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי ופי' רש"י ז"ל התם דהיינו על דעת רבים ולפי זה לא היה היתר לחרמות שהוטלו על דעת המקום ועל דעת הקהל ונראה דלא אמר משה כן אלא מפני שלא יערימו משום קניא דרבא. ונראה דפחות מג' לא מקרי רבים כי הכא:

דף כד:

והאידנא שתקנו הגאונים דמטלטלי דיתמי נשתעבדו לבע"ח מגבין לניזק ממטלטלי דיתמי כ"כ רבינו פ"ק דב"ק. וה"ר אפרים כתב דלא תקנו זה אלא לבע"ח משום נעילת דלת אבל לנזקין דלא שכיחי לא תקון ולהרא"ש נראה דבדורות הללו מטלטלי כמקרקעי לכל מיני שעבוד מדינא דגמ' אף בלא תקנה מידי דהוה אגמלא דערבי שהאשה גובה כתובתה מהם:

עי' פ"ק דב"ק תשובה לגאון מי שאין לו אלא עידית ויש עליו בע"ח אינו יכול למוכרם ולקנות בינונית שכך שנינו אין לו אלא עידית כולן גובין מן העידית ואפי' אם יש לו

עידית במקומו ובינונית במקום אחר אינו יכול לומר שיטול מן הבינונית שיש לו במקום אחר אלא צריך ליתן לו מעידית שבמקומו ע"כ:

כתב הטור אין גובין מהיתומים אלא מהזיבורית בין אם הם גדולים בין אם הם קטנים בין מהיתומים בין משאר יורשים כגון שירשוהו אחיו או שאר קרוביו ואפי' התנה שיגבה עידית או בינונית לא מהני תנאה גבייהו וכתב דוקא שכתב סתם שיגבה מעידית או מבינונית אבל אם פירש בפירוש ממני ומיורשי מהני תנאה וכן מסתבר להרא"ש וכתב רב אלפס בתשובה דוקא שהזיבורית עושה פירות יותר על עבודתה. אבל אם אינה עושה פירות רק בכדי עבודתה אין שם קרקע עליה אלא ארץ גזירה היא ואין בע"ח נוטל הימנו. והיכא דתפס בע"ח בינונית בחיי אביהן כגון שלוה אביהן ממנו מנה והוא לוה מאביהן מנה ויש ליתומים זיבורית ויש לו בינונית ובאין ליטול ממנו בינונית בחובן וליתן לו זיבורית בחובו הרי הוא מעכב בינונית שלו בחובו שהרי תפיסתו מחיים אבל אם היתה תפיסתו אחר מיתת אביהן כגון שקנה הוא בינונית שלו אחרי מות אביהם לא מהניא תפיסה ואם ניזק בא לגבות נזקו מהיתומים כתב ה"ר יונה אם הם קטנים אינו גובה אלא מהזיבורית אבל אם הם גדולים גובה כדינו מהעידית:

לשון ריא"ז

וכן בע"ח שבא לגבות חובו מן היתומים אינו גובה אלא מן הקרקע שהניח להן אביהן מן הזיבורית שלהן ואם גבה מן הבינונית שלהן מוציאין מידו אא"כ גבה אות' בחיי אביהם שאין נפרעין מן היתומים אלא מן הזיבורית ואפי' היו היתומים גדולים אפי' התנה לוה בשטרו שיגבה המלוה חובו מן העידית ומת אינו גובה מן היתומים אלא מן הזיבורית ואפי' כתב לו בפירוש שיגבה מעידית נכסיו בין בחייו בין במותו שאין תנאי הלוה מועיל אלא אצל עצמו ולא אצל היתומים ואינו יכול לגבות מן העידית של יתומים אא"כ יחדם לו אביהן בדרך אפותיקי וכן אם התנה הלוה שיגבה מן העידית או מן המטלטלין שהוא מניח לבניו לא הועיל תנאו אצל היתומים ואינו גובה אלא מן הקרקעות ויש מן הגאונים שפוסקים כדברי האומר שאם התנה סתם שיגבה מהעידית של קרקעותיו ה"ז גובה מעידית קרקעותיו אפי' מהיתומים וכך היא שיטת מז"ה ולפי דבריהם אף הניזקין גובין מן העידית של יתומים אפי' בלי שום תנאי שכך הוא הפסק שלהם נשדפה העידית שלו ואבדה ממנו אע"פ שהתנה הלוה למלוה לגבות מעידית נכסיו אינו גובה מהיתומים אלא מן הזיבורית הואיל ואבדה העידית שלו אבד דינו של זה וחוזר על הזיבורית אף לפי פסק הגאונים כמו שביאר המורה:

כתב רבינו יונה ה"מ לענין בע"ח דלא מסיק אדעתיה דמיית ונפלי נכסי קמי יתמי אבל לענין נזיקין דדינו מן התורה בעידית לקטנים עבדינן תקנה ולא לגדולים וכתב הרא"ש ודברים של טעם הם:

ואם מכר הלוה קרקע שיש לו ויש לו קרקע עוד בעיר אחרת כתב הרא"ש שבע"ח גובה מן הלוקח ואינו יכול לומר לו הנחתי לך בני חורין כיון שאינן בעירו שגם הלוה בעצמו לא היה יכול להגבות למלוה מנכסיו שיש לו בעיר אחרת ולא עדיף האי מגברא דאתי מחמתיה. הניחו הלקוחות בני חרי ביד הלוה ונתקלקלו בע"ח טורף מהלקוחות ודוקא נתקלקלו אבל לא נתקלקלו אלא שאינו יכול לגבות מהן מחמת פשיעתו כגון שסלק שעבודו מהם ולקח מהמלוה בקנין שלא יגבה מהם אינו גובה מהלקוחות שיאמרו הנחנו לך מקום לגבות ממנה ואם יש כאן ב' או ג' לקוחות שקנו ממנו כא' ואין א' מהם קודם לחבירו ובא בע"ח לטרוף כתב רב האי שגובה מאיזה מהם שירצה וא"צ ליקח חצי שדה מזה וחצי שדה מזה ואם הלוקח שקנה מהלוה מכרו לאחר ואחר לאחר אפי' עד מאה ובא בע"ח לטרוף מהלוקח האחרון כתב הרא"ש ז"ל בתשובה שאינו יכול לומר לו למה לא תבעת חובך מהראשון דשמא לא רצה לתבוע עד עתה שלפעמים הלוה אלה ולפעמים המלוה אדם עשיר ויש לו שטרות הרבה ואינו זוכר את כולם עד שיזדמן לידו ומיהו כשבא לידו שטר ישן ה"נ שהיה דורש וחוקר על איחור הגבייה לידע אם יש רמאות בדבר:

לשון ריא"ז

אפי' אם חזר הלוה ומכר עוד הזיבורית לאחר אין בע"ח גובה מן הראשון אלא מן האחרון שאומר לו הראשון מקום הנחתי לך לגבות חובך ממנו ונראה בעיני שאם נתן במתנה הלוה הבינונית שלו לבנו אינו דומה כאילו מכרו ובע"ח גובה מיד בנו ואינו יכול לדחותו אצל הזיבורית שביד האב. ואם נשאר בינונית אחרת ביד האב גובה הבינונית של האב ולא של הבן וכן כתובת אשה שדינה בו בזיבורית גובה מן הזיבורית שביד האב ולא מן הזיבורית שנתן האב לבן:

דף כה:

שאלה להרא"ש יתומים שהיה להם שטר על ראובן ונכתב השטר בשם שמעון לחזוק ומפורש בו של יתמי פלוני אם שמעון יכול לדון בשטר זה להיות דיין לכוף את ראובן לפרוע. ובעל העיטור כתב שאפוטרופוס מעיד. [תשובה]. כן כתב ר"י שאפוטרופא מעיד ומלתא פשיטא הוא דמעיד כשאינו מקבל פרס ואינו נוגע בדבר:

עוד שאלה ראובן היה אפוטרופא דיתמי ונשבע לישא ולתת בשלהן באמונה וניתן לו רשות לשאת ולהוציא עליהן על נכסיהן ולפרוע המס שלהן והיו סמוכין על שולחנו ונפטר והוציא בנו פנקסו שהוציא בפרנסת היתומים ובנכסיהם ובמס מנה ותבע מהיתומים אחר שגדלו. תשובה יראה לי שאין להוציא מן היתומים בטענת הפנקס שמא נתפרע ולא נמחק:

עוד שאלה שמעון ולוי נתחייבו מעות ליתומים קטנים וכתבו ליתומים שטר עליהם ונכתב בשם היתומים ושיגבו אותו על יד ראובן ושיהא כח ביד ראובן לכתוב שובר ומסר ראובן השטר ליד יהודה ומשכן יהודה להלוים ואמרו הלוים שמה שמסר ראובן ליהודה לא היתה מסירה לפי שנכתב השטר בשם היתומים. תשובה יראה כיון שראובן היה אפוטרופא של הקטנים לגבות הממון ולכתוב עליו שובר הרי הוא כאילו כתוב בשמו והקטנים הוזכרו בשטר כדי לידע שהממון שלהם וראובן אפוטרופא שלהם ובידו לגבות הממון ולעשות כל מה שנראה לו טוב ליתומים וכיון שראה שטוב למסור השטר ליהודה מסירתו מסירה כי אפוטרופא יש לו כח לעשות בממון הנמהר לידו לטובת בעליו כאילו היה שלו:

לשון ריא"ז

ואם באו האפוטרופין לדון ולטעון בנכסי היתומים שסבורים לזכות בטענותיהם ונתחייבו בדין לא עשו כלום:

וכתב הרמ"ה דכל זה מיירי בלא רשות ב"ד אבל ב"ד רשאין לעשות כל מה שיראה להם תועלת ליתומים:

מיי' פוסק כרשב"ג דאוסר והרמ"ה פסק כת"ק וכן הוא דעת הרא"ש:

לשון ריא"ז

וכן מוכרין קרקע כדי לקנות שוורים לחרוש בהן שאר שדות ואין האפוטרופין מוכרין קרקע של יתומים אנא בהכרזה במקום שנהגו להכריז וכותב בשטר המכר שמכרו בהכרזה כמבואר בקונטרס הראיות:

.

דף כו.

כתב מיי' בודקין על אדם נאמן ואיש חיל ויודע להפך בזכות היתומי' וטוען טענותיהם ויש לו כח בעסקי העולם כדי לשמור את נכסיהם ולהרויח בהם ומעמידין אותו על הקטנים בין שהוא רחוק או קרוב לקטן אלא שאם הוא קרוב לא ירד לקרקעות

ע"כ וכאשר ימנו אותו צריכין ב"ד לחשוב עמו ולכתוב חשבון המטלטלין והקרקעות והחובות וכל הדברים שמסורים לידם דהא על טענת ברי משבעינן ליה לכן צריך שידעו מה שמקבל ומה שיחזיר וכתב הראב"ד שכותבין שני שטרות אות באות אחד לאפוטרופא וא' לקרובים:

וכתב הראב"ד שאין משביעין אותו וק"ו הדבר השתא באפוטרופא שמנהו אבי יתומים דאיכא למימר אי לאו דאית ליה הנאה לגופיה מיניה לא הוה עביד אמרת לא ישבע דלמא ממנע כ"ש כשסמכו מאליהן דאתי לאמנועי וקורא אני בזה משלם רעה תחת טובה ולא נהירא לי האי פסקא כלל דאיכא למיחש לאדם שאינו הגון שימשיך היתומים אצלו ויכלה ממונם מאחר שאין לו לישבע כך כתב הרא"ש וכ"כ הרמ"ה וכתב הא דיש לו דין אפוטרופא דוקא שהקטן בן ט' אבל פחות מבן ט' לא ואפי' בבן ט' אין לו רשות לבעה"ב זה למכור אלא ממטלטלין כי היכי דקטן גופיה מצי לזבוניה אבל מקרקעי לא והרא"ש כתב דאין חלוק אלא הרי הוא כאפוטרופא ממש ואפי' בקטן ממש:

לשון מיי' ז"ל אע"פ שאין האפוטרופוס צריך לעשות חשבון צריך לחשוב בינו לבין עצמו ולדקדק ולהזהר הרבה מאביהם של אלו היתומים שהוא רוכב ערבות שנאמר סולו לרוכב בערבות ביה שמו וכתיב אחריו אבי יתומים ודיין אלמנות אלהים ממעון קדשו:

וכתב מיי' דוקא כשמנהו אבי היתומים אין מסלקין אותו בשביל חשד אא"כ יש עדים אבל מנוהו ב"ד מסלקין אותו ואפי' בשביל חשד והרא"ש לא חלק בזה וכתב מיי' עוד ה"ה נמי אם מנהו אבי היתומים בשעת שהיתה שמועתו טוב וישר ורודף מצות וחזר להיות זולל וסובא והולך בדרכי חשך או שפורץ בנדרים ובאבק גזל שחייבין ב"ד לסלקו ולהשביעו ולמנות להם אפוטרופא כשר וכל אלו הדברים כפי מה שיראה לדיין שכל ב"ד אביהם של יתומים הם וכשמעמיד ב"ד האפוטרופא מוסרים כל נכסי הקטן מקרקעי ומטלטלי שלא נמכר והוא מוציא ומכניס ובונה וסותר ונוטע וזורע ועושה כפי מה שיראה לו שזה טוב ליתומים ומאכילן ומשקן ומלבישן ונותן להם הוצאתן כפי הממון וכפי הראוי להם לא ירויח להם יותר מדאי ולא יצמצם להם יותר מדאי ובמעות יתומים כתב שא"צ למנות עליהן אפוטרופוס אלא כיצד עושין בודקין על מי שיש לו נכסים שיש להם אחריות ויהיו עידית ויהיה איש נאמן ושומע ד"ת ומעולם לא קבל עליו נדוי ונותנין לו המעות בב"ד קרוב לשכר ורחוק להפסד ונמצאו היתומים מתפרנסים משכר המעות וכן אם אין לו קרקע ונתן משכון זהב משובר שאין לו סימן ונוטלין ב"ד המשכון קרוב לשכר ורחוק להפסד וכמה יפסידו בשכר לפי ראות הדיינים או שליש השכר או חציו או רביע שכר ליתומים אם יראו שזו תקנה להם עושין. לא מצאו אדם שיתנו לו

המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד הרי אלו מוציאין מהן מזונות מעט מעט עד שיקנו להם במעות הקרקע וימסרו אותו ביד האפוטרופא שלהם. ע"כ ונראה שצריך למנות האפוטרופא על המעות והוא ישתדל לבקש אדם הראוי ליתנם לו שיותר ישתדל הוא מב"ד דתלמוד לא קאמר מותבינן להו בבי דינא ואכלי זוזא זוזא אלא לאפוקי דלא יהבינן להו בעסק דשמא תפסד העיסקא אבל בתר דאשמעי' דיהבינן להו לאדם נאמן יתנם לו ע"י האפוטרופא והא דקאמר יהבינן ניהליה בב"ד לאו למימר שב"ד יתנם לו אלא האפוטרופא יתנם לו במעמד ב"ד ופירש"י הטעם מפני שהיה כחל ב"ד להפקיר נכסי המקבל אצל היתומים ולהתנות עמו שיקבלם קרוב לשכר ורחוק להפסד שמותר להם נכסי היתומים בכה"ג כיון שאין בו אלא איסור דרבנן וכל רבית דרבנן מותר בנכסי יתומי' וכן משכנתא בנכיתא אפי' לדברי האוסרים אותו בנכיתא מותר בנכסיהם שאינו אלא מדרבנן כתב הראב"ד כמו שהאפוטרופ' יכול ליתן המעות ביד אדם נאמן לשם עסק כך יכול ליקח אותם לעצמו בתורת עסק וליקח הריוח שהיה לוקח אחר ובלבד שיודיע הדבר לב"ד ונ"ל שגנאי הוא הדבר ליקח אותם הוא בתורת עסק משום לזות שפתים:

דף כו:

וכ' הראב"ד מסתברא דאין ב"ד יכולין למנות אפוטרופא להאמינו בלא שבועה שאין עושין חובה ליתומים לכתחלה והרא"ש היה אומר שאם יראה לב"ד שהוא תועלת ליתומים שלא ימצאו בענין אחר הרוצה להיות אפוטרופא ושאין בו הפסד ליתומים רשאי למנותו כתב הרמ"ה דאין משביעין אותו עד דאיכא כפירת ב' כסף כגון דטעניה קטן או ב"ד אפי' בטענת שמא ב' כסף ואפ"ה לא בעינן הודאת מקצת אלא אע"ג דליכא הודאה כלל מחייב אבל אי ליכא כפירת ב' כסף לא מחייב ואם יש לאפוטרופוס חלק בריוח לכ"ע בין מינוהו ב"ד בין מינהו אבי יתומים ישבע והראב"ד כתב שצריך שתהא בטענה ב' כסף והודאה במקצת או שתהא האפוטרופסות עדיין קיים בידו שהוא כהודאה אבל אם אין בטענתו בענין הזה אין משביעין אותו שבועת המשנה אלא שבועת היסת ונשבע להם ע"י גלגול על האפוטרופסות:

וכתב הרמ"ה דאפי' בטענת שמא משכחת לה דמשבעינן ליה כגון היכא דאיתניס גביה מידי ממונא דיתמי דמחייב לישבע שבועת שומרין וכ"ש היכא דאיכא טענת ברי ואיכא עסק שבועה דאורייתא כמודה במקצת או בעד א' וכיוצא בו דאישתבע שבועה דאורייתא דהשתא כי קא משתבע לא מחמת אפוטרופסות קא משתבע ע"כ. כ' ר' חיים דאפוטרופא שפשע בנכסי יתומים שהוא פטור ור"י פסק שחייב בפשיעה בין מינוהו ב"ד בין מינהו

אבי יתומים ולזה הסכים הרא"ש וכתב עוד מסתברא אע"פ שחייב בפשיעה אין לחייבו שבועה שלא פשע כל כמה דלא ידעי' אם נאבד ליתומים דבר דנהי דמשביעין ליה שלא עיכב כלום משלהם לגניבה ואבידה לא חיישי' ולא משבעי' ליה בלא טענה ומיי' כתב דבמנוהו ב"ד חייב אפי' בגניבה ואבידה ובמנהו אבי יתומים פטור אף מן הפשיעה וכמו שכתבתי עיקר וכ"כ רב האי ע"כ:

לשון ריא"ז

אפוטרופוס שמנוהו ב"ד יכולין היתומים להשביעו שלא גזל משלהם כלום ואם מינהו אבי יתומים אין יכולין להשביעו מספק אא"כ באו עליו בטענה ברורה כמו שביארו ר"י ומז"ה:

היה אומר ר"ת דאדם המטהר יין חבירו בין העובדי כוכבים אי אשכחיה בזימנא קמייתא וא"ל נתנסך יינך נאמן כרבא ואפי' אם מכחישו כיון שהיה בידו אבל אי לא אמר ליה בזימנא קמייתא או אחר שלא היה בידו אינו נאמן אם מכחישו או אומר איני יודע. אבל אישתיק מהימן כגון שאמר לו העד נטמאו טהרותיך בפניך. וריצב"א היה אומר דאם שתק מעיקרא ולבסוף צווח ומכחישו אם נותן אמתלא לדבריו הך שתיקה לאו כהודאה דמיא וכתב הרא"ש שיש י"ד חלוקין בענין נאמנות באיסורין:

א) כל דבר שהוא ספק ולא איתחזק לא איסור ולא היתר עד א' נאמן לומר שהוא מותר

ב) היכא דאיתחזק היתירא ואמר עד א' איסור הוא אינו נאמן:

ג) היכא דאיתחזק איסורא ועד אחד אומר היתר היא אינו נאמן:

ד) כל אדם נאמן על שלו אפי' איתחזק איסורא:

ה) עמי הארץ וחשודין אינם נאמנים על שלהם:

ו) אמר טבל הלה מתוקן אמרו לו היאך ואמר אמרתי לו לפלוני לתקנו והלכו ושאלוהו ואמר לא תקנתיו הרי הוא בחזקת טבל ואע"ג דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים מ"מ כיון שהוא אומר שאמר לאחר לתקנו והלה מודה שלא תקנו הרי הוא בחזקת טבל גמור:

ז) אשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר:

ח) אשת איש שאמרה מת בעלי נאמנת:

ט) חבר שמת כל פירותיו בחזקת מתוקנין ואפי' הן בני יומן ירושלמי והוא שמת בישוב הדעת דאמרי' חזקה חבר אינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן:

י) אינו נאמן לומר כהן אני להאכילו בתרומה:

יא) כל דבר שהוא בידו של אדם אפי' איתחזק התירא נאמן עד א' לטמא ולאסור ואפי'

מכחישו דאמרי' הכא היה עושה עמו בטהרות וא"ל טהרות שעשיתי עמך נטמאו וכו':
יב) דבר שאין עתה בידו או לא היה בידו מעולם ואיתחזק היתירא אינו נאמן אבל אם שתק שתיקה כהודאה דמיא דאמרי' בקידושין דאביי ורבא מודו תרוייהו באומר לו עד א' נטמאו טהרותיך והלה שותק דנאמן:
יג) ודוקא שאמר לו העד נטמאו טהרותיך בפניך או ידעת הך שתיקה כהודאה דמיא. אבל בענין אחר יש לומר ששתק משום דלא ידע:
יד) אפי' דבר שאין בידו עתה אי בזמנא קמייתא דאשכחיה אמר ליה עדיין נקרא בעליו ומהימן כדאמר רבא כיון דלא מצי אמר ליה אלא השתא. והאריך הרא"ש יותר בראיות:

דף כז.

בא העובד כוכבים בעקיפין עליו ולקחה ממנו ולא היה מסור בידו להרגו ומכר לאחר פי' רש"י שצריך להחזירו לבעלים בחנם אפי' שהתה בידו כמה שנים ורבינו גרשום כתב שא"צ להחזירו בחנם אלא שמין כמה הוא רוצה ליתן לעובד כוכבים כדי שיחזירנו לו וכך יתן ללוקח ואם יש שופטים בארץ והיה אפשר להוציאו מיד העובד כוכבים בדין ולא עשה אז ודאי נתיאש וישאר ביד הלוקח ולזה הסכים הרא"ש וכתב הרא"ש בתשובה שאם הוציא עליו הלוקח כדי להוציאה מיד העובד כוכבים עד כדי דמי הבית צריכים הבעלים ליתן לו אם רוצה הוא ליטלו מידו וגם אין צריכין ליתן לו יותר ממה שהוציא עליו כגון שאם היה העובד כוכבים אוהבו ונתנו לו בזול אין הבעלים צריכין ליתן לו אלא כמו שנתן לעובד כוכבים אע"פ שהוא לא היה יכול להוציא בכך מידי העובד כוכבים ואפי' שהעובד כוכבים נתנו לו בחנם צריך להחזירו לבעלים ג"כ בחנם. ואפי' בעודה בידו בנה אותה הוי כיורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות ובנאו שיכול לומר לו טול עציך ואבניך:
לקח העובד כוכבים מהבעלים קרקע בחובו ומכרו לאחר כתב מיי' אין הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח בד"א שהודו הבעלים שאמת טען העובד כוכבים המוכר והרא"ש כתב שמוציאו מיד הלוקח אפי' שהתה בידו יותר מי"ב חדש ונותן לו מה שפרע בשבילו:

דף כז:

וכתב הרא"ש יראה מדברי רב אלפס שאף בקפיצה הוא מוכר ולא מסתבר לי ואחד חרש גמור שאינו לא שומע ולא מדבר ואחד נשתתק שאינו מדבר ושומע דינן שוה ובשניהם אין מעשיהם קיימים עד שיבדקו אותם אה יש להן דעת כדרך שבודקין אותם לגיטין

כמו שפי' הטור באה"ע בהל' גיטין ויראה שהמדבר ואינו שומע דינו כפיקח ואין דעת מיי' כן שכתב חרש שאינו מדבר או מדבר ואינו שומע מוכר ולוקח ברמיזה במטלטלין ולא במקרקעי ואף במטלטלין לא נתקיימו מעשיו עד שבודקים אותו ומתיישבין בדבר. אלם (שאינו) [שהוא] שומע ואינו מדבר או שנשתתק מקחו וממכרו ומתנותיו קיימים בין במקרקעי בין במטלטלי והוא שיבדק כמו שבודקין לגיטין או שיכתוב בכתב ידו הרי החמיר יותר במדבר ואינו שומע ואין נראה כן:

שאלה להרא"ש ששאלת מי שהוא חרש ונושא ונותן יפה ומבין כשמדברים עמו בקול רם אע"פ שדעתו אינו מיושבת עליו כל כך אם יכול לעשות מחילה ולהיות מוכר ומקדיש. תשובה דע כי כל מקום שהזכירו חרש אצל שוטה וקטן היינו שאינו מדבר ולא שומע כלל וכך היה ממעי אמו אבל זה ששומע כשמדברים עמו בקול רם אינו חרש אלא שכבדו אזניו משמוע והרי הוא כפיקח לכל דבר. שוטה אין מעשיו קיימין לא במטלטלי ולא במקרקעי וכתב מיי' צריכין ב"ד להעמיד אפוטרופוס לשוטה כדרך שמעמידין לקטן:

מיי' כתב קטן עד י"ב אין הקנאותיו כלום מי"ב ואילך ממכרו ממכר אם יודע בטיב משא ומתן והרא"ש כתב כסברא ראשונה וכן הרמ"ה אלא שחלק עד עשרה סתמיה בחזקת שאינו חריף והרא"ש היה אומר שמן י' ואילך כל שאינו שוטה ממכרו ממכר בד"א שאין לו אפוטרופוס אבל יש לו אפוטרופוס אין ממכרו ממכר וטעמא דתקינו רבנן שיהיה ממכרו ממכר משום כדי חייו ועל כן כתב רב האי שלא ימכור אלא כדי חייו ולפי דעתינו אנו רואין אם יש שם ממון הרבה (שנותן) [נותנין] לו ממנו קצת בסחורה כדי שיתלמד במקח וממכר אע"פ שאינו צריך לכדי חייו ולפי מראית עיני הדיינים ע"כ (ומיי') [והרמב"ן ז"ל] כתב כיון דתיקון רבנן שיהיה ממכרו ממכר לא פלוג בין מוכר לכדי חייו ובין מוכר יותר מכדי חייו ולזה הסכים הרא"ש:

וכתב הרא"ש בתשובה שאם ירש שט"ח מאביו שיכול ליתנו לאחר במסיר' וכתיבה דלענין זה חשיב כמטלטלין ויכול ליתנו ור"ח כתב דמתנתו מתנה אפי' אם יש לו אפוטרופוס דלענין מתנה אין חילוק אם יש לו אפוטרופא או אין לו שהאפוטרופא אין רשאי ליתן משל יתומים כלום וכתב מיי' אין מקח הקטן קיים במטלטלין אלא כשמשך או המשיך אבל אם נתן מעות על המקח וחזר בו אינו מקבל מי שפרע ואחרים שחזרו בהם עומדים במי שפרע וכן אם קנו מיד הקטן או השכיר מקום המטלטלין וחזר בו לא קנה הלוקח שאין מוציאין מיד הקטן כלום שהקנין כשטר ואין העדים חותמין אלא על שטר אדם גדול וכן קטן שקנה מטלטלים מאחרים וקנה מידם או שכר את מקום מטלטלים שהן עליהם לא קנה עד שימשוך לפי שאינו זוכה בדברים שזוכין הגדולים

בהן כמו שאין חצירו קונה לו מפני שנתרבה מדין שליחות ולא מדין ידו אבל קטנה שנתרבית מידה קונה מטלטלין מאחרים אם קנתה מידן או בשכירות מקום ויראה לי שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק שתעמוד בידו אע"פ שאין ממכרו ממכר בקרקע דקטן כאילו אינו בפנינו חשיב וזכין לו שלא בפניו ע"כ והראב"ד השיג עליו שאם הקנה בקנין קנה וכן אם קנה הוא בקנין קנה שהמקנה מקנה לו כל קנינו ואינו חוזר בו אבל אם הוא השכיר מקום הפירות לא קנה ממנו דשכירות כמכר הוא ואם אחרים השכירו לו מקום הפירות זכה בשכירות מקומו דכשאמרו אין לו חצר לענין מציאה לבד אמרו:

כתב הרא"ש כגון מעשר עני או בצדקה המתחלקת לעניים או חברים המסובין בסעודה אבל במילי דשותפות לא דהא אמרי' בפ' מקום שנהגו הנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה ולא מסתבר לדרוש הפסוק הזה להרגיל הכהן שיתן עינו בחלק יפה ואף אם בא הכהן לחלק כבוד לרבו או שגדול ממנו בחכמה שיקרא ראשון בבהכ"נ בשבתות וימים טובים דשכיחי רבים בבהכ"נ אין הרשות בידו דלא ליתי לאנצויי דהא רב הונא קרי בכהני בשבתות ויו"ט משום דמופלג בחכמה היה דהא ר' אמי ור' אסי כהני חשיבי דארעא דישראל מיכף הוו כייפי ליה לרב הונא:

דף כח.

כתב הרא"ש ותימה על דברי הרי"ף ז"ל כיון דרבה השיב לאביי אין כותבין וליכא מאן דפליג עליה ועוד ראוי לפסוק הלכה כת"ק דר' יהודה דלא שרי אלא בדעתו להשלים ואפשר דסבר הלכה כר' יוחנן דאמר תורה מגילה ניתנה ולא חייש להא דקאמר כיון דאדבוק אידביק ועוד ראה להקל משום דלא אפשר לכל עני שבישראל לכתוב תורה שלמה לבנו:

והטור בנו כתב וז"ל והרמב"ם כתב לא יכתוב מגילה בפני עצמה שיהיו בה פרשיות ואין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ואם דעתו להשלימה לחומש מותר ולזה הסכים הרא"ש אלא שכתב במסקנא ואפשר שרב אלפס ראה להקל שא"א לכל עני שבישראל לכתוב תורה שלמה לבנו:

כתב הטור ואפי' לא אמר לו איני רוצה שתהיה שליח לקבלה אלא אמר הולך גט זה או תן לה לא הוי כזכי ולא נתגרשה עד שיגיע לידה אבל אמר לו הולך לה גט או זכי לה בגט זה או התקבל והיא עשאתו שליח לקבלה נתגרשה מיד בקבלתו ומדברי ב"ה יראה היכא דאמר לו זכי לה או התקבל לה והיא רוצה בו שנתגרשה מיד בקבלתו אפי' לא עשאתו שליח לקבלה שכתב על שם הגאונים אמר לו זכי לה בגט זה ובא לחזור אינו

יכול ופירש הוא דבריהם כיון דאמר לו זכי לה והיא רצונה בו מתגרשת אבל בע"כ אינה מתגרשת ואינו נראה אלא כל זמן שלא עשאה אותו שליח אינו יכול לזכות לה שהוא חוב לה וא"כ יכול לחזור בו:

שליח קבלה צריך שטר הרשאה זכרון עדות מה שהיה בפנינו וכו' איך מרת פלונית וכו' מנתה בפנינו את פלוני וכו' להיות שליח לקבל גיטה מיד פלוני וכו' ותהא ידך כידי וכו' ותזכה לי בו ותקבלהו לי ומיד כשיגיע הגט לידך אהיה מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם ומה שנעשה בפנינו וכו' והכל שריר וקים ויחתמו בו שנים עדים כשרים וצריך שיהיו בני אדם ידועים שתהיה חתימתן ניכרת במקום הנתינה ואף אם יקיימו בהנפק צריך שתהיה חתימות הדיינים ניכרת וידועות לבני מקום הנתינה וגם צריך ליזהר ולדקדק שתהא האשה שעושה שליח לקבלה גדולה בשנים ובסימנים ואם אין השנים ידועים כי אם על פי האב צריך רבוי שערות שחורות וגדולות כדי לכוף ראשן לעקרן ובשעת נתינת הגט ליד השליח יושיב הבעל ב"ד כשרים שאין קרובין זה לזה לא לבעל ולא לאשה ולא לשליח קבלה ויראו שטר ההרשאה אם החתימות ניכרות ואחר שיכירו חתימות ההרשאה יביא הבעל הגט ויקראוהו קודם הנתינה ויחזירוהו לו ויבטל כל מודעא ויתנהו ליד השליח ויאמר לו התקבל גט זה לפלונית אשתי המכונה פלונית בת פלוני והרי היא מותרת לכל אדם ולא יטיל בו שום תנאי ויקראוהו אחר הנתינה והדיינים יכתבו עדותן וימסרוהו ליד השליח וז"ל בשנת כך וכך וכו' כאן מתא וכו' במותב תלתא הוינא בא פלוני וכו' וגירש לאשתו פלונית וכו' ולא יכתבו שם מקומה כיון שאינה עומדת שם לקבל גיטה מבעלה ונתן גיטה ביד פלוני וכו' שעשאתו אשתו שלוחה לקבל גיטה מיד בעלה וכו' ואמר התקבל גט זה לאשתי וכו' והרי היא מותרת לכל אדם וקודם נתינתו בטל לפנינו כל מודעי דהוי ליה שאם מסר שום מודעי שתהיה מבוטלת ולא נתן לה שום תנאי בגירושין אלא גרשה גירושין גמורין והגט קראנוהו וראינוהו כשר כדת וכהלכה ומחמת שראינו גרושי פלונית בת ר' פלוני מר' פלוני בן פלוני בעלה שנתן גט ליד שלוחה לקבלה כתבנו לה שטר זה להיות בידה לראיה שריר וקים פלוני בן פלוני דיין פלוני בן פלוני דיין פלוני בן פלוני דיון וגם הבעל יכתוב תחת החתימות כך אני פלוני החתום מטה המכונה פלוני בפני ב"ד פלוני וכו' החתומים בשטר שלמעלה גרשתיה גירושין גמורין בבטול כל מודעי ובלא שום תנאי ככל הכתוב למעלה ושטר זה וחתימתם הוא אמתי ובעבור שהכל אמת כתבתי גם אני שטר זה להיות להם גם כתב ידי לראיה ולזכות שלא יהיה לי פתחון פה לערער על דבר זה והכל שריר וקים פלוני בן פלוני ע"כ דברי הר"ף הנה הפליג להחמיר ואחר כל זה כתב הנה פירשנו דין שליח לקבלה אבל נכון

שלא תעשה אשה שליח לקבלה שאין אדם יכול לצאת ידי חובתו נקי וצריך שהשלשה דיינים שהם בשעת נתינה שיכירו החתימה שחתמו בשטר שעשאתו שליח קבלה ולא סגי בחתימות שיקיימוה מעיר לעיר דשמא לא יכירו החתימות מכולם וצריך לקיים כל ג' בגט דקיום שטרות בג' לכך נכון להחמיר שלא לעשות שליח לקבלה ע"כ:

דף כח:

לשון ריא"ז

אמר לו בעל הילך כמו שאמרה ה"ז ספק אם הוא שליח לקבלה או להולכה לפיכך אם לא הגיע הגט ליד האשה הרי אלו ספק גרושין ואם הגיע הגט ליד האשה הרי זו מגורשת בודאי כמבואר בקונט' הראיות:

וכן פסק רב האי וכתב סמ"ג מאחר שלא נתברר מתוך התלמוד אי זה טעם עיקר יש להחמיר בדבר לכן פסק בה"ג ובספר התרומה כתב שאינה יכולה לעשות שליח קבלה מיד שליח הבעל והרא"ש הסכים לדעת רבינו מיהו אם אמרה לשליח הבעל תהיה גם שלוחי לקבלה ה"ז ספק מגורשת ואם מת חולצת ולא מתייבמת:

לשון ריא"ז

ויכולה האשה למנות שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה כמו שביאר מז"ה:

דף כט.

כ' סמ"ג יש להסתפק אה הכותב כתב גט במצות הבעל ואירע בו שום ספק אה יכול לכתוב אחר בלא רשות הבעל דשמא נאמר בזה שעשה שליחותו כי אולי הגט הראשון הוא טוב וראוי לגרש בו וכדי להסתלק מן הספיקות היה מצריך ר"י שבתחלה כשהבעל אומר לסופר לכתוב הגט יאמר לו אני נותן לך רשות לכתוב הרבה גיטין כמו שתחפוץ עד שיהיה כשר לדעתך או לדעת הרב שבעירך וכן יאמר לעדים לחתום בהרבה גיטין בלא רשותו עד שיהיה הגט כשר לדעת כולם וכ"כ הרא"ש והטור סי' ק"מ. כתב ב"ה אמר לשליח הולך גט זה לאשתי בפני עדים ואם יאבד תכתוב גט אחר עד שיבא הגט לידה לית רשות למימר לספרא למיכתב אחרינא דמילי לא מימסרן לשליח ואם כתבו הוא בעצמו ונתנו לה בפני עדים כשר ותינשא בו לכתחלה דעדי מסירה כרתי בדיעבד ע"כ: כתב הרא"ש וכן הלכתא דאם נאבד הגט כותבין כמה פעמים ומיהו אם לא נאבד ומסופקין אם הוא כשר אם לאו מכמה חומרות שנהגו להחמיר ואין להם שורש ועיקר מן התורה הרי עשו עדים שליחותן אם הוא כשר. לפיכך טוב להנהיג שיאמר הבעל

לסופר ולעדים לכתוב ולחתום עד שיהא הגט כשר לדעתם בלי שום ספק ופקפוק:

לשון ריא"ז

האומר לעדים כתבו ותנו גט לאשתי וכתבו גט פסול או שהיה הגט כשר ואבד מהן הרי אלו כותבין וחותמין גט אחר ואפי' עד מאה פעמים שלא גמרו שליחותן עד שיגיעוהו ליד האשה ואין צריכין ליטול רשות מהבעל פעם שניה ונראה בעיני שאף אם נולד להם שום גמגום בגט או אפי' היה הגט כשר בידם יכולין לכתוב גט אחר ולתתו לאשה בלא רשות הבעל כמבואר בק"ה:

כתב סמ"ג בשם ר"י והאשה יכולה להרשות אדם לקבל גיטה בעיר אחרת אע"פ שאינו שומע קולה ע"פ עדים שישמעו שהיא מתרצה בכך והם יכתבו שטר וישלחו לו בכל מקום שהוא שידוע לנו שהיא רוצה בכך ומועיל בלא שמיעת קול:

כתב הרא"ש בין שליח האשה בין שליח האיש א"צ שישמע מפיהם שממנין אותו שליח לפיכך בין האיש בין האשה יכולין לעשות בפני עדים שליח העומד במקום אחר והעדים כותבין וחותמין שמינה לפלוני שליח:

לשון ריא"ז

שליח לקבלה צריך שני כתי עדים שני עדים שיאמרו בפנינו מינתהו (האיש) [האשה] שליח שנים שיאמרו בפנינו קבל הגט מן הבעל ואפי' הן הראשונים הן האחרונים ואם אין לו עדים שקיבל הגט אע"פ שהגט יוצא מתחת ידו יכול הבעל לומר לפקדון נתתיו לו ור"ת אומר שאין הבעל נאמן בטענה זו אלא כשהיו האיש והאשה שתיהן בעיר אחת אבל אם היו בשתי עיירות הואיל והגט יוצא מתחת יד השליח נאמן לומר שהבעל נתנו לה לגירושין ואני אומר שאע"פ שהיו בשתי עיירות יכול הבעל לטעון טענה זו וצריך עדים שהבעל נתנו לה לגירושין כמבואר בקונטרס הראיות:

דף כט:

כתב הטור אם שלשתן בעיר אחת הבעל נאמן דאם איתא דבתורת גירושין יהבו לו לדידה הוה יהיב לה ודוקא כשטוען שלפקדון נתנו לו אבל אם טוען שעשאו שליח להולכה ורצה לחזור בו קודם שיגיע לידה אינו נאמן ואם אינן בעיר אחת השליח נאמן ומיירי שאומר שמסרו לו בפני עדים ועל כן טוב ליזהר שלא לגרש ע"י שליח כשהבעל יהאשה שניהם בעיר כיון דמצי מיפק מיניה חורבא שאם יטעון שלא נתנו לו לגירושין שהוא נאמן ומיי' כתב שהשליח נאמן בכל ענין אפי' אין הגט בידו והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

כתב הרא"ש ואינו נ"ל ראיה דהתם אין הבעל מכחישו ולא פליג רב הונא בהא ושוב מצאתי כתוב קושיא זו בשם רבינו אפרים תלמידו של הרי"ף (והרמב"ם) [והרמב"ן] ז"ל העיד שראה בנוסחא ראשונה של רב אלפס ז"ל מכתיבת ידו חזינן מאן דפסק כרב חסדא ואנן לא סבירא לן הכי דרב הונא רבו של רב חסדא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד היה כתוב בה ונהמניה לשליש מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהמניה ואי קשיא לך הא קמייתא דאמר שליש לא מהימן ואע"ג דנפיק גיטא מתותי ידיה והכא אי נפיק גיטא מתותי ידיה מהימן התם בעל קא מכחיש ליה הלכך איתרע ליה שליחותו והכא קא מודה ליה ע"כ וכיון שלא נתגלה לנו טעמו של רב אלפס ראוי להחמיר כדבריו הראשונים וכמו שפסק ר"ת ז"ל:

י"א דוקא כשהגט ביד האשה ואומרת שהשליח קבלו לגירושין ואח"כ נתנו לה והרא"ש כתב דאפי' אם הוא ביד השליח נאמנת:

דף ל.

כתב מיי' אפי' אמרה בפני נתנו לשליח לגירושין ונתנו לי הואיל והשליח והבעל מסייעין אותה אפשר שתעיז פניה ושמא עדיין לא נתגרשה כתב מיי' שליח קבלה שקבל הגט לאשה ושלחו לה בפני עדים והגיע הגט לידה ואינה יודעת אם בעלה שלחו או שליח קבלה שלחו או שלוחו שלו הרי זו מגורשת בא הבעל וערער שלא נתנו ה"ז יתקיים בחותמיו שהרי עדים שהגט שנתנו לה יוצא מתחת יד שלוחה שידו כידה ואע"פ שהיא אינה יודעת הרי העדים יודעים ואם לא יתקיים בחותמיו אינה מגורשת:

לשון ריא"ז

נערה המאורסה שלא הגיע לכלל נעורים אביה מקבל גיטה ולא היא וכך שיטת מז"ה ויש גאונים אומרים אף הקטנה בין היא בין אביה ואין שיטת התלמוד כדבריהם כמבואר בקונט' הראיות:

דף ל:

פירש"י דאף ע"י אביה אינה יכולה להתגרש דהא שוטה היא ורבינו יעקב פי' דע"י אביה מתגרשת אף קודם שהגיעה לפעוטות אע"פ שאינה יודעת לשמור גיטה וכן הורה הלכה למעשה וכ"כ הרא"ש נשתטית שאינה יודעת לשמור עצמה לא יוציאנה אפי' אם יודעת לשמור גיטה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר לפי שאין בה דעת לשמור את עצמה וכתב מיי' לפיכך מניחה ונושא אחרת ומאכילה ומשקה משלה ואין מחייבין אותו בשאר

כסות ועונה שאין כח בבן דעת לדור עם השוטים ואינו חייב לפדותה ולרפאותה ואם גרשה הרי זו מגורשת ומוציאה מביתו ואינו חייב עוד ליטפל בה ע"כ. ומדברי הרמ"ה ז"ל יראה שחייב במזונותיה וכל תנאי כתובה לבד מתשמיש המטה שאסור דאי אמרת פטור מה הועילו חכמים בתקנתם ועוד כיון דאמרי רבנן לא יוציא לא מצי מפיק לה ולא גרעה ממגורשת ואינה מגורשת דבעלה חייב במזונותיה ע"כ וא"כ כ"ש כל זמן שלא גרשה שחייב בכל וגם על מה שפטרו מלרפאותה כתב הראב"ד ואם בת רפואה היא למה לא יתחייב לרפאותה וכמה יש משתטות מחמת חולי וחוזרות ומתרפאות ע"כ:

לשון ריא"ז

קטנה שנתקדשה על דעת אביה שקדושיה קדושי תורה ומת אביה אם מבחנת בין גיטה לדבר אחר מתגרשת ע"י עצמה ואם אין לה דעת להבחין אינה מתגרשת והמורה אומר שאף ע"י אביה אינה מתגרשת כשאין לה דעת להבחין ומז"ה אומר שע"י אביה מתגרשת וכן מבואר בספר התרומה בשם ר"ת:

דף לא.

הרא"ש ז"ל גריס אמר רבה שלש מדות בקטן צרור וזרקי אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין כנגדן בקטנה מתגרשת בקדושי אביה והיינו שיעורא דלעיל דיודעת לשמור גיטה והא דקרינן לה יודעת לשמור קדושיה בפחות מכאן היינו משום דקדושי קטנה דרבנן אבל להפקיע קדושין דאורייתא ע"י גט בעינן דעתא רבתי ורב אלפס ז"ל גורס איפכא וטפי מסתבר כגירסת הספרים מטעמא דפרישית:

עיין לעיל פ' הנזקין ובב"ב פ' מי שמת:

וכן החרש זוכה לעצמו ולא לאחרים אבל שוטה אין לו זכייה ואפי' לעצמו והמזכה לחרש שוטה וקטן אפי' בן יומו ע"י פקח קנה וכתב מיי' אחד האיש ואחד האשה יכולין לזכות למקבל ואפי' אשת איש ואפי' עבד ושפחה אבל עובד כוכבים אינו זוכה הואיל ואינו ראוי לשליחות לעולם כך אינו זוכה לישראל וכשם שאין ישראל נעשה שליח לעובד כוכבים כך אינו זוכה לו:

דף לא:

כתב הרא"ש ולית הלכתא כפסקא דרבא דהגיעו לעונת נדרים דהיינו בת י"א ויום אחד דחולצת דהא פסקינן פ' יוצא דופן דתוך זמן כלפני זמן ובפ' מצות חליצה נמי פסקינן

דאינה חולצת עד שהביאה ב' שערות לאחר שהיא בת י"ב והרי"ף ז"ל שהביאה שמא דעתו לפרש כפי' רשב"ם וכנגדו בקטנה כלומר כנגד עונת נדרים דקטן בקטנה חולצת: כתב מיי' אמר לו תנהו לה ביום פלוני ונתנו לה בתוך הזמן אינו גט א"ל אל תתנהו לה אלא ביום פלוני ונתנו לה בין מלפניו בין מלאחריו אינו גט שהרי הקפיד על עצמו של יום ומשמע מדבריו אבל כשאמר תנהו לה ביום פלוני יכול לאחר ובלבד שלא יקדים:

דף לב.

כתב הרא"ש דמפרש ויוצא בשיירא לענין גט דוקא יש להם דין ש"מ דאינהו בהילי וטרידי ומועיל כתבו בלא תנו אבל לא לענין מתנה. ירושלמי אמר ר' מנא לא סוף דבר בקולר של סכנה אלא בקולר של ממון שכל קולר בחזקת סכנה ועוד גרסי' בירושל' תני אף החולה תני ר' יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן הלכה כר' שמעון שזורי במסוכן מה בין חולה למסוכן חולה בדרך ארץ מסוכן כל שקפץ עליו החולי. בחולה דרך ארץ הקרובים נכנסים לו מיד והרחוקים אחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסים מיד:
פי' רש"י שאם היה אומר תנו לו יין אם החמיץ מהיין מאה חביות היורשין אומרים לו הרי שלך לפניך וכתב הרא"ש ונראה דלא פי' כן בשביל שהיה כל ההפסד עליו דמן הדין אינו מפסיד אלא לפי חשבון אבל השתא הכל באחריותו היין והמעות ואינו מפסיד כלל וריצב"א היה אומר דפי' רש"י עיקר דאדם המקנה לחבירו י' חביות בחביותיו והחמיצו מקצתן מצי למימר שלך החמיצו כדאמר בפ"ב דבכורות הכל מודים בא' שהפקיד אצל חבירו טלה ומת א' דמצי למימר ליה שלך מת דהמוציא מחבירו עליו הראיה ונ"ל דלא דמי דודאי כשהפקיד דבר מבורר אצל חבירו מצי למימר ליה שלך מת אבל אם הקנה לו בחביותיו עשר חביות לא נתברר חלקו מעולם הלכך הוי שותף בכל היין:

דף לב:

ספק אם הרוח דחפו או מעצמו נפל כתב מיי' שהוא ספק גט עד שידע בודאי שהרוח דחפו והראב"ד השיג עליו וכתב שהוא ודאי גט והכי איתא בירושלמי וכך היא מסקנת הרא"ש:
כתב סמ"ג פסק ר"ח איש רומי שאין הלכה ככל אותן האמוראין שמכשירין באומר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו וריב"ש מסופק שמא הלכה כשמואל ככל אותן האמוראים שמכשירים אומר אמרו ואע"פ שמחמת ספיקא זו אין לנו להקל נפקא מינה לענין חומרא התלויה בדבר זה כמו שמוכיח כאן שלדברי האומר אומר אמרו כשר

ותעשה סובר שאסור להחתים הסופר בגט שאם היינו מתירין שיחתום תצא חורבה מן הדבר וכו' ואף אותם האמוראים שאומרים אמר אמרו כשר בדיעבד ולא תעשה כן לכתחלה יפסלו חתימת הסופר בגט מן הטעם שאמרנו הואיל ובדיעבד כשר שמה שאומר התלמוד כיון דאמר כשר ולא תעשה לא שכיח ומאחר שאינו מצוי אין לחוש לחורבה דבר זה שאומר התלמוד דחוי הוא ואצ"ל כן במסקנא כשתירץ שמואל פליג עליה דר' יוסי בחדא ודאי לפי דברי סוף השמועה שיש לחוש לחורבה ויפסלו מטעם זה חתימת סופר בגט ואע"פ שרב מכשיר בפ' המגרש חתם סופר ועד והלכה כרב באיסורי בדבר זה אין הלכה כמותו לגבי שמואל מאחר ששאר האמוראים סוברין כשמואל וגם אין לנו להורות להקל באומר אמרו שיהיה כשר כי אין הדבר זה מבורר בידינו ואע"פ ששני פסקים אלו סותרים זה את זה מ"מ הואיל והדבר ספק בידינו יש לחוש לשניהם להחמיר ע"כ:

לשון ריא"ז

אמר להם כתבו ותנו גט ואמרו לסופר וכתב וחתמו הם בעצמם ונתנו הן לאשה הרי היא ספק מגורשת וכן אם אמר להם הבעל אמרו לפלוני שיכתוב ולפלוני ולפלוני שיחתמו או שאמר אמרו לפלוני שיכתוב ואתם חתמו והם עשו כמו שצוה הבעל הלכה זו מסופקת והרי זו ספק מגורשת בגט זה בין שנתנו לה הבעל בין שנתנו לה שלוחיו כמבואר בקונטרס הראיות והרא"ש כתב כרבינו באומר אמרו שאינו גט כלל והרמ"ה כתב באומר לשנים אמרו לסופר לכתוב ולעדים שיחתמו ואמרו להם וכתבו וחתמו וגירש בו שהיא ספק מגורשת:

דף לג.

וכ"כ סמ"ג שאין אדם חרש או פקח יכולין לשלוח כתב ידם לב"ד שבמקום אחר שיגרשו את נשותיהן. כתב הטור ואף אם הוא חרש אפי' הוא שומע אלא שאין מדבר או אפי' פקח וכתב להם בכתב ידו שיכתבו ויחתמו לא יעשו עד שישמעו מפיו ומיי' כתב נשתתק וכתב בכתב ידו שיכתבו גט לאשתו אם דעתו מיושבת עליו כותבין ונותנין שאין דין מי שנשתתק כדין החרש והרא"ש הסכים לסברא ראשונה:

לשון ריא"ז

וכן אם שלח לסופר ולעדים בכתבו שיכתבו ויתנו גט לאשתו וכתבו ונתבטל ידי שליחות הרי זו ספק מגורשת והוא שיהיו לו עדים לשליח שהרשהו הבעל בכך שאין השליח

נאמן הואיל ולא מסר לו הבעל גט חתום ואם החתים עדים אפי' ברשות הבעל ה"ז ספק כמו שביארנו עד שיצוה להם הבעל בעצמו לחתום:

דף לג:

כתב מיי' שאם אמר לשלשה שיאמרו לעדים שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני אינו כלום ואם אמרו לעדים וכתבו וחתמו למקבל לא קנה והוסיף הראב"ד על דבריו וכ"ש אם חתמו הם בעצמם וה"ה אם אומר להם תנו אבל הרמב"ן כתב דלא אמרי' מתנה הרי הוא כגט אלא באומר כתבו שאין יכולין לעשות שליח אחר משום דמילי לא מימסרן לשליח אבל באומר אמרו לעדים לכתוב לחתום כשר לכ"ע במתנה והכי מסתברא:

לשון ריא"ז

אמרו אלו לאחרים כתבו וחתמו אע"פ שלא נתנוהו לאשה אינו גט שהרי לא מסר להם הבעל אלא דברים ואין השליח יכול למסור דברים שנמסרו לו לשליח אחר וכן שליח לקבלה אינו יכול למסור שליחותו לאחר שלא נמסרו לו אלא דברים כמו שביאר מז"ה: מיי' כתב אפי' אם היה הכותב א' משני העדים חתומים בו והוא השליח שנותנו לה ה"ז כשר ויראה מדבריו שהוא מכשיר כתב סופר ועד ולקמן בעינן לברורי שהוא פסול:

פירש"י תיקון חכמים בגט שאדם מצוה לכתוב במעמד רבים שיכתבו בפירוש שכך אמר שיכתבו כל אחד מהם שלא יטעו לומר שצוה לכולם ומשמע מדבריו שיפרשו שכך אמר אפי' אמר סתם ושאר המפרשים פירשו שתקנו שיפרש דבריו ומיהו כתב גאון דאפי' בתר תקנה אי אמר סתם ולא אמר כולכם כשר אע"פ שאמר במעמד כולם:

כתב סמ"ג מכאן אומר רבינו יצחק ב"ר שמואל שהכותב גט לאשתו של ש"מ יזהר שלא יתקלקל בחוליו בשעת כתיבה דפעמים שאינו בדעתו והוי כמו מטורף ואינו יודע מהו ומר מהו מדבר וב"ה כתב שא"צ אלא כיון שצוה לכתוב כותבין אפי' אם נשתתק וכתב מיי' שכור שהגיע לשכרותו של לוט ואמר כתבו אין כותבין היה הדבר ספק אם הגיע לשכרותו של לוט ה"ז ספק:

לשון ריא"ז

מי שאחזו קורדיקוס והוא רוח רעה השורה על מי ששותה יין מגיתו ומשעממתו ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום שאינו שפוי בדעתו וכן שכור שהגיע לשכרותו של לוט אין בדבריו כלום ואם לא הגיע לשכרותו של לוט אע"פ שאינו יכול לדבר בפני המלך הרי הוא כפקח לכל דבריו אמר כתבו גט לאשתי כשהיה בריא ואח"כ נשתעמם ואמר אל

תכתבו אין דבריו האחרונים כלום ולכשהבריא כותבים מיד ואין צריכין לחזור ולהמלך בו ואם כתבו ונתנו כשהוא משועמם פסול מד"ס כדברי ר"מ וכבר ביארתי בקונטרס הראיות שהוא בטל מן התורה ואף לכהונה אינו פוסל:

כתב סמ"ג דרשב"ם פי' דגוסס אם יש לו כח לדבר וליתן מתנתו מתנה אבל אם אינו יכול לדבר אינו יכול ליתן כלום והקשה רבינו יואל אמאי נקט גוסס אפי' חולה או בריא כיון שאינו יכול לדבר אין מתנתו ומקחו כלום והשיב לו ר"י דהא דלא נקט חולה או בריא שנשתתק משום דנקט מלתא דפסיקא דסתם גוסס אינו יכול לדבר ועוד חולה שנשתתק מסתמא יתרפא וכן הוא הדעת נוטה שאם יכול לדבר ומיושב בדעתו שגיטו ומתנתו מועיל בטוב. ובסתם גוסס רש"י פי' דחשוב כמת ואינו מוציא את אשתו וכן פסק ר"ח אבל ר"י כתב שחשוב כחי ויכול לגרש וכ"ה מסקנת הרא"ש:

דף לד.

לשון ריא"ז

חרש המדבר ואינו שומע וכן האלם ששומע ואינו מדבר הרי הן כפקחין לכל דבריהם ואם קדש האלם אשה ברמיזה או שגירש ברמיזה קדושיו קדושין גמורין וגרושיו גרושין גמורין מן התורה וכן כתב בכתב ידו לעדים כתבו ותנו גט לאשתי כותבין ונותנין על פי כתבו ואם שלח להם בכתבו ע"י אחרים ה"ז ספק כמו שביארנו למעלה וכן בכל דבר סומכין על רמזיו של אלם ועל כתבו חוץ מעדות שהתורה אמרה על פי שנים עדים מפיהם ולא מפי כתבם ואפי' אם היה שומע ומדבר אינו יכול להעיד בב"ד בכתבו ובעדות האשה שבא להעיד שמת בעלה הקילו בו חכמים והאמינו האלם על פי כתבו וכן חולה שנשתתק ובא להעיד עדות אשה בכתיבתו ויודע להשיב על הן הן ועל לאו לאו כדרך שביארנו סומכין בעדות כתבו ונראה בעיני שעדות הגרושין שהוא מן התורה כגון שליח לקבלה שצריך להביא עדים שמנתו אשה שליח לקבלה וכן צריך עדים שקבל הגט מן הבעל אין סומכין בעדות זה על פי כתב אלא צריכין להעיד בב"ד וכתבו ב"ד במותב תלתא הוינא והעיד בפניהם פלוני ופלוני והתרנו האשה על פיהם הרי חתימת הדיינים מתקבלת בכל מקום שחתימתן ניכרת אע"פ שאין העדים יכולין להעיד בכתב כשחותמין בשטרי הודאות והלואות ובשטרי מקח וממכר נעשית חתימתן כמי שנחקרה עדותן בב"ד אלא מסרו חתימתן ביד בעל הדבר ולא תקנו חכמים כן אלא בשטרי הודאות והלואות וכיוצא בהן אבל לא בשאר עדיות שהרי קיום שטרות צריך ג' שהוא מעשה ב"ד ואינם יכולין להעיד שנים על פי כתבם כמו שביאר מז"ה בפ' גט פשוט:

כתב ר"ת ז"ל שיש לכתוב בגט שכיב מרע מעכשיו ואם כתבו ביה מהיום ומת בההוא יומא לא ידענא מאי אדון ביה:

דף לד:

כתב הטור וטוב לעשות שיאמר מעכשיו אם מתי שאם אמר מהיום שמא אין דעתו אלא מסוף היום ואילך ואם מת קודם שיעבור היום אין גט לאחר מיתה. והרמ"ה כתב דמהיום כמעכשיו דמי ואם מת קודם שיעבור היום מגורשת ודוקא שיש עדים שהגיע הגט לידה בחייו אבל אם אין עדים מתי בא לידה אע"פ שכתוב בו זמן וכתוב בו מהיום כיון דלא משתריא אלא בעדי חתימה לא הוו גרושין דעדי חתימה אינן עושין אותו גט אלא אחר היום וכיון שמת קודם לכן הויא ספק גרושה וחולצת ולא מתיבמת [אמר מהיום או מעכשיו ולאחר מיתה הוי ספק שמא חזר בו ממה שאמר מהיום או לא [זהו ספק גרושה] וחולצת ולא מתיבמת]. והרמ"ה כתב שאין מעכשיו כמו מהיום דאע"ג דמהיום ולאחר מיתה הוי ספק מעכשיו ולאחר מיתה הוי גט:

כתב הטור עמד מחליו והלך בשוק בלא משענת כדרך הבריאים אע"פ שחזר וחלה ומת מהחולי הראשון בטל הגט כיון שנתרפא בינתיים לא הלך בשוק אפי' נתק מחולי לחולי והלך בינתיים בביתו בלא משענת ה"ז גט ואינו צריך אומד שודאי מחולי זה מת ואם עמד והלך בשוק על משענתו אם לא נתק מחולי לחולי אלא שהכביד עליו חליו ומת אפי' הוקל בינתיים אין צריך אומד שודאי מחולי הראשון מת ואם ניתק מחולי לחולי כיון שעמד והלך בשוק על משענתו אומדין אותו אם מחולי הראשון מת ה"ז גט ואם לאו אינו גט לא עמד מחוליו וגם לא מת מחמת החולי אלא נשכו נחש או נפל עליו הבית ומת לא הוי גט:

יש לדקדק מכאן דהא דאמר בש"מ אם עמד חוזר לאו דוקא חוזר שיצטרך לומר אני חוזר בי ואם לא אמר כן ומת אח"כ הויא מתנה אלא מיד כשעומד מחוליו נתבטלה המתנה ממילא מדדייק הכא אי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הא עמד משמע מיד שעמד נתבטל הגט ועוד על כרחך צריך למימר הכי דאי עד דאמר אני חוזר בי למה לי עמד הא אמרי' כל שאילו עמד חוזר [חוזר] במתנתו והכי הוי ליה למימר ש"מ שנתן מתנה אימתי שירצה יחזור והיינו טעמא דחזרת ש"מ הוי משום אומדן דעתא ואנן סהדי דאין רוצה שתתקיים כשיעמוד עכ"ל הרא"ש ז"ל:

עיין פרק מי שמת:

דף לה.

שאלה ילמדנו רבינו ראובן שמכר לשמעון מרתף של יין שהיה לו בכפר כל מדה בכך וכך ועשה לו שטר עליו במעות לפי אומד סכום המדות וכשיבואו לחשבון אם יוסיף היין יוסיף לו מעות ואם יחסר יחסר לו מעות ומסר המוכר ללוקח מפתח המרתף והתנו ביניהם וזה לשון התנאי שלא יהא אחריות על המוכר מאותו יין רק אם תשבר החביות או תשפך בלבד וגם לא יהא אחריות על הלוקח כי אם לענין הטעם בלבד כגון אם יחמיץ יהא באחריותו לדבר זה ועתה בא עובד כוכבים אנס על הכפר לשלול וירא המוכר שמא ינסך היין והתרה ללוקח שימדוד היין קודם שיבא האנס ואמר הלוקח אין עלי אחריות כי אם לענין הטעם והמוכר טוען אם יתנסך יתנסך ברשותך כי מסרתי לך כבר המפתח ואין עלי אחריות אלא שבירת החבית ושפיכתה לכן אם יתנסך חייב אתה ליתן לי מעותי ואעפ"כ אם תרצה לבטל המקח עכשיו וישאר היין ברשותי לי ולמזלי אבטלנו ואתן לך שטרך והלוקח השיב איני רוצה לבטל כי עליך ליתן לי היין כל זמן שארצה למדוד אותו כי לא פסקנו זמן למדידה ועכשיו הייתי הולך למודדו לולא סכנת הדרך. תשובה. רואה אני התנאים שהתנו ביניהם המוכר שלא יהיה עליו אחריות מאותו היין אלא אם תשבר החבית או תשפך בלבד ותנאי הלוקח שלא יהיה אחריות עליו מן היין אלא לטעם בלבד אם יחמין ואם יארע בו הפסד ניסוך לא פורש על מי יהיה אותו האחריות ואיכא למידק אחריות שבירה ושפיכה קבל עליו המוכר בלבד ולא אחריות שום הפסד אחר שיבא ליין ואיכא נמי למידק איפכא שאחריות הטעם קבל עליו הלוקח בלבד ולא קבל עליו אחריות שום הפסד אחר שיבא ליין והואיל ואיכא למידק הכי והכי אוקי ממונא בחזקת מריה ולא נוכל להוציא מעות מהלוקח שהוא מוחזק בהן כי עדיין לא פרע המעות ועוד כי הדבר מוכיח כן כי המוכר קבל אחריות היין אונס דאתי ליה מעלמא שפיכה ושבירה ומסתמא ה"ה נמי כל אונסא דאתי ליה מעלמא דמ"ש האי מהאי אלא שכתבו אונס שפיכה ושבירה דשכיח אבל אונס ניסוך דלא שכיח לא אסקו אדעתייהו להזכיר בכתיבה אבל הלוקח לא קבל עליו אלא אחריות גוף היין אם יתקלקל בטעם ואין להכניס בכלל אונס זה שום אונס דאתי ליה מעלמא אלא לכל שאר אונסין נשאר ברשות המוכר ומה שאמר המוכר ללוקח כשהיה היין בספק שהיה רוצה לחזור בו מן המקח ולא רצה הלוקח בזה לא הורע כחו של לוקח כי רצה לעמוד במקח על פי התנאים שהתנו ביניהם:

לשון ריא"ז

וכל אותן הימים שבין נתינת הגט עד שעת המיתה הרי היא תלויה שאם לא ימות

גיטה בטל והבא עליה באותן הימים כאילו בא על אשת איש גמורה ואם ימות הרי היא מגורשת למפרע מעת נתינת הגט והבא עליה כבא על הפנויה ומ"ה אומר שאע"פ שאמר מהיום נעשה כאומר מעת שאני בעולם ואין הגט קונה א"א סמוך למיתתו ולפי דבריו צריך שיהא הגט קיים עד שעת מיתתו ואין שיטת התלמוד כדבריו ואין בעלה חייב במזונותיה באותן הימים כמב"ה:

כתב הרא"ש והרי"ף ז"ל כתב וחכמים אומרים מגורשת לכל דבר ואני כתבתי כגירסת גמ' דידן דפריך חכמים היינו ר' יוסי וקאמר דאיכא בינייהו הא דר' זירא דלרבנן אית לה מזוני ולר' יוסי לית לה מזוני ואי גרסי' מגורשת לכל דבר מאי פריך חכמים היינו ר' יוסי והלכה כחכמים והיינו ר' יוסי דמתני':

לשון ריא"ז

וכן כל המגרש את אשתו אם יש עדים שנתיחד עמה חוששים שמא בא עליה באותו היחוד וצריכה ממנו גט שני ונראה בעיני שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם שהדבר ספק אם בא עליה באותו היחוד אם לאו ואם שניהם מודים שלא בא עליה באותו היחוד אינה צריכה גט שני ממנו אין שם עדי יחוד אע"פ ששניהם מודים שבא עליה אחר הגט לשם קידושין אינה צריכה ממנו גט שני שאין קדושין בלא עדים כמו שביארנו בהלכות קדושין נתגרשה מן האירוסין אע"פ שיש עדים שנתייחד עמה אח"כ אין חוששין שמא בא עליה באותו היחוד שאין לבו גס בה וכן נראה בעיני בגרושה מן הנשואין שאם נישאת לאחר ונתאלמנה ואח"כ נתייחדה עם בעלה הראשון אינה צריכה ממנו גט שאף אם בא עליה באותו יחוד אין בעילתו לשם אישות אלא לשם זנות שאם יבעול לשם אישות הוא לוקה שנאמר לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה:

דף לה:

כתב הרמ"ה אפי' לא נתנה לו עד ל' יום בסופן מגורשת דעד ל' יום שיהו שלמים קאמר ואם אמר לה בתחלת יום ראשון לחדש ונתנה לו המעות בסוף ליל ראשון לחדש שני הוי ספק מגורשת דמספקא לן אי בעי ל' יום מעת לעת או ל' יום כדאמרי אינשי דלא קפדי בההיא ליליא דעבר לה מיומא קמא וצריכה גט שני ואם מת קודם שיתן לה גט שני חולצת ולא מתייבמת. כתב מיי' מת בתוך ל' כיון ששלמו ל' יום ולא נתנה לו אינה מגורשת לא קבע זמן לנתינתה ומת קודם שנתנה אינה יכולה ליתן ליורשיו שלא התנה עליה אלא שתתן לו ולא בטל התנאי שהרי לא קבע זמן לפיכך אע"פ שאבד הגט או נקרע

קודם שימות הרי זו מגורשת מספק ולא תינשא לאחר עד שתחלוץ ואיני מבין דבריו כיון שאינה יכולה לקיים התנאי לעולם א"כ למה לא יתבטל הגט:
ואם נישאת כתב הרמ"ה שיוציא עד שיתקיים התנאי ואם קיימה התנאי וכו' ומיי' כתב שיכולה לינשא מיד ולא חיישינן שמא לא תתן כיון שהיה התנאי במעכשיו או בע"מ [וכתב הטור] ולא נהירא דבהדיא קתני בברייתא על זה ולאחר לא תינשא עד שתתן [כו']:
ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ולא רצה לקבלה ונתנה לו בעל כרחו כתב רב האי דהוי גט ומיי' כתב דהוי ספק מגורשת וכתב הרא"ש הא דשקיל וטרי רבא בנתינה בעל כרחו לאו לענין מתנת חנם איירי דמלתא דפשיטא היא דאינו זוכה בעל כרחו ולענין פריעת חוב פשיטא דהוי פירעון ומיפטר אם זרק לו חובו בפניו בע"כ וכן נמי לענין פקדון דתנן בהגוזל בתרא הלוה מחבירו או הפקיד אצלו בישוב לא יחזיר לו במדבר הא בישוב מחזיר לו בע"כ. אלא הכא מיירי בדבר שהוא זקוק לקבל מחבירו וחבירו יש לו לזכות בדבר אחר כנגדו כגון גט על תנאי דמאתים זוז ובתי ערי חומה והא דלא חייש רבא לקושיות דרב פפא משום דס"ל דאם איתא דבע"מ הוי נתינה בפניו ה"ה שלא בפניו ולא היה צריך הלל לתקן ואי משום ליחד מקום שיתן שם המעות אפשר שיזכה לו ע"י אחר. ובמסקנא כתב וטוב להחמיר:
כתב הר"ר יואל הלוי מי ששכר מלמד לבנו וחלה התלמיד אם אינו רגיל באותו חולי או אפי' אם רגיל והמלמד מן העיר ומכיר בו פסידא דמלמד אבל אם רגיל בחולי ואין המלמד מכיר בו כגון שאינו מן העיר פסידא דבעה"ב ונותן לו שכרו משלם ולא כפועל בטל וכל לומדי תורה כשאין לומדין הבטלה גורם להם שכחה ודמי לאוכלסי דמחוזא דכי לא עבדי חלשי:

דף לו.

כתב סמ"ג דכן הלכה שצריך בגט ש"מ תנאי כפול וכן נראה לר"י שכל המשניות המדברים בתנאי גיטין מדברים בתנאי כפול אע"פ שלא פירש ואפי' בשאומר על מנת אמנם אומר ר"י כי שמא אם אומר סתם שיהיה תנאי זה כתנאי בני גד ובני ראובן יכול להיות שיועיל בלא כפילות התנאי כי יש הרבה דברים דאפי' בלא תנאי הוי כאילו התנה ויש מקומות שא"צ כפילות כי אם גלוי דעת אמירה בעלמא:

דף לו:

כתב מיי' יש דבר שדומה לתנאי ואינו תנאי כגון המגרש לאחר זמן שקבע כגון שאמר לה ה"ז גיטך ולא תתגרש בו עד לאחר ל' יום ה"ז דומה לתנאי שאינה מגורשת עד לאחר ל' יום ואם מת הבעל תוך ל' יום או נשרף הגט או נאבד אינה מתגרשת ואינו תנאי שהמגרש על תנאי מגרש מיד אלא שמטיל תנאי בגט וזה אינו מגרש עד שיגיע אותו הזמן לפיכך המגרש על תנאי צריך לכפול תנאו וזה אינו צריך לכפול תנאו ולא לשאר משפט התנאים. הניח הגט בצדי רה"ר בסוף ל' יום ונגנב משם לאחר ל' יום הרי זו מגורשת הואיל והיה קיים ביום שהיתה מתגרשת בו ויחדה אותו במקום שאינו רה"ר שצדי רה"ר אינן כרה"ר וכן אם תלה הגרושין במעשה דינו כדין המגרש אחר זמן כיצד אמר לה ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים זוז מתגרשת אחר שתתן מאתים זוז וא"צ לכפול תנאו ולא לשאר משפטי התנאים שהרי לא פירש על תנאי אלא שתלה הגירושין בעשיית המעשה ואחר המעשה תתגרש ומה יש בין המגרש על תנאי לזה שקובע זמן לגירושין או שתלאן בעשיית מעשה שהמגרש על תנאי יש שם גירושין ואינן גומרים עד שיתקיים התנאי ולפיכך כשמתקיים התנאי מגורשת כו' שהרי כבר הגיע לידה בתורת גירושין ואם נישאת קודם שיתקיים התנאי לא תצא אבל התולה גירושין בזמן או בעשיית מעשה לא בא הגט לידה בתורת גירושין אלא בתורת פקדון עד זמן שקבע או עד שנעשה המעשה לכך צריך שיהא הגט ברשותה או שתחזור ותטלנו או שיהיה במקום שיחדה אותו ואם נישאת קודם הזמן שקבע או קודם שנעשה המעשה תצא והולד ממזר שהרי היא עדיין אשת איש גמורה. הנותן גט לאשתו בידה ואומר לה אם לא תתני לי מאתים זוז אין זה גט או אין את מתגרשת לא אמר כלום שאין כאן גט לא על תנאי ולא גט התלוי במעשה:

לשון ריא"ז

הנותן גט על תנאי לאשתו צריך לכפול תנאו ולומר שאם יהיה כך וכך יהיה גט ואם לאו לא יהיה גט כענין שנאמר בבני גד ובני ראובן אם יעברו ונתתם ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם ובין אם התנה תנאו בלשון אם בין התנה בלשון ע"מ ואפי' הזכיר תנאי דרך גלוי דעת כגון שאמר משום דבר פלוני אני מגרשך צריך לכפול תנאו ואל יקדים המעשה לתנאי לומר שיהיה הגט גט אם יתקיים התנאי זה אלא יקדים התנאי תחלה לומר שאם יתקיים תנאי זה כענין אם יעברו ונתתם וכן אל יקדים הלאו תחלה לומר שאם לא יתקיים התנאי לא יהא גט אלא יקדים ההן תחלה לומר שאם יתקיים תנאי זה יהא גט כתנאי בני גד ובני ראובן לפיכך התקין שמואל בגט ש"מ שיתנה כך אם לא מתי יהא גט ואם

מתי יהא גט מעכשיו [ואם לא מתי לא יהא גט] ופותח באם לא מתי תחלה שלא יפתח פיו תחלה לפורענות ואח"כ אומר אם מתי ואם לא מתי שיהא תנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ואם לא כפל תנאו או שלא התנה הן קודם ללאו או שלא היה תנאו קודם למעשה הרי הוא כמי שלא התנה וגט זה פוסל לכהונה אע"פ שלא נתקיים התנאי אבל אין מתירין אותה להנשא בגט זה עד שיתקיים התנאי שאין תנאי זה בטל מן הדין בשום מקום אלא בגט בלבד החמירו בו כמבואר בקונטרס הראיות:

מכאן משמע דהלכה כר"מ דבעינן תנאי כפול ואין לומר דשמואל ורבא לשופרא דשטרי הוא דתקון דא"כ נפוק מיניה חורבה היכא דאתני ולא כפל וכן פסק בה"ג ובעל מנת נמי בעי כפילות לר"מ דהא בעל מנת איירי בשמעתין ולקמן נמי פליגי בע"מ שתשמשי את אבא ושתניקי את בני ומלתא דר"מ מתניא בפ' האומר גבי על מנת לפיכך צריך ליזהר בכל התנאים שיהיה התנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ושלא יהיה תנאי ומעשה בדבר אחד והא דאמר באיזהו נשך ההיא דאמרה אי קיימת דידך אנא ואמר פטומי מילי נינהו לר"מ לא איצטריך דבעינן תנאי כפול אלא אשמעינן דאפי' לרבנן לא מהני. יש דברים דלא בעינן אלא גלוי דעת כי ההוא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י ויש דברים שאפי' גלוי דעת לא בעי כגון שטר מברחת ובידוע שאם בנו קיים וזבין ולא אצטריכו ליה זוזי דאזלינן בתר אומדן דעתא אבל היכא דבעי תנאי בעי כפילות ואי לא כפל התנאי בטל והמעשה קיים:

והרי"ף ז"ל כתב בתשובה דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי בין באיסורא בין בממונא וכן נמצא משמו של רב האי ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה והראב"ד נתן טעם לדבריהם דתנאי של ע"מ או מעכשיו כיון דמהשתא חייל המעשה בתנאי הוא דחייל והאריך הרא"ש לשאת ולתת על דין זה ובמסקנא כתב דבכל התנאים בעינן שיהא בהם כל דין תנאים וכן הסכימו חכמי ארצינו וכן עמא דבר:

כתב מיי' כל תנאי שאינו במעכשיו או בע"מ אלא אמר לה אם תעשה כך וכך יהא גט יכול הבעל לבטל התנאי או להוסיף על התנאי או להתנות תנאי אחר כל זמן שלא נתקיים תנאי ראשון אע"ג שהגיע לידה אינה מגורשת ואם מת הבעל או נאבד הגט קודם שיתקיים אינה מגורשת ולכתחלה לא תינשא עד שיתקיים ואם ניסת לא תצא אבל אמר מעכשיו או ע"מ כיון שנתקיים התנאי חל הגט למפרע משעת נתינה ואינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על התנאי משיגיע הגט לידה ואם אבד הגט או נשרף אפי' מת הבעל קודם שנתקיים הרי זו מקיימת התנאי אחרי מותו וכבר היא מגורשת משהגיע הגט לידה

ויש לה להנשא אע"פ שעדיין לא נתקיים התנאי ואין לחוש שהיא לא תקיים הואיל והוא במעכשיו או בע"מ ע"כ וכן יראה מדברי רבינו שכתב בתשובה נתן גט על תנאי צריך שימסור הגט ליד האשה כדי שלא יוכל לבטלו ונראה דמה שחלק בין תנאי דמעכשיו לתנאי דאם דבמעכשיו תהא מגורשת למפרע אפי' מת הבעל או נשרף הגט משא"כ בתנאי דאם יפה חילק אבל מה שכתב דבמעכשיו יכולה לינשא מיד אע"ג שלא נתקיים התנאי נ"ל שאין תלוי בזה דאע"פ שחל למפרע מ"מ אינה יכולה לינשא בתנאי שאין בידה לקיימו אע"פ שהוא חל למפרע אם יתקיים שמא לא יתקיים ולא יחול הגט לעולם. כתב הרא"ש בתשובה בא' שנתן גט במעכשיו אם לא יבא תוך ב' שנים שיכול לבטל התנאי ותנשא מיד כי בביטול התנאי חל גט למפרע משעה שיבא הגט לידה וכתב ה"ה בכל תנאי שמתנה בשעת שנותן הגט ומבטלו אח"כ קודם שיתקיים התנאי שהוא בטל אע"פ שהתנאי לטובתה ולא היתה מקבלת הגט אלא בתנאי זה ואינה רוצה בביטולו אפי' הכי יכול לבטלו דכיון שבא הגט לידה מגורשת דלא בעינן דעתה וכ"כ ב"ה שיכול לבטלו כל זמן שלא יתקיים:

דף לז.

וכן פסקו מיי' ונ"י שהוא גט כיון שהעכבה אינו מצדה:

התנה עמה שתעשה דברים ולא פירש כמה כגון על מנת שתעשה לו מלאכה או שתשמשי את אבא או תניקי את בני כתב מיי' דהוי כמפרש יום א' ואם עשתה עמו מלאכה יום א' או ששמשה את אביו או הניקה את בנו יום א' בתוך הזמן שהתינוק יונק שהוא כ"ד חדש דהוי גט וכן הוא דעת ר"י אבל לדעת הרא"ש צריכה לשמש את אביו כל ימי חייו ולהניק את בנו עד שישלמו לו כ"ד חדשים ללידתו וכן פסק הרמ"ה ותוך הזמן אינה רשאה להנשא שמא לא יתקיים התנאי וה"מ דלא בעי ב' שנים שלמים אלא עד שיהא לולד ב' שנים היכא דאתנו מקמי דשלמו לה ב' שנים אבל לאחר ששלמו לה ב' שנים על כרחך לאו שיעור אזוטא דהיינו ב' שנים איכוון אלא לכל זמן שהתינוק ראוי לינק כר' יהושע דאמר אפי' ד' וה' שנים ולא נהירא להרא"ש אלא אפי' לא הניקתו אלא שעה אחת קיימת תנאה כיון ששלמו השתי שנים. כתב הרמ"ה אמר לה ע"מ שתשמשי את אבא ושתניקי את בני יום אחד אם הניקתו ושמשתו יום א' כליל שבת ויומו ה"ז גט ואם לאו אע"פ ששמשתו מעת לעת ומת הבן או האב אינו גט והוא שיהיה יום א' בתוך שתי השנים של הנקת הולד ע"כ ונראה לטור שאם אמר ע"מ שתניקי לבני ששה חדשים רואין אם נשאר לזמן הנקת העובר דהיינו עד שתהיה לו ב' שנים יותר מו' חדשים אז

ודאי לאו לצעורה מיכוון אלא להקל מעליה שלא תניק עד שישלמו לו כ"ד חדשים וא"כ אם מת הבן תוך ששה חדשים אחר שהניקה מעט הוי גט אבל אם לא נשאר ו' חדשים להנקת העובר אז ודאי כיון שפירש ו' חדשים לצעורה קא מיכוין ואם מת תוך ששה חדשים אינו גט:

ור"ת ור"י ז"ל פוסקים בכל מקום כההיא פסקא דר' יוחנן דפסיק הלכה כר"ש בן גמליאל במשנתינו:

דף לז:

וכתב הרא"ש ז"ל ויראה לי עיקר הפוסקים כרבא דאע"ג דלא מסיק בתיובתא קושיא חזקה היא וכיון דדייקינן מתני' דלא כוותי' היאך נפסוק כמותו לפיכך ראוי לפסוק כרבא לחומרא וכן פסק הרמב"ם ז"ל:

וכן פסקו מיי' וסמ"ג דכל האומר מעכשיו א"צ לכפול התנאי ולא להקדים תנאו למעשה אלא אע"פ שהקדים המעשה תנאו קיים אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו שאם התנה בדבר שא"א לקיימו ה"ז כמפליג בדברים ואין שם תנאי וכן האומר על מנת הרי הוא כאומר מעכשיו ואין צריך לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה והאריך סמ"ג בראיות:

דף לח.

כתב מיי' מי שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר קודם שנתקיים התנאי אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו בטל הגט ואינה צריכה גט משני אבל אם נישאת ולא נתקיים התנאי בטל הגט וצריכה גט משני ע"כ. והראב"ד כתב כמדומה לי שהוא מדמה זה לאשה שהלך בעלה למדה"י ואמרו לה מת בעלך שאם נתקדשה מותרת לחזור לו ואם נישאת אסורה לחזור לו ואין הנדון דומה לראיה דלעולם אסורה לחזור לראשון דמאן מוכח שלא נתקיים התנאי שהרי בידה לקיימו והיא מגורשת גמורה ואסורה לחזור לראשון הלכך בין כך ובין כך צריכה גט משני ואסורה לראשון:

כתב הרמ"ה דוקא שאמר כל זמן שאעבור ולא אמר מעכשיו אבל אמר לה מעכשיו אם לא אעבור או על מנת שלא אעבור בשלא עבר חל הגט למפרע ואינו יכול לבטל תנאו וא"צ להאמינה ולפי מ"ש הטור בשם הרא"ש אף בתנאי דמעכשיו יכול לבטל אין חילוק וכן כל מי שנותן לגט זמן קצוב שאם לא יבא לאותו זמן שיהא גט אינו גט אא"כ יאמינה להכחישו ולומר שלא בא אף אם אמר שבא בד"א במגרש מן הנשואין אבל במגרש מן

האירוסין א"צ להאמינה וכתב הרא"ש בתשובה אם כשהתנה תלה ביאתו בעדים שלא יתבטל הגט בבואו אא"כ יעידו עליו עדים שבא ועבר הזמן ואין עדים מעידים שבא הרי הוא גט אע"פ שלא האמינה. כתב הרמב"ם דוקא כשהוא עמה במדינה ונתן לה גט לאחר זמן חיישינן שמא פייס עד שיאמר נאמנת עלי שלא פייסתי וכן בכל הדברים שתלוים ברצונה ואם רצתה מחלה אותה לבעל בטל הגט דחוששין שמא פייס עד שיאמר נאמנת עלי שלא פייסתי אבל אם אינו במדינה ואמר ה"ז גט אם לא באתי בתוך י"ב חדש אין חוששין שמא בא בסתר שאין דרך בני אדם לבא בסתר ואם תם הזמן ולא בא הרי זו מגורשת ולא נהירא להרא"ש אלא בכל ענין צריך להאמינה וכ"כ הראב"ד:

דף לח:

בעיא היא בגמ' אם מת בתוך י"ב חדש אי שרינן לה לאלתר ולא איפשיטא הלכך עבדינן לחומרא גזירה אטו לא מת ולא שרינן לה לעלמא בתוך י"ב חדש אם לא ע"י חליצה ואם נישאת לא מפקינן לה מיניה כך כתב הרא"ש ז"ל:

וכ"כ מיי' דאינו גט ולדברי הראב"ד הוי גט גמור ולדברי הרמ"ה הוא ספק:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאם אמר ה"ז גיטך לאחר ל' יום ומת או לכשתצא חמה מנרתקה ומת הרי זו ספק מגורשת מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו והרי הוא כאומר מהיום ולאחר מיתה אמר לה ע"מ שתצא חמה מנרתקה הרי היא מגורשת למפרע ואע"פ שמת קודם לכן שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו הוא דומה ונראה בעיני שאם בא עליה בלילה קודם שיתקיים התנאי ה"ז גט בטל כאילו אינו ואם היא אשת כהן מותרת לבעלה כמב"ה:

דף לט.

ור"ח פי' שאם נתן גט לאשתו ואמר ה"ז גיטך אחר השבוע אינו גט עד שיעבור שנה ראשונה של שמינית וחדש ראשון של שנה שניה וכן באידך וכתב הרא"ש על דבריו שהיא מתגרשת מיד אחר השבוע ולא דמי לאומר ה"ז גיטך אם לא אבא לאחר השבוע דלא מצי למימר שיהא גט אם לא בא בתוך השבוע דא"כ ה"ל למימר אם לא באתי בתוך שבוע זו אלא ודאי מדתלה זמן ביאתו בלאחר השבוע על כרחך רצונו לומר אם לא יבא בזמן הנקרא אחר השבוע והיינו שנה בשנת השבוע הבאה ובשנה חדש אחד מחדשי השנה הבא ובחדש שבת אחד משבתות חדש ב' ובשבת לישנא דעלמא לחלק ימי השבוע חציין נקראין אחר שבת שעברה וחציין נקראין קודם שבת הבאה אבל הנותן

גט לאשתו שתתגרש לאחר שבוע למה לא תתגרש מיד לאחר שתעבור השמיטה כי קביעות הזמן היה כדי שלא תתגרש בתוך השבוע ואם היה בדעתו עד שתעבור שנה שמינית היה אומר [לאחר] אחר השבוע ע"כ. וכתב ז"ל דהפי' הנכון הוא באומר כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי לאחר השבוע לא יכתבו עד שתעבור השבוע ושנה שמינית וכן כולם ופי' זה ניחא דקאי אמתני' כתבו ותנו אם לא באתי וכו' אבל לאחר זמן אין קפידא אם מאחרין הכתיבה:

כתב מיי' אמר כתבו גט לאשתי לאחר שבוע אין כותבין ונותנין עד חדש שלאחר השנה ובחדש אין כותבין ונותנין אלא עד שבת שבחדש השני אמר כתבו ותנו לה קודם השבת כותבין לה מיום רביעי עד סוף יום ששי אחרו הזמן שאמר ואח"כ כתבו ונתנו כגון שאמר אחר החדש וכתבו ונתנו לה אחר ב' שבתות מחדש השני ה"ז פסול ע"כ וכתב הרא"ש על דבריו גם פי' זה אינו נכון דאם צוה לכתוב וליתן אחר השבוע כותבין מיד אחר השבוע ע"כ ויראה שהוא מפרש דברי מיי' שר"ל שלא יכתבו עד שנה אחר השבוע ואינו נראה כן מדבריו אלא אדרבה ר"ל שיכתבו מיד אחר השבוע ואין להם זמן לכותבו אלא בתוך השנה וכן באינך:

לשון ריא"ז

האומר לאשתו ה"ז גיטיך אם לא אבא עד כל שבוע זו שהן שבוע שני שמטה או עד זמן פלוני והגיע אותו הזמן ולא בא ה"ז גט אבל אם אמר אם לא אבא לאחר שבוע זו נותנין לו כל שנה שמינית שהיא אחרי השבוע שכן משמעות אחר שבוע כל השנה הבאה אחריו וכן אם אמר לאחר שנה נותנין לו חדש הבא אחר שנה וכן לאחר חדש נותנין לו כל ימי השבת הבאין אחר החדש ואם אמר לאחר שבת נותנין לו ג' ימים אחר שבת ומז"ה כתב שאם אומר י"ב חדש אין נותנין לו אלא י"ב חדש בלבד ואני אומר הואיל ואמר לאחר מה לי לאחר שנה ומה לי לאחר י"ב חדש ואם אמר לאחר ל' יום או לאחר כך וכך ימים נותנין לו יום א' אח"כ ואם אמר אחר הרגל הרי הוא כאילו אמר לאחר חדש ונותנין לו כל ימי השבת שהם אחריו כמבואר בקונט' הראיות:

דף לט:

וכתב ר"ח ז"ל אפי' לא עברו עליו אלא ט"ו יום דיו וכתב הרא"ש ואפשר שהוא מחלק הל' יום כמו ג' ימי השבוע שהם נמנין אחר השבת אע"פ שאינו דומה:

כתב סמ"ג למדנו מכאן שמגרשין בשבת כגון בשכ"מ דלא אפשר להמתין ועוד למדנו שאע"פ שאין קונין בשבת קנין שאלה בעלמא מותר ועוד למדנו דנעל לא הוי תיקון מנעל

שזה אסור לעשותו בשבת אלא נעל הוי נעילת דלת ועוד למדנו שאסור לטלטל הגט בשבת ודוקא גט שמוקצה לראיה אבל שאר כתבים מותרים לטלטל שראוין לצור על פי צלוחית ומטעם זה אפי' קלף חלק אם אינו מוקצה לכתיבה מותר לטלטל וגט נמי דוקא בימיהם שלא היו לומדים תורה שבעל פה מתוך הכתב אבל עתה מותר לטלטלו שאדם יכול ללמוד הימנו כמה הלכות גט:

ורשב"ם פי' שהגט מותר לטלטל אלא שלא היו יכולים להביאו אצל החולה דרך רה"ר ולא נהירא שהרי היה יכול לעשות שליח וילך שם ויתן לה הגט ואע"פ שאסור לקנות בשבת גבי ש"מ התירו כדאמרי' בפ' מי שמת קונין מש"מ ואפי' בשבת:

ר"ח כתב אפי' זרק לה גט בחצירה לא משתריא לעלמא עד דמטא לידה ותמה הרא"ש על דבריו. כתב הרמ"ה אם נתן הגט בחצירה ואח"כ באה שם ואמר לה ה"ז גיטך אע"פ שעדיין הגט שם אינה מגורשת עד שתטלנו משם או עד שיטלנו הוא משם ויתננו לה להתגרש בו דבעינן שתהא סמוכה לחצר בשעת נתינת הגט לתוכה וכן בגיטה וחצירה באין כא' בעינן שעומדת בצד החצר בשעת הנתינה ואע"ג דאזלא בתר הכי והדר אתיא ואקנייה לה חצר בתר דאתיא ואמר לה ה"ז גיטך מגורשת כיון שהיא סמוכה לחצר תחלה וסוף דה"ה בחצר דידה בעינן דתיהוי סמוכה לה בעידן דלימא לה ה"ז גיטך ואי לא סמוכה לה מתחלה ועד סוף מספקא לן ולחומרא עבדינן בה ע"כ:

לשון ריא"ז

אם זרק לה גט בחצירה או ברשותה בענין שביארנו הרי זו מותרת לינשא כאילו הגיע הגט לידה כמו שביאר מז"ה וכן בספר תרומה מבאר ראיותיו:

דף מ.

וכתב הרמ"ה דוקא דאמר כנסי דמשמע לשם פקדון בעלמא אבל אם אמר לה מעיקרא זכי בשט"ח זה מיגו דקני' בנתינה קמייתא לצור ע"פ צליחותה אע"ג דאמר לה בתר הכי ה"ז גיטך לית לה תקנתא עד שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה:

לשון ריא"ז

הנותן גט לאשתו צריך שיאמר לה ה"ז גיטך ואם היה מדבר לה על עסקי גיטה ונתנו לה סתם ה"ז מגורשת והוא שיהיו עסוקים בעת נתינת הגט באותו ענין אבל אם פסקו מלדבר בענין גיטה אע"פ שמדברים קרוב לאותו ענין אינו גט עד שיאמר ה"ז גיטך אמר לה כנסי שט"ח זה וקראתו והרי הוא גיטה אינה מגורשת עד שיחזור ויאמר לה ה"ז גיטך ואפי' אחר שנתנו לה והוא שיאמר לה באותו מעמד מיד כמב"ה:

כתב הטור וכן אם נפל מידה בעודה ישנה אע"פ שחזרה ולקחתו אינו גט עד שיחזור ויתנו לה ויאמר ה"ז גיטך כתב הרמ"ה דה"ה אם מסר מודעא על הגט ונתנו לה ואח"כ בטל המודעא מרצונו ואמר לה תתגרשי בגט שנתתי לך כבר א"צ לחזור וליטלו ממנה כיון שמכח נתינת הבעל בא לידה אע"ג דמעיקרא לא הוי בדעתו ליתנו לה בתורת גירושין:
כתב מיי' היו שניהם עומדין ברה"ר וברשות שאינו שלהם וזרק לה קרוב לה מקודשת קרוב לו אינה מקודשת מחצה על מחצה או שהוא ספק אם קרוב לו אם קרוב לה הוי ספק קדושין כיצד קרוב לו וקרוב לה כל שהוא יכול לשומרו ולא היא זהו קרוב לו היא יכולה לשומרו ולא הוא זהו קרוב לה שניהם יכולין לשומרו זהו מחצה על מחצה ע"כ:
כתב הטור או אפי' היה מונח על גבי ידו והיא קרובה אליו ולקחתו משם אינו גט כיון שלא סייע בנטילתו או אפי' היתה ידו סגורה והגט בתוכה ופתח הוא ידו ולקחתו מתוכו שסייע בנטילתו אפ"ה אינו גט כיון שלא קירב אליה אבל אם אוחז הגט בראש הא' ומושיטו לה והיא לקחתו בראש הב' הוי גט וכן אם הגט תחוב לו תחת חגורתו על מתניו וצמצם מתניו והטה עצמו לצדה ונטלתו קרינא ביה שפיר ונתן אבל אם צמצם מתניו ולא הטה עצמו אליה או שהטה עצמו ולא צמצם מתניו לא הוי נתינה ומיי' כתב בזה שהוא גט והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

לשון ריא"ז

ואם אמר לה ה"ז גיטך ואפי' אחר שנתנו לה ה"ז מגורשת וכן נראה בעיני שאם היה הגט ביד הבעל ונטלתו היא מתוך ידו אינה מגורשת שאין כאן נתינה ואם הושיט לה ידו ונטלתו היא מתוך ידו ה"ז מגורשת והוא שאמר לה ה"ז גיטך:

דף מ:

כתב הרא"ש דשמואל לאו לפרושי מתני' אתא אלא אמר לתלמידו שראוי להחמיר אם שניהם עומדין בתוך ד' אמות אע"פ שקדמה האשה לתוכו וזכתה בהן שאינו גט אלא קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו לפי שפעמים שהאיש יקרב לתוך ד' אמות. והלכה כשמואל דמחמיר היכא דשניהם עומדים בתוך ד' אמות או חוץ לד' אמות אבל אם זרקו לתוך ד' אמותיה והוא עומד חוץ לד' אמות בהא מודה שמואל דמגורשת כך נראה לפרש שיטה זו:
והרי"ף ז"ל כתב היכי דמי קרוב לה א"ל שמואל לרב יהודה וכו' ולא הביא דברי רב ור' יוחנן משמע דס"ל דשמואל לפרושי מתני' קא אתי ותימה היכי פסיק כוותיה דשמואל והא קי"ל כרב באיסורי ועוד דהלכה כר' יוחנן בכל מקום כנגד רב ושמואל לכך אני

אומר שהרי"ף דילג דברי רב ור' יוחנן משום דס"ל הלכה כשמואל דמחמיר ולא בא לפרש המשנה ור"ח ז"ל כתב קבלנו מאבותינו דאפי' זרק לה גט בחצירה לא משתריא לעלמא עד דמטי גיטא לידה וגרסי' נמי בירושלמי המחוור שבכולן עד שיתן לה גט לידה ודבריו תמוהין:

דף מא.

וכתב הרמב"ן דכל זה מיירי בסתם שלא גילה המלוה דעתו שאינו רוצה לקבלם לפיכך אם זרקו לו ונאבד חייב שאומר לו אם נתתם לי הייתי שומרה אבל אם אמר הלוה הילך מעותיך ולא רצה המלוה לקבלם וזרקם לפניו אם הוא במקום שמלוה משתלמת שם נפטר וא"צ להביאם לב"ד דפרעון בעל כרחו הוי פרעון וכן נמי כי אמר לו הנה מעותיך צרורים ומונחים בביתי בא וטול מעותיך והלה מסרב בו ונגנבו או נאבדו הלוה פטור אא"כ פשע בהם ונגנבו או נאבדו:

טור הביא דברי סמ"ג ור"י ור"ת בזה והרא"ש הסכים לדעת ר"ת:

דף מא:

והלכתא כלישנא בתרא וכן מוכח לקמן בפ' בתרא וכן מוכח לישנא וב"ה אוסרין משמע אוסרין לכתחלה לפוטרה בגט ישן אבל אם גרשה מגורשת כתב הרמ"ה אי תקשי הא דאמרי' לעיל בפ"ב המשליש גט לאשתו ואמר אל תתנהו אלא לאחר ג' חדשים משנתנו לה מותרת לינשא מיד ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתיחד עמה משמע הא אי חוששין לגט ישן אסורה לינשא ותירץ הא דאמר הכא דאם נתגרשה בגט ישן תינשא לכתחלה היינו היכא דנתנו לה אחר היחוד דלכתחלה אסרו חכמים לגרש ביה גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אבל אם נתנו לה הבעל אחר היחוד תינשא לכתחלה דאם איתא דבא עליה הוה חייש לפגם בנו והוה כתיב לה גיטא אחרינא. אבל היכא דיצא הגט מתחת ידו קודם ייחוד ונתנו לה השליח אחר ייחוד לא תינשא לכתחלה דאי הוה ממליך ביה שליח היה מצוה לכתוב גט אחר:

כתב זמן הגט בין למלכות יון בין למלכות רומי בין לבנין הבית בין לחורבן הבית בין לבריאת העולם כמו שאנו מונין ה"ז גט כשר ואין חוששין למנות לשנות המלך המולך שאין בזה משום שלום המלכות שאין המלכים מקפידים בכך כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב סמ"ג שהסופר כותב למנין שאנו מונין כאן. ונראין הדברים[4] שכ"ש העדים שיש לכתוב מקום שעומדים שם בשעת כתיבת הגט וחתימתו אע"פ שאין מקום עיקר דירתם ופוסק ריב"ש שא"צ לכתוב שם העיר שהבעל עומד שם בשעת נתינת הגט ולא מקום שהאשה עומדת בשעת קבלת הגט אלא כותב מקום עיקר דירתם והאריך בראיות. עוד אומר ר"ת שאף על פי שהקדמונים הרגילו לכתוב מקום שנולדו האשה והאיש מ"מ אפי' שינה מקום האשה אינו פסול בכך וכן היה מעשה בא' ששינה מקום לידתו והכשירו ר"י וכשהיה כותב גיטין היה אומר לעומדין שם אם מרופה בידכם מקום הלידה אל תכתבו אותו כלל וכ"כ רבינו יחיאל גם על עיקר הדירה אם אינו יודע בודאי אל יכתבוהו כלל וכתב סמ"ג דאע"פ שבגט צריך לכתוב מקום עמידת הסופר והעדים ביום כתיבת הגט וחתימתו מ"מ נראה לר"י דבשאר שטרות כשר ומכאן נהגו החזנים שכותבין הכתובות וכותבים מקום שילכו בהם שם למחר לעשות החופה ושיחתמו שם העדים וקשה לר"י לעשות כן לכתחלה מדאמר להו רב לספריה כי יתביתו וכו'. שינה מקום עמידת העדים כתב ר"ח שאם נישאת בו הולד ממזר וכ"כ הרמ"ה שאפי' אם נישאת תצא אבל הולד כשר מן השני ודוקא מן השני אבל מן הראשון הוי ממזר ול"נ להרא"ש ור"ת פסק שהולד כשר אבל לא תינשא בו לכתחלה וכ"ה דעת רבינו:

לשון ריא"ז

שינה שם האיש המגרש או שם האשה המתגרשת או שם עירו או שם עירה ה"ז גט בטל מה"ת ואם נישאת בו האשה אסורה לזה ולזה והחמירו בה בכל הדרכים שביארנו באשה שהלך בעלה למדה"י ונישאת וכן אני אומר שאם לא כתב שמה ושמו כל עיקר או שלא כתב שם עירו ושם עירה ה"ז גט בטל מה"ת ואם היו האיש והאשה מאותו העיר שנכתב בו הגט אין צריכין לכתוב פלוני דממתא פלונית שכבר כתבו שם העיר שנכתב בו הגט וסתם הדבר מאותו העיר הן ואם היו מעיר אחרת צריך לכתוב שם עירם ומה שנהגו לכתוב שם עירם אע"פ שהיו מאותו העיר שנכתב בו הגט כדי לעשות ההיתר מרווח עושין כן שהרי אין המנהג כך בשאר שטרות ועוד נראה בעיני שאם כתב בגט פלוני בן פלוני כגון שהיה נקרא רב טוביה וכתב פלוני בן טוביה חוששין בו לשינוי השם שהאחד הוא טוביה ואחר הוא רב טוביה כמבואר בק"ה. אמר להם הבעל לעדים בא' בניסן בעירו לכתוב גט לאשתו ולא הספיקו לכותבו עד שהלכו בעיר אחרת וכתבוהו שם בעשרה בניסן ראוי להם לעדים לכתוב שנכתב בעיר שכתבוה ולא בעיר שנמסר להם שהרי בזמן הכתוב בגט באותה העיר היו. כתבו בו העדים העיר הראשון שנמסר

[4] כ"ה הלשון בסמ"ג שם אמנם נראה דצ"ל דכ"ש שיש לכתוב מקום העדים שעומדים וכו'

להם בו ה"ז גט פסול:

כתב הרא"ש דעירו ועירה אין עיכוב בכתיבתו דמתני' לא קאמר אלא שינה אבל אם לא כתב כלל לא מפסיל גיטא בהכי ונהגו באשכנז ובצרפת לכתוב מקום הלידה ועמידה ודירה היכא דיודעין משום חשש שני יוסף בן שמעון ואם טעו ושינו מקום הלידה מעשה היה והכשירו ר"ת דדוקא שינה מקום הדירה הוא דאיכא חששא משום שידוע לכל שכל אדם נקרא ע"ש מקום דירתו פלוני ממקום פלוני וכשרואין שנוי מקום אומרים לא גירש זה אלא אחר הוא שגירש אבל מקום לידת האדם אינו ידוע וגם אינו נקרא על מקום לידתו וליכא חששא ומשום העדים אין לפוסלו דחתמי אשקרא דכיון דא"צ לכתבו לא קיימי סהדי עליה כדאמרי' בכתובות דאין מעלין משטרות ליוחסין אם היה כתוב בן איש פלוני כהן דעדים אמנה שבשטר קא מסהדי ולא אפלוני כהן דא"צ לכותבו:

דף מב.

י"מ ששינה שמו לגמרי שהיה שמו יוסי ואסיק שמיה יוחנן דפסולא דאורייתא הוא לפי שכתבו בשם איש אחר ואינו מחוור דאטו מי איצטריך מתני' למיפסל גט שנכתב לשם איש אחר אלא הכא בפסולא דרבנן מיירי כגון שהיו לו שני שמות א' בגליל וא' ביהודה (ובעירו נמי קורין אותו בשם א' ביהודה ובשם א' בגליל) וכתב לגרש אשתו שביהודה בשמו שבגליל [5]ועירו נמי קורין אותה בשם אחד ביהודה ובשם אחר בגליל וכתב לגרש אשתו שביהודה בשם עירו שבגליל וכדאמרי' לעיל בפרק השולח עכ"ל הרשב"א ז"ל:

כתב סמ"ג ואומר על דבר זה פרק האשה רבה שקנסוה מפני שהיה לה להקרות את הגט וצריך ליישב שם היאך היתה זאת השגגה מאחר שקראו הגט קודם הנתינה וצ"ל שלאחר שקראהו הכניסו בבית יד שלו וחלפו וקונסים אותה על שהיה לה להקרות את הגט אחר נתינה ומ"מ אין אותה הקריאה אחרונה כ"כ חמורה שתיאסר בכך לינשא ולא כל הימנו לאסור אע"פ שלא קראוהו אחר נתינה שאין אנו חוששין לחלוף עד שיתברר הדבר שחלף ור"י בר שמואל ז"ל היה נוהג להקרות הגט קודם נתינה ולאחר נתינה ואם קראוהו אחר נתינה זהו דבר פשוט דמגורשת אע"פ שלא קראוהו קודם נתינה. לא קראוהו כלל ונאבד והוא אומר שלא היה מה שנתן לה אלא שטר בעלמא לא תינשא ופסולה לכהונה ואם נישאת לא תצא ומיי' כתב אפי' אומר הבעל גט כשר היה הרי זו ספק מגורשת:

[5] נראה דצ"ל ובשינה שם עירו נמי י"ל דקורין כו'

דף מב:

עיין לעיל פרק כל הגט ופרק מי שאחזו:
כתב הרא"ש בתשובה בא' שגרש ונתיחדה עמו אח"כ וקודם שגרשה פעם שנית קדשה אחר לשם פילגש ושהתה עמו לשם פילגש שאסורה לשניהם וצריכה גט משניהם שודאי השני בא עליה ונאסרה עליו כיון שהיא אשת איש משום יחוד של ראשון וצריכה גט משניהם דאע"ג דאמרי' הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה לא חשבינן לה אשת איש ודאי לצאת מן השני בלא גט:
כתב מיי' הורו הגאונים שאפי' הבא על אשה בעלמא בעדים שצריכה ממנו גט שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והוא כתב שאינה צריכה וכ"כ הרא"ש:
כתב הרשב"א מלשון השלמה משמע שכבר נשלם והיה חסר עד להשלים ומכאן היה ר"ת מביא ראיה לגט פשוט שנחתם בשני עדים כשרים והוסיף בו הבעל עד שלישי שלא בפני העדים שהוא כשר וכ"ש שכאן הוא צריך להשלמה ושם החתימו בחנם. והרב משולם היה מכשירו מסברא דהא דאמרי' עדי הגט אין חותמין זה שלא בפני זה היינו דוקא בשנים שאין הגט נגמר עד שיחתמו דהוי דומיא דכולכם אי נמי בעשרה המזומנים מתחלה לכך אבל היכא שכבר נגמר הגט בשנים מה לנו אם יחתום עוד עד שלישי שלא בפני השנים הראשונים דכיון שלא היה דעתו להחתים בו יותר לא שייך למיגזר ביה משום כולכם. ומקצת רבותינו הצרפתים אמרו דיש לפוסלו משום דכיון שחזר הבעל והחתים בו עד שלישי הרי גילה בדעתו שאינו רוצה שיהא הגט גט אא"כ תועיל חתימתו של זה והיא אינה מועלת לפי שחתם שלא בפני האחרים והוה ליה כאילו בטלו הבעל והדבר צריך תלמוד:

דף מג:

כתב הרמ"ה על מנת שלא תהא מותרת לפלוני לא הוי גט ולא נהירא להרא"ש:
כתב מיי' אמר לה על מנת שלא תינשא לפלוני אין זה כריתות כמו על מנת שלא תשתי יין או שלא תלכי לבית אביך ולא נהירא לטור דכיון שאפשר שימות אותו פלוני בחייה ויתבטל התנאי הוי שפיר כריתות ולא דמי שלא תלכי לבית אביך שאפי' לאחר מיתתו אסורה ליכנס בו שנקרא על שם אביה וכתב עוד הרמב"ם על מנת שלא תשתי יין זה לעולם ונשפך היין אין זה כריתות משום שלא הותרה במה שנאסרה ובתוספתא איתא בהדיא בהיפך זה דקתני על מנת שלא תעלה באילן זה לעולם ונקצץ האילן הרי זה גט:

דף מד.

כתב הרמ"ה דתצא ולא יחזיר עולמית ואפי' לאחר מיתת הבעל אפי' נתן לה הבעל גט שני לאחר נשואי שני אי לא יתקיים תנאה דגט ראשון לא מצי לאהדורה דכי אינסבא ליה מעיקרא באיסור א"א אינסבא ליה ואיתסר ליה איסור עולם כמו סוטה שאסורה לבועלה אפי' לאחר מיתת הבעל ה"נ כיון דלא מיקיים תנאה דגט ראשון [לא מצי לאהדורה] אפי' לאחר מיתת הבעל נמי לענין חשש דאיסורא כבחיי הבעל דמי דכי היכי דבחיי הבעל תצא משום דחיישינן דלמא לא תקיים תנאה [ולאחר מיתת הבעל נמי תצא דחיישי' דלמא לא תקיים תנאה] ופגע באיסור סוטה אבועל. ואי אקיים תנאה נמי אסורה אשני לאהדורי דהא לא משכחת דמקיימא תנאה בחיי שני אא"כ גרשה וניסת לבעל התנאי ותו לא מצי שני לאהדורה דהוה ליה מחזיר גרושתו מן הנשואין וה"מ שנישאת לשני אבל נתקדשה תצא ולא יחזיר אלא לאחר מיתת הבעל או שיתן לה הבעל גט שני בלא תנאי אבל בתר דמקיים תנאה בגט ראשון לא מצי לאהדורה דהוה ליה מחזיר גרושתו מן האירוסין:

דף מד:

פי' רש"י אפי' אם נתקיים ואם נכתב אחר התורף כשר אם יתקיים ומוסיף עליהם תנאי דחוץ מפלוני שאפי' אם כתבו אחר התורף פסול אפי' אם חזר ומחקו ואם אמר אותו על פה לפני התורף פסול ולאחר התורף כשר [אם חזר ובטלו] אבל ר"י פי' דבשאר כל תנאי בר חוץ מפלוני אפי' נכתב לפני התורף אי לא נמחק כשר אבל אם נכתב לפני התורף ונמחק פסול אע"פ שבטלו וכגון שלא נתקיים דגזרי' אטו חוץ מפלוני דבההיא לא מהניא ביה מחיקה כיון שלא נכתב לשם כריתות והוא פסול אם נכתב בו אפי' אם נמחק אבל לאחר התורף אין שאר תנאי פסול אפי' אם נכתב בתוכו אם נמחק אפי' אם לא נתקיים כיון שמבטלו:

וכתב הרא"ש בתשובה פי' זה נאה ומקובל אלא שלא מלאני לבי להקל כי ראיתי שהחמיר בו מיי' שכתב כיצד מגרש אדם על תנאי לא שיאמר כתבו גט לאשתי על תנאי או כתבו ותנו לה על תנאי ואין צ"ל שלא יכתבו בגט על תנאי זה גירש פלוני לפלונית אלא יאמר לסופר ולעדים לכתוב ולחתום גט בלא תנאי ואח"כ נותן לה הגט ויאמר לה ה"ז גיטך ע"מ כך וכך או יאמר לשליח תן לה הגט ע"מ כך וכך כתב תנאי בגט אחר שגמר לכתוב תורף הגט ה"ז גט כשר בין שכתבו קודם חתימת העדים בין [שכתבו] אחר חתימת העדים אבל אם כתבו קודם התורף אפי' כתב ע"מ כך וכך ה"ז ספק כריתות

שהרי נשאר לו זכות בגט וכן אם התנה על פה קודם כתיבת התורף ה"ז ספק גירושין. כל המגרש על תנאי שמבטל הגט כגון חוץ מפלוני או שהתנה עליה שאר תנאים קודם כתיבת התורף אם היה התנאי כתוב בגט וחזר ומחקו ונתנו לה הרי זו ספק מגורשת ואם היה התנאי על פה ה"ז נוטל הגט ממנה וחוזר ונותנו לה בתנאי כשר או בלא תנאי כלל ע"כ. ויותר מזה מחמיר הרב אלפס שכתב בתשובה הנותן גט על תנאי צריך שימסור הגט לאשה כדי שלא יוכל לבטלו ולא ימסור ליד שליש ושטר התנאי ביד הבעל או ביד השליש אבל לכתוב התנאי בתוך הגט או מאחריו אינו רשאי שאם כתבו בתוכו ה"ל לבעל זכות בגויה ואינו כריתות ואם בא הבעל בתוך הזמן אפי' ריח הגט אין בו ומ"מ הורה הרא"ש הלכה למעשה בגט שהיה כתוב מעכשיו אם מתי מחולי זה קודם התורף ולא נכפל וחזר וכתב אחר התורף אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט מעת שאני בעולם והכשירו משום דלא חשיב תנאי מה שכתב מעכשיו אם מתי מחולי זה אלא הוי כאומר מעת שאני בעולם מעכשיו ושעה אחת קודם למיתתו דהכי מפורש לה תלמודא נעשה כאומר מעת שאני בעולם והוי כאומר לאשתו ה"ז גיטך לאחר שלשים יום דלא חשיב תנאה ואפי' אם תמצא לומר תנאה הוי כיון שלא נכפל לית ליה דינא דתנאה והגט קיים אע"פ שלא נתקיים התנאי נמצא שאין כאן תנאי קודם התורף ולכך כפלו התנאי אחר התורף וכ"ש דאפי' תנאה ליכא אלא קביעות זמן למתי יחול הלכך הגט כשר:
התירה לכל חוץ מפלוני. לדברי ר"ח הוי ספק מגורשת:

דף מה.

כתב סמ"ג דרגילין לכתוב ודן דיהוי ליכי מנאי בשטה אחרונה אע"פ שהוא עיקר הדבר וסומכין על מה שכתוב בסוף הגט כדת משה וישראל ושאל ר"י את ר"ת היאך הורגלו לעשות כן והלא גט פשוט כשר בלי שריר וקים וא"כ היה לנו לחוש שמא בא השטר ליד בעליו בלי שריר וקים כי כשר והגון הוא בכך ואח"כ מחק למעלה חובתו והגיה תחתיו דבר אחר וקיימו בשטה שבין עדים לשטר וכתב אח"כ שריר וקים והשיב ר"ת כי מאחר שהורגלו העולם לכתוב שריר וקים יהיה פסול אם לא נכתב בו וא"כ לא יחתמו העדים עד שנכתב בשטר שריר וקים ולכך למדים בטוב מקיום מחקים שבשטה אחרונה כיון שיש אח"כ שריר וקים וכן ספר תירוכין בגט או קיום מחקים בגט בשטה אחרונה כיון שיש בסוף כדת משה וישראל אמנם לא סמך ר"ת ע"ז ואמר שאין לעשות כי אם לפני וקנינא בשטרות וכן בגט והנכון שלא לעשות שום קיום מחקים בגט והטור מכשיר קיום מחקים בגט:

לשון ריא"ז

הרי את בת חורין לא אמר כלום שאין זה לשון גירושין נראה בעיני שאם כתב לה אין לי עסק בך אינה מגורשת. אע"פ שכתב הרי את מותרת לכל אדם. צריך שיכתוב עוד ודן דיהוי ליכי מנאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין למהך להתנסבא לכל גבר די תיצביין כדי לבאר הדברים שבגט זה הוא מגרשה ולא יאמרו בדברים מגרשה וזה כותב להיות ראיה בידה וכן צריך לכתוב כל אלה הדברים לבאר ענין גירושין היטב ואם לא כתב בגט ודן או שלא כתב מנאי הרי זו ספק מגורשת בגט זה כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הרא"ש בתקון הגט של רבינו יוסף טוב עלם די תיהויין די תיצביין כל א' וא' ה' יודין כי דיתיהויין הן ב' תיבות אשר תהיי ודי הוא תרגום של אשר וכן די תיצביין אשר תרצי ואני אומר דאף הכותב דתיהויין תיבה אחת אינו טעות ע"כ. ולורכיה לוי"ו דתרוכין ולוי"ו דשבוקין ולוי"ו שניה דוכדו ולאו דוקא לורכי טפי משאר ווין אלא שצריך לדקדק בהן שלא יקצר בהן עד שיהו נראות כמו יו"ד. תרוכין שבוקין חסר יו"ד ראשונה ופיטורין מלא בב' יודי"ן ולמהך חסר יו"ד ויזהר יפה ברגל של ה' דלמהך שירחיקנה מגגה וכן בכל ההי"ן צריך שיזהר שלא יגע הרגל למעלה אלא שבזה צריך ליזהר יותר לפי שבזה משתנה כל המשמעות ולא לכתוב לאיתנסבא אלא להתנסבא כתב מיי' ועל דרך זה צריך ליזהר בכל כתב ובכל לשון שיכתוב שלא יהא בהם משמעות ב' ענינים ע"כ וכתב ה"ר פרץ לא ימחא באלף:

לשון ריא"ז

וצריך לכתוב לשון הגט מבואר שלא יהיה בו משמעות שום דבר אחר לפיכך אל יכתוב ודין ביו"ד שלא יהא משמעות דין כלומר שאלולי דין לא היה מגרשה אלא יכתוב ודן בלא יו"ד וכן לא יכתוב איגרת ביו"ד שלא יראה לשון איגרא ונראה שישחק בה אלא יכתוב אגרת בלא יו"ד די תיהויין די תיצביין צריך בכל א' ג' יודי"ן שאל"כ נראה שאומר דתהויין דתצביין על נשים דעלמא וכן צריך להאריך ו' דתירוכין ו' דשבוקין שאם לא יאריכנו נראה שהוא אומר תריכין ושביקין על נשים דעלמא וכן כשכותב וכדו צריך להאריך בוי"ו שאם לא יאריכנו נראה שאומר דבר ריק וכדי הוא הדבר הזה וכן למהך אל יכתוב ביו"ד שלא יראה כאומר לי מהך כלומר מהיום תהיה שלי וכן יזהר שלא יכתוב למחך בחי"ת שנראה שאומר שהוא משחק בה וכן אל יכתוב לאתנסבא באל"ף שנראה שאומר לא תינשא אלא יכתוב להתנסבא בה"א. ובספר התרומה אומר שצריך לכתוב הגט כתקון ס"ת שתהיה כל אות מוקפת גויל ולא תדבק אות בחברתה לפי שנראית הכל כאות אחת וכבר ביארתי שאם היה כתבו מבואר וניכר לכל עד שיודע לקרותו תינוק

בינוני שאינו לא חכם ולא טפש שכבר למד קריאת הגט אע"פ שדבוקה אות בחבירתה ה"ז גט כשר אבל יזהר שלא יכתוב דלתי"ן רישי"ן ורישי"ן דלתי"ן או כפי"ן ביתי"ן ביתי"ן כפי"ן וכן כל כיוצא בזה שהכתב משתנה ואין הלשון מבואר לכל. היו בו אותיות כתובות על המחק או תלויות בין השטין אם מן הטופס הן ה"ז כשר ואם מן התורף הם ה"ז פסולות אא"כ חזר וקיימו לבסוף נמחק הגט או נטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו פסול כמב"ה:

כתב מיי' ואם לא האריך בווי"ן או שלא כתב יודי"ן היתירות או שכתב יודי"ן שאמרנו שלא היה לו לכתוב הגט פסול וב"ה כתב משמייהו דרבוותא כל הני דקדוקי דוקא כשהבעל כתב גט או שהסופר כותבו מפיו ובא הבעל ואמר כוונתי לשנות כדי לקלקלה אבל האומר לסופר לכתוב ולחתום גט סתם וטעו בא' מאלה והבעל אין מערער הגט כשר ותינשא לכתחלה וכ"כ רבינו האיי אי יהיב בעל רשותא לסופר למכתב וטעה בהון או במקצתהון אי איתיה לספרא מתקן להו ואי לא מתקן ומנסבא לא מפקינן לה ואי אתיא לאינסובי ובעל מערער ואומר האי דכתיבית ודין דינא אמרית לא מינסבא ואי מנסבא לא מפקינן לה וכך היא מסקנת הרא"ש. תשובה לו ששאלתם שליח הולכה שהביא גט ולא היו הווי"ן ארוכין אם ב"ד רשאין להאריכן תשובה אין ב"ד יכולין להאריכן ואם נתן לה הגט ואין הווי"ן ארוכים והבעל רחוק מכאן לא הייתי פוסלו בשביל זה וכן אם יש תקנת עיגון כגון שהובא ממקום רחוק יאריכו הווי"ן כי מסתמא הבעל צווה לכתוב כתיקון חכמים ואם לא כתב הסופר כראוי ניחא ליה לבעל שיתקנוהו ועל זה יש לסמוך בשעת הדחק:

כתב סמ"ג מעשה בא לפני רבינו אליהו בגט שהיה הדלי"ת של כדת משה וישראל קטנה והיתה דומה קצת ליו"ד והורה רבינו אליהו להביא תינוק שאינו לא חכם ולא טפש וקרא אותו תינוק כדת משה וישראל בדלי"ת והכשירו:

דף מה:

כתב ה"ר פרץ ביום ר"ח יכתוב ביום אחד לירח פלוני בשני יכתוב בשני ימים בשלשה בארבעה כולן לשון זכר בה"א לבסוף וכן באחד ועשרים בב' ועשרים וכן כלם ובחשבון השנים יכתוב לשון נקבה כגון בשנת חמשת אלפים ואחת לבריאת עולם שתים שלש ארבע כלם בלא ה' לבסוף וכן אחת עשרה שתים עשרה עד עשרים ומשם ואילך עשרים ואחד עשרים ושתים עשרים ושלש המנין המועט לשון נקבה וכן לעולם וכן אם יכתוב גט ביום ראשון של ר"ח אייר יכתוב ביום שלושים לירח ניסן. שהוא ראש חודש איירן

וכן בכל ר"ח של שני ימים וביום שני של ר"ח יכתוב באחד לירח פלוני כי חשבונו מיום השני ואם השנה מעוברת יכתוב באדר הראשון לירח אדר הראשון ובשני יכתוב לירח אדר השני:

ששאלתם גט שכתוב בו למנין אנו מונים ודלג השי"ן וכתב ברביעי כ' ימים לירח שבט ודלג ולא כתב בשבת וגם יום ד' היה בא' ועשרים לשבט והוא כתב כ' הגט כשר שאין לחוש לדילוג השי"ן דכיון שאנו מכירין סגנון הדבר בשביל אות אין לפוסלו וכן בשביל שדלג בשבת אין לפוסלו כי ברביעי אין לו פירוש אחר אלא בשבת כיון דכתיב בתריה כ' יום לחדש וגם אין לפוסלו במה שכתב כ' לחדש שבט והוא כ"א ונמצא שהקדים זמן הגט יום א' והוי גט מוקדם דכיון שידוע שר"ח שבט היה ביום ה' רביעי בשבת א"א להיות כ' לחדש אלא כ"א תלינן בטעות הסופר שלא היה זוכר קביעות החדש ולא הוי מוקדם אע"ג דקי"ל דדוקא עד רובו של חדש טעו אינשי בקיבועא דירחא אבל משעבר רובו של חדש לא טעו הכא אין חילוק דע"כ טעו שהרי דבריו סותרים זה את זה אם הוא יום ד' הוא כ"א לחדש ואם הוא כ' בחדש כמו שכתב הרי הוא ביום ג' ועל כרחיה טעה או בקביעות או בין יום שלישי לרביעי ובימי השבוע לא שכיחי דטעו אינשי הלכך תלינן הטעות בקביעות החדש ואין כאן הקדמה והגט כשר:

כתב הרא"ש ראיתי בנוסח טופס של רב אלפס שכתוב בו איך אנא פלוני בר פלוני וכן בשאר טופסי גיטין ואינו נופל על הלשון דודאי בשאר שטרו' שכותבין העדים דבר שנתקיים לפניהם [שייך] כו' אבל לשון נוסח הגט הוא ספירת דברים שהבעל מספר שבזמן הזה אני פלוני מגרש את אשתי הלכך טוב שלא לכתוב איך ומה שנהגו לכתוב ולאתריהון דאבהתיה תמהתי למה נהגו לכתוב כך מאחר שאין מזכירים מקום אביו ומקום דירת אבי האשה ע"כ:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאם לא כתב דהוית אנתתי מן קדמת דנא אלא פלונית אנתתי סתם ה"ז גט כשר ויזהר הכותב שאם היו לאיש ולאשה ב' שמות צריך לכתוב ב' השמות פלונית הנקראת כך וכך ופלוני הנקרא כך וכך כמו שביארנו במקומו וכן כשכותב שם עירו ושם עירה צריך ליזהר שאם נולדו בעיר אחת ודרים בעיר אחרת יכתבו שם העיר שדרים בו היום והוא שכבר דרו בו י"ב חדש ודעתם להשתקע שם אבל אם לא דרו בם י"ב חדש או שאין דעתם להשתקע שם אע"פ שדרו בה י"ב חדש אין כותבין אלא העיר שיצאו משם שנשתקעו בה עד עכשיו ואם קנו שם בית דירה בעיר שהלכו שם ודעתם להשתקע שם אע"פ שאין להם עדיין י"ב חדש כותבין שם העיר שהלכו שם שעל שם אותה העיר הם

נקראים כמו שביאר מז"ה בפסקיו ויש שכותבין אנא פלוני דממתא פלוני והאידנא יומא דנא במתא פלוני וכן כותב המקום לפי מה שהוא או על שפת הים או על שפת הנהר או בין ההרים לפי מה שדרך בני המקום לכתוב ונראה בעיני שאם נכתב הגט בא"י והיה המגרש דר באנטוכיא אל יכתוב אנא פלוני אנטוכי שזה הלשון נראה שנולד באנטוכיא אבל אינו אלא דירתו באנטוכיא אלא יכתוב אנא פלוני דממתא אנטוכיא וכל הדומה לזה כמב"ה:

וצריך שלא יהא בשטה אחרונה לא ספר תירוכין ולא גט פטורין ולא אגרת שבוקין אלא כדת משה וישראל לבד ויעשה ממנו אותיות ארוכות כדי שלא יסיים באמצע השטה דאיכא למיחש אם יסיים באמצע השטה שמא יחתמו עדים מיד בחצי השיטה הנשאר ואין ראוי לעשות כן:

שאלות להרא"ש ששאלתם גט שהיה בשטה אחרונה יותר מכדת משה וישראל אם נפסל בכך דע כי לא נפסל בכך ומ"ש וישראל אל"ף למ"ד כאחד אינו נפסל ומ"ש לא ימחא באל"ף אין לפוסלו בכך:

דיני הבעל:

צריך שיגרש מרצונו. וצריך לגרש בלא שום תנאי. צריך להתיר שבועתו אם נשבע שלא ליתן. וצריך לבטל כל מודעות. וצריך שיפרע [דמי] הקלף והדיו והקולמוס. וצריך שיהיה דבר הכורת בינו לבינה. וצריך שיאמר הבעל בעצמו לסופר ולעדים כתבו וחתמו הרבה גיטין [עד שיכשר אחד] לדעת המחמיר. וצריך ליתנו בו ביום שנכתב אם אפשר. וצריך שיאמר לאשה ה"ז גיטך בפני כשרין ולא יהיה הסופר א' מהם:

דיני האשה:

צריך שידה תהיה פתוחה מתחלת הנתינה עד סופה:

דיני הסופר:

צריך לחתוך הקלף ולשרטטו בסכין מבחוץ ויזהר שלא ינקוב אותו קודם הכתיבה. וצריך שיאמר אני כותב גט לשם פלונית. וצריך לכתוב שם העיר שהזוג והעדים עומדים אז. וצריך לכתוב שם הנהרים והבארות והמעינות. וצריך שיהיו בגט י"ב שיטין. וצריך שיהיה ארכו יתר על רחבו. וצריך לכתוב מכתיבה גסה גרוס"א בלע"ז. וצריך שתהא כל אות מוקפת גויל. וצריך שלא תעבור אות חוץ לשיטה. וצריך לתלות כרעייהו דההי"ן

וה' דלמהך ביותר ויזהר בשאר הדקדוקים הכתובים לעיל:

דיני העדים:

צריך שיהיו כשרים. לכתחלה טוב להזהיר אותם שיעשו תשובה. וצריך שיהיו עם הסופר בכתיבה. צריכים לומר אנו חותמין לשם פלוני. וצריך לחתום זה בפני זה. וצריך שלא ירחיקו חתימתן מהגט ב' שיטין. וצריך שיחתמו בראש שיטה זה תחת זה:

דיני ב"ד:

צריך שיקראו הגט קודם נתינה ואחריה. וצריך שיראו שנתיבש כל הגט והחתימות בשעת נתינה. וצריך לשום חרם על כל העומדים בשעת נתינת הגט שלא יוציאו לעז על הגט. וצריך לעשות לאשה [כתב] מעשה ב"ד בחתימתן:

כתב מיי' מסר לו השטר בפני עדים או שהיו עדים חתומים בו ומסרו לו בינו לבין עצמו יצא בו לחירות והתוס' פסקו דעדי מסירה כרתי וצריך שימסרנו בפני עדים ומיהו כשאנו מוצאים אותו חתום א"צ שיבאו לפנינו עדי מסירה שאנו תולים שכדין נמסר:

דף מו.

וששאלת אם כתבו עדים נתגרשה פלונית בגט כשר ואח"כ נתגלה שהיה בו טעות הדבר פשוט שאין עדות העדים מועיל להכשיר גט פסול אלא תלינן שמא לא דקדקו העדים ולא הרגישו בטעות או שלא היו יודעים בטיב גיטין ולא ידעו שהוא טעות:

דף מו:

חתם בו הסופר שכתבו ועד אחר עמו פסול לדעת התוס' לפיכך אם אמר לשנים כתבו גט ותנו לאשתי לא אמר כלום כי הסופר היה צריך לחתום עם השני וזה א"א ואם חתמו בו השנים וסופר כתב הרא"ש לכתחלה אין לעשותו אבל בדיעבד כשר אבל מיי' מכשיר חתם סופר ועד וכן פסק הרמ"ה:

לשון ריא"ז

יש פוסלין ואע"פ שהיו כמה עדים חתומים בו וכדברי הפוסלים נראה בעיני:

כתב הרא"ש כל פסולי גט מדרבנן שוין אם נישאת לא תצא חוץ מגט ישן שתינשא בו לכתחלה ורב האי כתב כמיי' שהבאתי דבריו לעיל פ' כל הגט:

כתב הטור כתב לו בכתב ידו ונתנו לו בפני עדים זהו שט"ח גמור וגובה בו ממשועבדים משעת מסירה דקי"ל עדי מסירה כרתי ואפי' אם לא היה כתב ידו היה לו דין שטר גמור אע"פ שפסק רב אלפס שאין הלכה כר"א דאמר עדי מסירה כרתי אלא בגיטין אבל לא בשאר שטרות ר"י פסק כר"א אף בשאר שטרות וכן היא מסקנת הרא"ש:

דף מז:

כתב סמ"ג פי' ר"י ורבינו שמואל דאפי' ר"מ מודה דאע"ג דאיכא עדי חתימה צריך מ"מ עדים בשעת מסירה ומטעם דאין דבר שבערוה פחות משנים וגבי שטר מכר ושטר מתנה פי' ר"ת דמודה ר"א שכמו שעדי מסירה לבדם מועילים כיון שהשטר עוב וראוי לקנות שאפי' אין שם כי אם הודאת פיו כמאה עדים דמו אבל בגט אין שייך ענין זה:

כתב מיי' חתמו בו שנים ועבר ונתנו בינו לבינה או שנמצאו עדי מסירה פסולין ה"ז כשר הואיל ועדים שבו כשרין והרי הוא יוצא מתחת ידה ויש מהגאונים שהורו שהוא פסול והרא"ש כתב כדברי הגאונים:

לשון ריא"ז

נתן גט לאשתו בינו לבינה ואין בו עדים כל עיקר אע"פ ששניהם מודים לא עשו כלום שאין דבר שבערוה פחות מב' נתנו לה בפני עדים אע"פ שאין עדים חתומים בו כשר שלא אמרה תורה וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה אלא שיכתב לה הגט ויתנהו לה בעדי מסירה אע"פ שאין עדים חתומין בו. וכל דבר הנקנה בשטר כגון שטר קדושי אשה או שטר קרקע בין שטרי מכר בין שטרי מתנה שאם עדים חתומין בו ונתנו לה בפני עדים קנה אלא שאין גובה מנכסין משועבדים אם מכר לו. באחריות אא"כ היו עדים חתומין בו וכן אם מסר הלוה למלוה בפני עדים שטר שאינו חתום הואיל ואין עדים חתומין בו אינה גובה מנכסים משועבדים אלא מבני חורין כמלוה על פה היו חתומין בגט עדים כשרין ונתנו לה בינו לבינה יש גאונים שמכשירין ומתירין האשה להנשא בו והמורה ומז"ה פוסלין הואיל ואין בו עדי מסירה וכן נראה בעיני שהוא פסול ופסולו מן התורה והרי היא אשת איש גמורה היו חתומין בו עדים פסולים אע"פ שנתנו לה בפני עדים כשרים פסול גזירה שמא ימסור אותו בפני הפסול וכן כל דבר הנקנה בשטר כגון קרקע וקדושי אשה אם היו חתומין בו עדים פסולים פסול אע"פ שהנותן גט לאשתו בעדי מסירה בלבד כשר נהגו להחתים בו עדים מפני תיקון העולם לפי שפעמים שעדי מסירה אינן מצויין לאשה להעיד עליה ואם לא היה הגט חתום בידה אינה נאמנת לומר שבעלי נתנו לי בפני עדי מסירה אבל אם היה הגט חתום בידה הדבר ידוע שהעדים

ביד הבעל חתמוהו וסתם הדבר כשנתנו הבעל לאשה בכשרות נתנו לה שהיו שם עדי מסירה והלכו להם והוא שהיה הגט כתוב בכשרות ובכתב שאינו יכול להזדייף:

דף מח.

כתב מיי' ותנתן לכל אחת בעדי מסירה ואם אין שם עדי מסירה כלל כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת ולמאי דבעינן למכתב שכל גט שבא לפנינו חתום צריך לבקש אחר עדי מסירה ואם לא נמסר בפני עדים פסול אפי' עדים חתומים בו ה"נ צריך שיהו עדי מסירה לפנינו ואז כולן מתגרשות בו ואחת תתפוס אותו בשביל כולן או תתן אותו לכל אחת כשתצטרך לו ואם אין שם עדי מסירה כלל אין שום אחד מהם מתגרשת אפי' אותה שתוציא מתחת ידה:

דף מח:

ואמרי' בגט פשוט הרחיק עדים מן הכתב ב' שיטין פסול וכתב מיי' בד"א כשהיה הגט יוצא מתחת ידה ולא היה שם עדי מסירה אבל אם היה שם עדי מסירה אע"פ שהן מרוחקין הרבה ואין נקראין עמו ואע"פ שאין חתום עליו עדים כלל הרי זה כשר שעיקר הגירושין בעדי מסירה והביא סמ"ג ראיה לדברי מיי' והראב"ד השיג עליו כי שמא תתן התנאי בגט באותן ב' שיטין ותוציא גיטה בעדי חתימה ונמצא זה מזוייף מתוכו דאתו למימר שסומכין על עדי חתימה. ויתחילו בראש השיטה שלא ישאר חלק בגליון שבימין הגט לפני חתימתן ולא יהא בין הגט לחתימת העדים כתוב שום דבר אחר שאין מענין הגט דאיכא למיחש שמא לא כוונו העדים לחתום על אותו דבר כדאמרי' כתב למטה בגט כו':

אבל אם אינו ניכר פסול דשמא ב' גיטין היו כתובין זה אצל זה והשמאלי נכתב בגובה של המגילה יותר מהימני והיה שום תנאי בימיני למטה וחתך התחתון מהימיני והעליון מהשמאלי וכוון אותם ביחד וכתב מיי' שאפי' אם מסרו בפני עדי מסירה שהיא ספק מגורשת וכתב הטור ואיני יודע למה כיון שיש כאן עדי מסירה הם זכורים אם היה בו תנאי ואפשר שר"ל שאנו חוששין שהסופר בעצמו עושה כן מפני שנזדמן לו הענין בכך:

דף מט.

וכתב מיי' צריך שיהיו העדים מכירים לשון הכתב והקריאה אבל אם היה מקצת הגט בלשון אחד ומקצתו בלשון אחר פסול עוד כתב מיי' צריך שיהא הגט מבואר היטב

באותו כתב שיכתבנו עד שידעו לקרותו הקטנים שיודעים אותו כתב שאינה לא נבונים ולא סכלים כקטנים אבל בינוניים ולא יהא הכתב לא מעוקם ולא מבולבל שמא תדמה אות לאות ונמצא הענין משתנה היה בו משמעות שני ענינים או שהיה בכתבו עקום או בלבול עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר הואיל ונקרא לענין אחר אע"פ שיש בו משמעות גירושין ה"ז פסול ע"כ:

שאלה להרא"ש גט הבא מארץ מרחק ויש בו אותיות שמשתנות ממדינה למדינה שיש מקומות שכותבים נו"ן זקופה כמו ז' וד' כותבים גג שלה קצר עד שנראה כמין י':

תשובה צריך שיהא נקרא כתב הגט במקום כתיבתה לינוקא דלא חכים ולא טפש ואם לאו אין כאן גט כלל. עוד כתב מיי' גט שנמחק בו אות או תיבה או שתלה ביני שיטי אם מטופס הגט ה"ז כשר ואם מהתורף אינו גט ואם חזר ופירש בסוף הגט שאות פלוני תלוי או על המחק אפי' מתורף הגט כשר וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב שהוא קרע של ב"ד ה"ז גט בטל אבל אם נקרע קרע שאינו של ב"ד כשר נמחק או נטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו אינו גט בד"א כשהגט יוצא מתחת ידה בעדי חתימה ואין כאן עדי מסירה אבל אם יש עדים שנמסר לה הגט לפניהם והיה כשר הגט כשר אע"פ שתורף הגט על המחק או בין השיטין או שהיה קרוע שתי וערב כשנתנו לה בפניהם ורבינו סעדיה כתב דמחק בשמו ושמה פסול אפי' אם הוא מקויים ושאר מחקים אם נתקיים כשר בדיעבד אבל לא לכתחלה ורבינו נסים כתב כדברי מיי':

שאלה להרא"ש על הגט ששאלת אם מקויים הוא במעשה ב"ד וז"ל במותב תלתא הוינא כד נפקת פלוני קדמנא גט כשר ועדיו כשרים ועדיו פלוני ופלוני ומערערין עתה על הגט לפוסלו שמביאים עדים שמעידין על אחד מעדי הגט שגנב ויש עדים שעשה תשובה והתשובה שראוהו מתענה ומניח תפילין וגם שבאה שבועה לידו ולא רצה לישבע ועוד עד א' מעדי הגט אומר שכשצוה הבעל לכתוב הגט לא צוה לחתום וגם הסופר מעיד. תשובה אם באו עדים שראוהו שגנב ה"ז פסול והגט אינו גט ואע"פ שלא הכריזו עליו שהוא פסול קודם שחתם ומה שאמרו עליו שעשה תשובה שהתענה ולא רצה לישבע כל זה אינה תשובה להכשירו עד שיעשה תשובה בממון שגנב והדיינים שכתבו שהגט ועדיו כשרים ישאלם למה כתבו שהגט ועדיו כשרים ואם יאמרו ידענו שגנב וגם ידענו שעשה תשובה והחזיר הממון שגנב הרי הגט כשר אבל אם יאמרו לא ידענו שגנב או שמא עשה תשובה הרי לא העידו על כשרותו והגט פסול ועוד כיון שהעיד הסופר שלא צוה לחתום וגם עד א' אומר כן הגט פסול ואפי' אם כתב יד העד יוצא ממקום אחר נאמן לומר לא צוני לחתום ולבטל עדותו:

עי' פ' השולח והזורק. כתב הטור ואם חניכתו ידועה וניכרת בכל מקום והכל קורין אותו בה אלא כשחותם בשטר או קורא בספר קורין אותו בשם המובהק אז סגי בחניכותו לחוד אפי' לכתחלה וכן בחניכה שם המשפחה סגי ודוקא עד ג' דורות אבל מכאן ואילך לא והא דכשר בדיעבד בשכתב שם הטפל וכל שום וחניכה דאית ליה דוקא למגרש במקום הכתיבה אבל אם עומד במקום אחר ומגרש במקום אחר והוחזק בשני המקומות באלו השני שמות שידוע הוא שיש לו ב' שמות אבל בני מקום זה אין מכירין בשם שיש לו במקום אחר צריך לכתוב שניהם וכותב שם מקום הנתינה ע"ש באורך:

לשון ריא"ז

כל מקום שכתבנו בחבור זה שהגט אינו גט או אינה מגורשת ה"ז בטל מן התורה ואפי' לכהונה אינו פוסל חוץ מן הנותן גט לאשתו ואמר הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני שאע"פ שהגט זה בטל מה"ת פוסל לכהונה שנאמר ואשה גרושה מאישה אפי' לא נתגרשה אלא מאישה שכתב לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם ה"ז פסולה לכהונה ואין גט זה פוסל אלא לכהונה ולא ליבם [כמבואר פ"ג דקדושין] וכן נראה בעוני שהמגרש את אשתו בגט שיש בו עדי חתימה ואין בו עדי מסירה אע"פ שהוא פסול מה"ת פסול לכהונה שראוי לגזור בו משום גט כשר כמו שגזרו בגט מעושה בישראל שלא כדין ובעובדי כוכבים כדין אע"פ שפסולו מה"ת וכל מקום שכתבנו שהוא ספק ה"ז ספק אשת איש ואם נשאה תצא והולד ספק ממזר:

כתב סמ"ג מתוך הירושלמי יש ללמוד שכך הפי' ובעובדי כוכבים תמצא צד כשרות כגון ששוטרי העובדי כוכבים חובטים אותו ואומרים עשה מה שדייני ישראל אומרים לך וא"כ אותן מומרים לעבודת כוכבים ואותן שהיו כופין להוציא בפ' המדיר היה מותר להכריח ע"י עובדי כוכבים עד שירצו ליתן גט כדברי דייני ישראל וצריכין שיאמרו רוצה אני וכתב הטור אבל אם ב"ד של ישראל אומרין כך והיו כופין אותו על כך הוי גט וכתב הרמ"ה דוקא בזה הלשון אבל אם עובדי כוכבים כופין אותו ואומרים לו תן גט אע"פ שישראל אמר להם לכופו פסול ולא נהירא להרא"ש דכיון שישראל אומר להם לכופו אפי' אם העובדי כוכבים אומרים לו תן גט כשר:

לשון ריא"ז

עשוהו עובדי כוכבים לתת גט לאשתו אע"פ שכדין עשו אותו ואע"פ שאמר רוצה אני ה"ז גט בטל מן התורה שהתורה אמרה ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ולא לפני העובדי כוכבים הואיל ולא היה מצווה לשמוע דבריהם אין רצונו רצון גמור ואפי' אם נתנו מעות למגרש שאין מתן מעות מועיל בעשוי הגט כמו שביאר מז"ה:

וגבי ישראל מומר לעבודת כוכבים כתב שאע"פ שאין חוששין על התורה ועל המצות ואין להם מצוה לשמוע דברי חכמים הואיל וגט מעושה בדין ודינו נעשה כתורה על פי דייני ישראל ואומר בפיו רוצה אני אע"פ שאינו מתרצה בלבו ראוי לומר בזה דברים שבלב אינם דברים והמורדת בבעלה שהיו כופין את הבעל לגרש כתקנת הגאונים ה"ז גט מעושה בדין שתקנת הגאונים דין הוא כמו שביאר מז"ה. (כל מקום שכתבנו בחבור זה שהגט בטל או אינו גט או אינה מגורשת ה"ז גט בטל מן התורה ואפי' לכהונה אינו פוסל חוץ מן הנותן גט לאשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני אע"פ שגט זה בטל מן התורה פוסל לכהונה שנאמר ואשה גרושה מאישה אפי' לא נתגרשה אלא מאישה שכתב לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם הרי זו פסולה לכהונה ואין גט זה פוסל אלא לכהונה ולא ליבם כמבואר בפ"ג דקדושין וכן נראה בעיני שהמגרש את אשתו בגט שיש בו עדי חתימה ואין בו עדי מסירה אע"פ שהוא פסול מן התורה פוסל לכהונה שראוי לגזור בו משום גט כשר כמו שגזרו בגט מעושה בישראל שלא כדין אע"פ שפסולו מה"ת כמבואר בקונטרס הראיות וכל מקום שכתבנו שהוא ספק הרי זי ספק אשת איש ואם נישאת תצא והולד ספק ממזר):

דף מט:

כתב בעל התרומות

לוה שחייב עצמו בקנין בכך וכך לילך עם המלוה לדון בדיני עובדי כוכבים אם יש זכות למלוה בכך שיכול לזכות בדיניהן ולא בדייני ישראל אין הלוה יכול לחזור בו שאינו מועיל אחר קנין כלום וה"ז כמקבל עליו עדות עובדי כוכבים בקנין שאינו יכול לחזור בו ומכאן אני אומר הואיל וכותבין בשטרי החוב שיכול לגבות חובו בין בדיני ישראל בין בדיני העובדי כוכבי' רשאי להביאו לפני דייני עובדי כוכבים בזמן שלא היה יכול לכופו בדוני ישראל כגון שעברה עליו שמיטה וכיוצא בזה שהרי קנו מידו אבל בזמן שהיה יכול לכופו בדיני ישראל כמו בדיני עובדי כוכבים היה אסור להביאו בפני עובדי כוכבי' והקנין אינו כלום שאינו אלא קנין דברים וכמו שהקנין אינו כלום גם הקנס שהתנה על עצמו בשביל הקנין אינו כלום ואין מוציאין ממנו בב"ד אלא שאם התנה על עצמו להתחייב כך וכך לעניים או לבהכ"נ מודיעין אותו שחל הנדר עליו ואומרים לו עליך ליתן מדעתך מה שפסקת על עצמך כי זהו כמו נודר שאם לא יחלל השבת שיתן מנה לעניים שהוא חייב לשמור השבת וליתן מנה לעניים בקיום מצוה חייב באותו מנה אבל

אין ב"ד מחייבין אותו ע"כ:
אבל הרא"ש כתב אע"פ שכותב בשטר לידן בדיני עובדי כוכבים אין בכלל זה שלא ישמט שאין הכוונה בזה אלא שהוא אלם ולא ציית דינא שמקבל על עצמו שיכריחוהו בדיני עובדי כוכביה אבל לא שיעבור על דברי התורה וכתב עוד תשובה אע"פ שכתב בשטר לדון בדיני העובדי כוכביה לא היה רשאי לתובעו שם כל זמן שהוא ציית דינא ולא דיין ישראל רשאי לדונו בדיני העובדי כוכביה ואפי' אם יש על המלוה שט"ח לעובד כוכבי' לא היה יכול למוסרו לו זה השטר שכתוב בו שיכול לתובעו בדיני העובדי כוכבים כדי שלא יתבענו עובד כוכבים בדיני העובדי כוכבים ואם עבר ומסרו לעובד כוכבים צריך לקבל עליו כל אונסא דאיתיליד ליה ואם יעבור עליו העובד כוכבי' הדרך ויוציא ממנו יותר ממה שהישראל יכול להוציא ממנו בדיני ישראל באותו שטר או אם בא לו היזק מפני שתבעו עובד כוכבים בדינים שלהם והוצרך ליקח מליץ שיטעון בעדו וכל כיוצא בזה צריך לסלק הכל מעליו:
שאלה להרא"ש ראובן היה לו בת ומיראתו עליה פייס משמעון שיתן לה קדושין בשם לוי וכן עשה ולוי לא היה בעיר וכשבא נתרצה בדבר ויצא לה קול בעיר שהיא מקודשת ללוי:
תשובה צריכה גט מלוי אפי' אם הוא כופר ואומר שמעון לא היה שלוחי ואפי' אם גם שמעון אומר כן:
שאלה אחרת לאה שיצא עליה קול שנתקדשה ולא הוחזק הקול בב"ד אלא שהיה קול הברה שבלילה בצאתה מן המרחץ בא פלוני וקדשה בלא דעת קרוביה ולא נשמע הדבר מפי עדים וקרובי לאה הכריחו למקדש ליתן גט ושוב נתקדשה לאחר קדושין ודאין וגרשה האחר ורוצה להנשא לראשון שיצא עליו קול בקדושיה והשיב שאסורה לינשא לו:

דף נ.

ודוקא תרי מתרי כדפי' כגון ששמע ראובן משמעון ולוי ושמעון ולוי שמעו מיששכר ויהודה אבל חד מבחד או תרי מחד לא אבל חד מתרי כתב הרמ"ה דהוי קלא אפי' אשה שאמרה מפי תרי ודוקא שתלו בשנים שהלכו למדה"י דמרתתי היום או למחר אתו אבל אם תולין בשנים שמתו לא הוי קלא ע"כ והרא"ש כתב דלא מהני אלא תרי מתרי וכן אם אינם מזכירין שנתקדשה לפלוני אלא שנתקדשה סתם או אפי' אומרים נתקדשה לפלוני ואומרים שנתקדשה לו בעיר אחרת או שאומרים פלוני תתתקדש היום לפלוני אינו קול:

וכל קול שיש לו אמתלא ששוברת אותו כגון שיצא הקול שקדשה על תנאי או שזרק לה קדושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו או אפי' אם יש לחוש לאמתלא לבטל הקול כגון שיש להסתפק אם יש בקדושין שוה פרוטה או שמא קטן היה אין חוששין לקול וכגון שיצא האמתלא מיד עם הקול אבל אם יצא הקול ברור ולאחר זמן יצא האמתלא אינה מבטלת הקול ומיי' כתב יצא הקול שנתקדשה ולאחר ימים יצא האמתלא אם נראין הדברים לב"ד שהם סומכין על האמתלא לא הוחזקה מקודשת ואם לא הואיל ולא נשמעה האמתלא בעת שנשמעו הקדושין אין חוששין לאמתלא ע"כ. נתברר אח"כ ע"י אותם שהוציאו קול שהוא שקר מבטלין אותו וכתב הרמ"ה דוקא שנתברר בודאי ששקר היה כגון אותם שתלה בהם הקדושין שנתקדשה בפניהם אמרו לא היו דברים מעולם אבל אם לא נתברר ששקר היה אלא באמתלא וצד ספק אע"פ שנתברר שהיה האמתלא מעיקרא אינה מבטלת הקול כיון שלא יצאה עם הקול ממש:

לשון ריא"ז

וכן אם אמרו תנאי היה בקדושין אין חוששין לקול הקדושין שמא לא נתקיים התנאי והוא שיצא קול התנאי עם קול הקדושין אבל אם יצא קול התנאי אחר מכן אינו מבטל קול הקדושין וכן אם אמרו שהקדושין היו ספק קרוב לה ספק קרוב לו אין חוששין לאותו הקול:

נתברר הדבר אח"כ לב"ד שזה הקול האוסר' שקר היה יש מקומות שהיו מבטלים הקול ומכריזין עליו ב"ד שהוא שקר ומתירין האשה ויש מקומות שלא היו מבטלין הקול הואיל והוחזק בפי העם שלא ילמדו להקל אלא אם ניכר הדבר לעם שאפשר שהיה הדבר בטל כיצד כגון שיצא עליה קול שנתקדשה בחפץ קל אע"פ שיצא הקול על קדושי ודאית אם נתברר הדבר לב"ד מתירין אותה שאומרים העם נתברר לב"ד שלא היה בו שוה פרוטה וכן אם יצא עליה קול שנתקדשה לא' מבני פלוני והיה ביניהם קטן גם בזה אומרים העם נתברר לב"ד שקדושי קטן היו:

דף נ:

כתב סמ"ג מעשה אירע בגט שיצא עליו קול של פיסול והצריך רבינו יעקב גט אחר מפני הלעז ודקדק מכאן שא"צ להמתין ג' חדשים אחר הגט שני כיון שאינו בא אלא להפסיק הקול כמו שלא החמירו כאן לחוש משום מחזיר גרושתו מן האירוסין לאוסרה לראשון הואיל ואין כאן אלא קול:

דף נא.

כתב מיי' אין למהר לשלח אשתו ראשונה אבל אם שנאה ישלחנה ולא נהירא לטור דהאי דכתיב כי שנא שלח מוקמינן ליה בזיווג שני אבל בזיווג ראשון אין לשלח אא"כ מצא בה ערות דבר ובין בזיווג ראשון בין בזיווג שני בכל ענין שעבר וגירשה אין כופין אותו להחזיר: